T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YANKI ODASI KURAMI ÇERÇEVESİNDE TÜRK YAZILI BASININDA SURİYELİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE ÇAKMAK

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ANKARA, 2023

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YANKI ODASI KURAMI ÇERÇEVESİNDE TÜRK YAZILI BASININDA SURİYELİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE ÇAKMAK

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

PROF. DR. EMRAH AKBAŞ

TEZ DANIŞMANI

ANKARA, 2023

ONAY SAYFASI

Özge Çakmak tarafından hazırlanan "Yankı Odası Kuramı Çerçevesinde Türk Yazılı Basınında Suriyeliler" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

<table>
<tr><th colspan="4">Jüri Üyesi</th><th>Kurumu</th><th>İmza</th></tr>
<tr><td colspan="4">Prof. Dr. Emrah AKBAŞ</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul</td><td>☒</td><td>Red</td><td>☐</td></tr>
<tr><td colspan="4">Dr.Öğr.Üyesi Ali Zafer SAĞIROĞLU</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul</td><td>☒</td><td>Red</td><td>☐</td></tr>
<tr><td colspan="4">Dr.Öğr.Üyesi Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ</td><td rowspan="2">KTO Karatay Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul</td><td>☒</td><td>Red</td><td>☐</td></tr>
</table>

Tez Savunma Tarihi: 24.01.2023

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

……

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. …/01/2023

…….

Özge ÇAKMAK

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince alandaki tecrübeleri ve bilgi birikimiyle bana ilham veren, her zaman destekleyen ve yol gösteren, araştırma yolculuğum boyunca bana güvenip sabırla ilerlememi sağlayan çok kıymetli hocam Prof. Dr. Emrah AKBAŞ'a içtenlikle şükranlarımı sunuyorum.

Hayatım boyunca her alanda her daim arkamda olan ve bıkmadan usanmadan destekleyen ailem… Bana her zaman bilginin büyük bir hazine olduğunu öğreten ve her zorlukla karşılaştığımda mücadelemi destekleyen çok kıymetli annem Dilek ÇAKMAK ve babam İsmail ÇAKMAK'a, desteklerini esirgemeyen kardeşlerim Merve ve Ali Osman ÇAKMAK'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim vesilesiyle tanışıp bir araya geldiğimiz, dünyayı güzelleştirme gayesiyle çabalayan arkadaşlarıma ve özellikle bu süreci kolaylaştırmaya çalışan, destekleyen dostlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

Türkiye'nin son yıllarda oldukça yoğun şekilde göç alması, transit bir ülkeyken hedef ülke haline gelmesi toplumda her kesim tarafından konuşulan en önemli gündem mesele haline gelmiştir. Bu durumun bu kadar çok gündem haline gelmesinde elbette medyanın ve haber kaynaklarının etkisi göz ardı edilemeyecek derecede büyüktür. Bir olay ya da durumu haber kaynaklarından gördüğümüz sıklığa ya da kullanılan dile bağlı olarak etkilenir ve konuşuruz.

Yazmış olduğum tez, iki farklı ideolojiye sahip Sözcü ve Yeni Şafak gazetelerinin aynı tarihler arasında "Suriyeli göçmenler" hakkında yapmış oldukları haberlerin içerik, temsil biçimleri, temsil edilen gruplar ve söylemlerin ele alınmasına dayanarak incelenmesini kapsamaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden olan söylem analizini kullanmış olduğum tezde yankı çemberi/odası teorisi çerçevesinde incelemiş bulunmaktayım.

Ülkemizde yaşayan Suriyeli göçmenlerin ele alınış şekli iki gazete için de aynı olmadığı açıkça görülmektedir. Gazetelerin sahip oldukları ideolojiler göçmene bakışı da epey etkilemektedir. Yeni Şafak gazetesinde Suriyelilerin geleceği ve mevcut durumu daha iyimser şekilde ele alınırken, Sözcü gazetesinde eleştirel ve olumsuz tutum görülmüştür. Bu durum gazeteyi ve internet haberciliği sayesinde takip edilen belli başlı haber kaynaklarının takip edildiği kitle için, çok sesliliği artıran değil de tek tip düşünceye sevk edici olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeliler, haber, medya

ABSTRACT

Turkey's intense immigration in recent years, becoming a destination country while being a transit country, has become the most important agenda issue spoken by all segments of society. Of course, the influence of the media and news sources in this situation becoming so much on the agenda is so great that it cannot be ignored. We are influenced and talk about an event or situation depending on the frequency we see from news sources or the language used.

The thesis I wrote covers the analysis of the news about “Syrian immigrants” by Sözcü and Yeni Şafak newspapers, which have two different ideologies, based on the content, representation styles, groups represented and discourses. In my thesis, I used discourse analysis, which is one of the qualitative research methods, and examined it within the framework of the echo chamber/chamber theory.

It is clearly seen that the way in which Syrian immigrants living in our country are handled is not the same for both newspapers. The ideologies of the newspapers also affect the view of immigrants. While the future and current situation of the Syrians were handled more optimistically in Yeni Şafak newspaper, critical and negative attitudes were observed in Sözcü newspaper. It is seen that this situation leads to a uniform thought rather than increasing polyphony for the audience followed by the newspaper and the main news sources followed by internet journalism.

Keywords: Syrians, news, media

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... İ

ABSTRACT ..... İİ

İÇİNDEKİLER ..... İİİ

1. GİRİŞ 1

1.1. Araştırmanın Problemi 4

1.2. Araştırmanın Amacı 5

1.3. Araştırma Soruları 5

2. BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE 7

2.1. Liberal-Çoğulcu Kuramlar 7

2.1.1. Sihirli Mermi (Hipodermik İğne) Modeli 12

2.1.2. M. McLuhan 14

2.1. Eleştirel Kuramlar 15

2.1.1. Frankfurt Okulu 16

2.1.2. T. Adorno ve M. Horkheimer 17

2.1.3. Walter Benjamin 18

2.1.4. Herbert Marcuse 19

2.2. Sosyal Medya 20

2.2.1. Gündem Belirleme Yaklaşımı 24

2.2.2. Yankı Odası/Çemberi Kuramı 27

3. BÖLÜM MEDYA VE GÖÇ 32

3.1. Suriye Göçü 32

3.2. Medya ve İnternet Haberciliği 34

3.3. Medya ve Öteki 37

4. YÖNTEM 39

4.1. Araştırma Deseni 39

4.2. Veri Toplama Süreci 41

4.3. Verilerin Analizi 43

5. BULGULAR 45

5.1. Haber Temaları 45

5.2. Haber İçerikleri 49

5.3. Haberlerde Temsil Biçimi 51

5.4. Haber Başlıkları 55

5.5. Sözcü Gazetesi 57

5.5.1. Eğitim 58

5.5.2. Ekonomi 59

5.5.3. Suç 61

5.5.4. Hukuk 65

5.5.5. Geri Dönüş 67

5.5.6. Toplumsal Kabul ve Farkındalık 68

5.5.7. Provokasyon 69

5.5.8. Nüfus ve Demografi 70

5.5.9. Sağlık 71

5.5.10. Politika 72

5.5.11. Vatandaşlık 73

5.6. Yeni Şafak Gazetesi 75
5.6.1. Eğitim 76
5.6.2. Suç 77
5.6.3. Politika 79
5.6.4. Geri Dönüş 80
5.6.5. Toplumsal Kabul ve Farkındalık 81
5.6.6. Kin ve Düşmanlığa Sevk 88
5.6.7. Provokasyon 91

5.7. Tartışma 94

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 100

7. KAYNAKÇA 103

1. GİRİŞ

Bireylerin ya da kitlelerin çeşitli sebeplerle bulundukları yerden farklı bir yere gitmesi hareketine göç denilmektedir. Göç insanlık tarihi boyunca yaşanan bir olgu olmakla birlikte günümüzde de olağanca hızıyla devam etmektedir. Göç kavramı önemli bir toplumsal kavram olarak karşımıza çıkmaktadır bu kavramın tek boyutlu bir kavram değil ekonomik, gündelik yaşam, siyaset, kültür, aile gibi birçok boyutu içerisinde barındıran bir konu olduğu aşikardır. Dünya üzerinde; ülkelerin yaşıyor oldukları iç savaşlar, siyasi iktidarsızlıklar, hayat kalitesini artırma isteği gibi nedenlerle insanların böyle bir eğilimde olduklarını söyleyebiliriz.

Türkiye açısından olaya bakacak olursak bulunulan coğrafya itibariyle sınır komşumuz olan ülkelerin yaşamış oldukları siyasi iktidarsızlık ve sivil savaşlar ülkemizi doğrudan doğruya etkilemektedir. Suriye'de 2011 yılından beri devam eden iç savaş, ülkedeki huzursuzluk ve çatışma ortamı sebebiyle savaş mağduru milyonlarca insan Lübnan, Mısır, Ürdün ve Türkiye gibi komşu ülkelere sığınmıştır. Aradan yıllar geçmesine rağmen günümüzde hala kalıcı bir barışın nasıl oluşturulacağı konusu belirsizliğini devam ettirmektedir En çok göç alan ülkelerden olan Türkiye için de göçün kitlesel olarak artmasıyla birlikte Suriyelilerin temel insani ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı, kamplarda mı şehirlerde mi yaşayacakları, çalışıp çalışmayacakları, uyumlarının nasıl olacağı gibi konular en çok tartışılan konular arasında olmuştur.

Tartışılan bu konular elbette medyada, gazetelerde ya da televizyon haberlerinde dolaşıma girmesiyle birlikte daha çok gözler önüne gelmiş ve somutlaşmıştır. Dolaşıma giren bu haberler kimi zaman ayrımcı söylemlerle kimi zaman da mağduriyet üzerinden yapılan haberlerle karşımıza çıkmıştır. Ayrımcı söylemlerin temelinde genel olarak, ekonomik yük olmaları ve büyük ölçüde güvenlik tehdidi olarak görülmeleri üzerinden bir ötekileştirme olduğunu söylemek gerekir. Görsel ve yazılı basında yer alan haberlerde çizilen Suriyeli imajı, haberi okuyan kişinin ve geniş anlamda da toplumun bakış açısını büyük oranda etkileyebilmektedir.

Suriyelilerin söz konusu olan haberlerde suç işleyen, korkulması gereken kişiler ya da mevcut ekonomik sorunların sebebi olarak yerli halkın işlerini elinden alan kişiler olarak yer edinmesi insanlarda olumsuz birtakım kalıp yargıların oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Kitle iletişim araçlarında karşımıza çıkan yazılı ve görsel haberler ve içerikler vasıtasıyla bazen gerçek olduğundan daha farklı gösterilebilmekte dolayısıyla da toplum içerisinde belli bir yer edinip insanları kitleler halinde yönlendirebilmektedir. İstenilen biçimde medya sahiplerinin ideolojileriyle harmanlanan haberler halka sunulmaktadır. Böyle bir durumda ötekileştirici ifadeler ve nefret söylemlerinin olması bir yandan toplumda ırkçı söylemleri ve kinlenen bir güruhu da beraberinde getirecektir. Türkiye'de çeşitli etnik kökenlerden olmak üzere çok sayıda mevcut göçmenin bulunması ve haberlerin üretilmesi ve sunulmasında özne olarak önemli bir yeri bulunan göçmenlerin haberlerde yer alış şekli üzerinde çalışılması gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haberlerin günümüzde, işlevini geleneksel yöntemlerden ziyade bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler neticesinde farklı sosyal medya mecralarından da okunabilir ve fikirlerin de aynı şekilde paylaşılabilir formlarda olduğunu görmekteyiz. Önceden evlerimize giren belli başlı gazeteler varken, şu an ise telefonlarımızda okumayı tercih ettiğimiz belli haber uygulamaları ya da sitesine girip baktığımız haber siteleri mevcut. Teknolojik gelişmeler çoğu şeyi değiştirmiş olsa da önceden evimize aldığımız "A" gazetesi bir şekilde "A" gazetesinin telefonlara indirilen formuyla yine cebimizde yani evimizde olduğunu açıkça söyleyebiliriz. Tam bu noktada aslında sosyal medya için geliştirilmiş olan, insanların sürekli aynı türden bilgi ve görüşlere kendi kendini maruz bıraktığı ve sonrasında da algoritmaların kullanıcı hakkındaki bilgi toplama evrelerinden sonra yine aynı türden şeyleri karşısına çıkardığı bir döngüyü açıklayan yankı odası/çemberi kuramından bahsetmek çok yerinde olacaktır. Bu döngü içerisinde karşıt fikirlere çok rastlamayan kişi, kendi gibi düşünen kişilere ve haberlere daha fazla maruz kaldığı için bu düşüncelere koşulsuz ve sorgusuz şekilde inanırken diğer yandan karşıt fikirdeki kişilere karşı da olumsuz düşünce ve tutumlar geliştirebilmektedirler.

Irkçı ve ayrımcı söylemlerin meşrulaştırılıp yaygınlaşmasında medyanın etkisini sorgulayan çoğu çalışma, gazete okuyucularının gündelik yaşamları içerisinde kısa süreli karşılaşmalar dışında fikir sahibi olmadıkları toplumsal kesimler hakkındaki yargılarının

oluşmasında, okudukları haberlerin ve gazete yazılarının önemli bir rolünün olduğunu vurgulamaktadır. Örnek vermek gerekirse, söylem ve iktidar arasında kurulan ilişkiyi inceleyen van Dijk, toplumsal iktidarın "dolaylı" olarak insanların "zihin"leri yoluyla işlediğini söyler. Toplumdaki mevcut bilgi ve inançların bilinçli şekilde farklı bir yere yönlendirilmesi, alternatif ve farklı olan düşüncelerin marjinalize edilmesi, sansür uygulanması, toplumsal bilişlerde ırkçı düşüncelerin oluşumuna etki etmesi açısından kitle iletişim araçlarının önemli bir işlev üstlendiğini ileri süren van Dijk, etnik olaylar konusunda pek çok insanın günlük yaşantısında sahip olduğu ideolojik çerçevenin kendi kendine gelişmediğine, kitle iletişim araçlarının oluşturduğu söylemlerin bu konuda belirleyici bir rolü olduğunun altını önemle çizmektedir (Doğanay ve Keneş, 2016).

Yankı odası teorisi çerçevesinde ülkemizde Suriyeliler hakkında yapılan haberler ve onları okuyan kitle açısından da bakacak olursak aynı senaryoyu göreceğiz. Medya sahiplerinin genel anlamda göçe dair fikirleri, Suriyelilere ait algı ve düşünceleri de haberlere yansıyacağından dolayı sürekli belli başlı gazeteleri okuyan kesimler de ya Suriyelilere karşı olumlu bir bakış açısına ya da olumsuz bakış açısına maruz kalacaktır.

Çalışma içerisinde medyada yer alan haberler doğrultusunda Suriyelilerin temsil biçimi, haberlerin ele alınış tarzı, hangi haberlerin daha çok tekrar edip yankı çemberi içerisinde yer edindiği gibi konulara değinilmiştir.

Bir medya, önemli bir kamu görevi olan doğru bilgiyi aktarma işlevini yerine getirirken böyle hassas konularda nefret dilini pekiştiren ve ötekileştirici tutumlardan kaçınan, meseleyi ideolojik yaklaşımların dışında tutarak, daha barışçıl bir dile sahip olması gerekmektedir.

Türkiye'de medyanın Suriyelilere ilişkin söylemini yankı çemberi teorisi ekseninde analiz etmeye çalıştığım bu araştırmanın birinci bölümünde kuramsal bir çerçeve oluşturarak üç bölümde önce liberal-çoğulcu kuramlardan bahsedip sonrasında eleştirel kuramlardan bahsedeceğim son başlık ise burada sosyal medya kuramları olacaktır.

İkinci bölüme geçildiğinde ise göç ve medya ana başlığı altında öncelikle Suriye'deki iç savaş nedeniyle ortaya çıkan mülteci meselesinin genel hatlarına temas ettikten sonra, Türkiye'deki mültecilerin durumu hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra günümüz medya ve internet haberciliği hakkında bir bilgilendirme ve devamında medya ve öteki başlığı ile ilgili bilgiler verilecektir.

Çalışmamın bu bölümünde ise arka plan bilgilerinden sonra çalışmanın ana odağı Sözcü ve Yeni Şafak gazetelerinin Suriyeliler hakkında yapmış olduğu haberlerin incelenmesi yer alacaktır. Son bölümde araştırmanın amacı, problemi gibi başlıklarla araştırmanın açıklamaları ve detayları bulunmaktadır. Bu açıklamalardan sonra Sözcü ve Yeni Şafak gazetelerinin içerik ve söylem boyutunda yapılan analizlerine yer verilecektir. Bu çalışma Suriyeli meselesinin Türkiye basınındaki temsillerini anlamak ve bu temsillerin medyanın ideolojisiyle bağlantısının ne derecede seyrettiğini yankı çemberi teorisi ile ilişkisini açıklamayı hedeflemektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Ülkemizde yer alan göçmenler hemen her fırsatta medyanın ilgisini çekmekte ve haberlere konu olabilmektedir. Bu medyanın ilgisi ve haberlere konu olma şekli ise zaman zaman değişmekte, farklı medya kanallarınca farklılaşmakta ve ele alınmaktadır. Medyanın siyasi görüşü, ideolojisi, dünyaya bakış tarzı, hassasiyetleri ve toplumsal olaylar gibi birçok etmen göçü ve göçmeni ele alırken farklı yaklaşımlar sergilemelerine sebep olmaktadır.

Medyada sergilenen bu yaklaşımların sebeplerini daha iyi anlamak ve anlamlandırabilmek amacıyla 2021 ve 2022 yılları içerisinde farklı görüşlere sahip iki gazete ele alınarak karşılaştırmalı olarak incelemek ve söylemleri analiz etmek hem akademik hem de toplumsal açıdan fayda sağlayacaktır. Gazetelerin dilinin ayrıştırıcı, farklılaştırıcı ya da birleştirici, barışçıl bir söyleme sahip olup olmadığını saptamak büyük bir önem taşımaktadır.

Türk yazılı basınında Suriyelilerin ele alınış şeklinin yankı çemberi teorisi etrafında incelenmesi bu araştırmayı diğer araştırmalardan farklı yapmaktadır. Burada sosyal medya teorilerinden olan yankı çemberi teorisine göre her medya kuruluşunun kendi ideolojileri çerçevesinde kullandıkları kelimelerin, ele alınan haber konularının değişkenlik göstermesi, tekrar eden örüntülerin varlığı, belli temsil ve söylem kalıplarının olup olmaması gibi açılardan değerlendirilecektir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmada yazılı basın organlarında yer alan Suriyeli göçmenlerin ne şekilde ve nasıl işlendiği ne sıklıkla yer verildiği gibi konular ele alınmaktadır. Medyanın göç ve göçmen mevzu bahis olduğu durumlarda ve özellikle söz konusu grup Suriyeliler olduğunda nasıl bir dil kullandığı ve nasıl bir tavır içerisinde bunu halka aktardığı saptanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca bu kullanılan tavır ve dil farklı görüşlere sahip iki farklı medya organı açısından değerlendirilmektedir.

Bu iki gazete; Sözcü ve Yeni Şafak olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu iki gazetenin Suriyeli göçmene dair görüş ve haberleri iletme şeklinin değişip değişmediği ya da ne ölçüde değiştiği ele alınmaktadır. Genel olarak gazetelerin dünya görüşlerinin basına kendi görüşleri doğrultusunda mı, taraflı mı yoksa tarafsız mı yansıtıldığı araştırmanın temel amacını ortaya koymaktadır.

1.3.Araştırma Soruları

Yapmış olduğum araştırmada cevabını bulmaya çalıştığım birtakım sorular bulunmaktadır. Bu sorular şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

1- Suriyeli göçmenlere yönelik haberler, en çok hangi temalar altında sunulmaktadır?

2- Haberde yer alan aktörler kimlerdir?

3- Yazılı basında yer alan Suriyeli göçmenlerle ilgili haberler gazetelere göre ne şekilde farklılaşmaktadır?

4- Gazete haberlerinde yer alan göçmen tasavvuru ne şekilde farklılaşmaktadır?

5- Yazılı basında yer alan haberlerin işlenme şekli ve gazete ideolojisi arasında bir bağlantı var mı?

6- Yazılı basında yer alan haberlerde göçmen ve yerli halk ayrıştırılıyor mu yoksa birleştirici bir söylem mi yer almaktadır?

7- Suriyeli göçmenlere yönelik taranan haberlerde nefret söylemi yer almakta mıdır?

8- İktidara yakın bir tavır sergileyen/Sağ görüşe sahip gazetede Suriyeli göçmene karşı tutum olumlu mudur?

9- İktidara uzak bir görüşe sahip/ Sol görüşe sahip gazetede Suriyeli göçmene karşı tutum olumsuz mudur?

2. BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

Yazılı basında Suriyeli göçmenlerin nasıl ele alındığını inceleyeceğim bu çalışma için öncelikle iletişim kuramları ve haber kuramları ele alınacaktır.

Haber, yaşanılan dünyada gerçekleşen olaylar, durumlar, kişiler ve şeyler hakkındaki en son ve en göze çarpıcı enformasyondur. Haberin içeriğindeki bilginin kanıtlanabilirliği, objektifliği, tutarlılığının tamamıyla sağlanması ya da buna yaklaşılması gerekmektedir. Burada en önemli görev şüphesiz muhabire, gazeteciye ait görünmektedir. Gazeteci var olan olgu ve olayları incelerken objektif olmasının yanı sıra haberde konu olan kişi ya da olaya karşı "mesafelilik" yaklaşımını benimsemelidir (Dursun, 2003).

Robert Park haberlerin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır (Yüksel ve Gürcan, 2005):

1. Haber güncel olandır yani yeni meydana gelmiş veya tekrar oluşan olaylarla ilgilidir.
2. Haber sistematik değildir, farklı olay, durumlarla alakalıdır ve yorum yapmak haberin ana görevi olmamaktadır.
3. Haber olarak bildirilen olaylar normal bir durumdan yani sıradanlıktan daha önemli olarak farklı ve beklenmeyen türden gariplikler barındırmalıdır.
4. Haber, olay ve durum henüz gerçekleşmeden önce de verilebilir.

İletişim konusu yıllarca üzerinde durulan bir konu olmakla birlikte birçok kuramın ortaya atılmasına sebep olmuştur.

2.1. Liberal-Çoğulcu Kuramlar

Ana akım olarak bilinen liberal kuramlar Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkıp gelişmiştir. Bu sebeple de Amerika Birleşik Devletleri'nin toplumsal değer ve özelliklerini, siyasi yapısını da hazinesinde bulundurmaktadır. Liberal çoğulcu medya yaklaşımı toplumda özgür bir iletişim ortamının oluşmasını dolayısıyla da demokrasiye katkı sağlaması gerektiğini savunmaktadır. Farklı kaynaklar ve farklı bakış açılarının insanlara güvenilir şekilde bilgi sağlaması, fikirlerin çoğulluğu bu kuramın temelini oluşturmaktadır

(Nalçaoğlu, 2010). Burada savunulan görüş genel anlamda medyanın izleyiciler tarafından kendi istekleri doğrultusunda manipüle edebildikleri, medya hakkında çözümlemeler yapabilen özgür ve bağımsız bir izleyici kitlesinin olduğu yönündedir (Erdoğan, 2014).

Liberal yaklaşımların oluşturulmasında ve geliştirilmesinde Alemdar ve Erdoğan (1990) açısından üzerinde durulan üç önemli noktadan söz edebilmekteyiz:

İlk konu insanın yaşadığı çevreye uyum sağlaması hatta daha da ileri gidilerek çevreye uydurulmasıdır. Toplum bazında bakacak olursak, endüstrisi gelişmiş ve kapitalizmin ekonomik sistem olarak uygulandığı ülkelerin en iyi sisteme sahip olduğu ve gelişmemiş ülkeler açısından örnek alınması ve uygulanması gereken sistem olduğu görüşüdür.(1)

Liberal görüş iletişim konusunda daha çok kitle iletişim araçlarının yaptığı etkilere odaklanmaktadır. Amerikan iletişim çalışmaları merkeze insanı ve toplumu alarak; psikoloji, sosyoloji gibi disiplinlerden etkilenerek yürütülmüştür. İnsan ve toplum davranışını medyanın etkileme gücüne ilişkin uyarı ve tepki modelini kullanmaktadır. (2)

Bu yaklaşıma göre iletişim dediğimiz olgu, mesajın alıcılara iletilme süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki en önemli husus, gönderici ve alıcı arasındaki iletişimin nasıl ve ne etkide gerçekleştiğidir. Daha da açmak gerekirse, gönderici nasıl bir kod gönderiyor ve alıcı bu kodu nasıl açıyor gibi sorulara yönelik bir odak söz konusudur. (3)

Liberal yaklaşım, haberin değerli olması ve profesyonel bir şekilde yayınlanabilmesi için zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç ve insanın ilgisini çekme gibi değerlerden en az birine sahip olması gerektiğini söylemektedir (Tokgöz, 2003). Haberler ve insan ilişkileri arasında önemli bir etkileşim ve alışveriş söz konusudur; haberler bir şekilde insan hayatını anlamaya ve anlamlandırmaya çalışıp bunu profesyonel şekilde aktarırken, insan ilişkileri de haberlerden ve kitle iletişim araçlarından etkilenip hayata bakış ve onu anlamlandırmada etkin rol oynamaktadır.

Haberlere verdiğimiz değer ile birlikte medyaya kutsal bir anlam ve işlev yüklenmeye başladığını söylersek yanlış olmayacaktır.

Verilen bu değer doğrultusunda liberal-çoğulcu yaklaşımda medya; yasama, yürütme ve yargıdan sonra gelen dördüncü bir güç olarak kabul edilmektedir. Medyanın bu derece önemli bir unsur haline gelmesi, onun halkın istek ve düşüncelerini gündeme taşıması, siyasi ve politik düzlemde bir etki oluşturma görevinden hatta iktidarı denetleme işlevinden kaynaklanmaktadır. Medya bu anlamda liberal demokrasilerde halkın haklarını ve isteklerini gözeten bir yapıda olması, çoğulculuk düşüncesine sahip olması gibi niteliklerinden dolayı "gözetimci rolü" ve "düşünce pazarı" olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşıma göre yasama, yürütme ve yargıdan sonra gelen medya unsuru, dördüncü bir güç olması aslında haberin gerçekliğini iyi anlayıp aynı zamanda nesnel bir şekilde aktarabilmesine bağlıdır (Aktaran Özer, 2006).

Kamu gözetmeni olarak medyanın politik sistemde demokrasideki görevleri şunlardır (Nalçaoğlu, 2010):

1. Toplumu ve siyasi ortamın incelenmesi ve halkın yaşam kalitesini ve moralini olumlu ya da olumsuz etkisi olacak haberlerin verilmesi ,
2. İçinde bulunulan günün önemli sorunları ve bu sorunların çözümlerini üretebilecek güçleri saptama,
3. Siyaset yapıcıların, çıkar ve baskı gruplarının sözlerini anlaşılır kılarak, halkı aydınlatma,
4. Farklı bakış açılara sahip olanlar, iktidara sahip olanlar ve kitleler arasında sağlıklı bir diyalog sağlama,
5. Belirli otoritelerin ellerinde bulundurdukları gücü ne şekilde kullandıklarına dair hesap verebilecekleri ortam oluşturma,
6. Medyayı takip eden kitleyi, kendi politik görüşlerini anlamlandırabilen ve genel anlamda duyarlı kişiler olarak görüp saygı göstermek.

Fiske ve Grossberg, McQuail gibi düşünürlerin yaklaşımına göre insanlar; aile, okul, arkadaş ya da herhangi bir grup ortamı vasıtasıyla sosyalizasyon süreçlerini geçirmektedirler. Bu demek olmaktadır ki insanın oluşum sürecinde ideolojiler etkili olmaktadır. Fakat televizyon izlenildiğinde insanlar izlediği şeyin verdiği ideolojiden bağımsız olarak, kendi idaresiyle bilgiyi anlamlandırmakta ve çoğulcu mesajları alıp, böylece çoğulcu bir kişi özelliğine sahip olmaktadır. Fiske ayrıca televizyonu bir çeşit farklı kültürlerin, anlam ve zevklerin taşıyıcı olarak görmekle birlikte televizyonu kültürün de

öznesi olarak görmektedir. Fiske ve Grossberg çatışma teorilerinin savunduğu kültürel emperyalizm yerine direniş tezini savunmaktadırlar. Yani izleyici özgür iradesiyle ideolojiden sıyrıldığı ve mesaja kendi bir anlam atfederek artık "aktif bir seçici" konumunda bulunmaktadır. Bu durumda izleyici aktif direniş göstererek kültürel emperyalizmi geçersiz kılmaktadır (Erdoğan, 2014).

Denis McQuail, liberal kuramları genel hatlarıyla 3 gruba ayırarak incelemektedir (Işık, 2012: 28) :

a. İlk Dönem (1890-1930) : Güçlü Etkiler Dönemi
b. Orta Dönem (1930-1960): Sınırlı Etkiler Dönemi
c. Geç Dönem (1960-günümüz): Etkiler Dönemi

a. Güçlü Etkiler Dönemi

Bu dönem 19. yy'ın sonu ve 1930'lara kadar devam eden, iletişim araçlarının özellikle Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da insanların yaşam biçimlerini şekillendiren bir güç konumunda görülmekteydi. Bu dönemde propaganda vasıtasıyla insanların tutum ve davranış kalıplarının nasıl değişip şekillendirileceği konusu gündemde yer almaktaydı (Nalçaoğlu,2010).

19. yy'ın sonu ve 1930'lara kadar devam eden bu dönemde yaptığı çalışmalarla etkin olan Chicago Okulu, John Dewey ve George Herbert Mead'in de benimsemiş olduğu Amerikan pragmatist felsefeden etkilenmişlerdir. Chicago Okulu, yapmış olduğu gözlemlerde mekan olarak "kenti" ele almıştır. Bu dönemin önemli isimlerinden olan Robert Park, ampirik araştırmalara dayanmadan medyayı bir kurum olarak ele almıştır. Topladığı verileri eleştirmeyip, toplumsal olayları olduğu gibi ve sorunsuz kabul etmesi sebebiyle eleştirilmektedir. Eleştirilmesine rağmen Park'ın yapmış olduğu çalışmalar ileride pek çok araştırmacıya öncü olmuştur. Chicago Okulu'nun çalışmaları günlük hayatın akışı içerisinde ve ulusal kültürün oluşturulmasında medyanın ne kadar önem atfettiğini göstermesi açısından önemli görülmektedir. Bu dönemde birçok araştırmacı, medyanın toplumsal süreçlerin bir parçası olduğu görüşüne dayanarak bu bakış açısından birçok çalışma ele almıştır (Cangöz, 1998).

Bu dönemlerde genellikle medyanın güçlü bir etkisinin olduğu konusunda bir inanç bulunmaktadır. Orson Wells'in ve H. G. Wells'in " Dünyalar Savaşı" adlı romanın radyoya uyarlanması dileyiciler tarafından gerçekmiş gibi algılanmasına sebep olmuştur ve bu durum da insanlar arasından paniğe, büyük duygusal patlamalara sebep olmuştur ve hatta evlerini terk edip güvenli bir bölgeye taşınan insanlar da olmuştur. (Yaylagül,2006)

b. **Sınırlı Etkiler Dönemi**

1940 ve 1960 yılları arasında olan bu ikinci aşama Amerika Birleşik Devletlerinde kitle iletişim araçlarının ilerlemesi, bu durumun etkileri ve sorunlarına karşı ampirik yöntemin uygulandığı bir dönemdir. Bu dönemde asıl önemsenen ve fark edilen konu; medyanın ik aşamada düşünüldüğü kadar güçlü olmadığı yönünde olmaktadır. Kitle iletişim araçlarının toplumda, toplumun değişmesinde ya da şekillenmesinde temel faktör olmadığı aslında farklı toplumsal etkenlerin bu konuda iletişim araçlarından daha etkili olduğu fikri egemendir (Nalçaoğlu,2010).

Bu dönemin önemli araştırmacılarından olan Hovland, asker üzerinde uyum sağlamaya yönelik yaptığı çalışmalarda medyanın bilgi edinme hususunda önemli olduğunu fakat tutumları ve davranışları değiştirmede pek etkili olmadığını ortaya çıkarmıştır (Işık, 2012: 30). Bir diğer bu dönemin önemli araştırmacılarından olan Lazarsfeld ve ekibi, seçim araştırmaları ile az sayıda insanın seçim kampanyalarından etkilendiğini ortaya koymuştur. Yapılan alan araştırmaları güçlü etkiler dönemindeki fikirlerin reddedilmesine kapı açmıştır (Yaylagül, 2010: 49).

c. Etkiler Dönemi

1960'lı yıllar sonrasında geleneksel etki araştırmalarının yanı sıra, iletişim kurumları ve sisteminin diğer sistemler ile ilişkisi sorgulanmaya başlanmıştır. Bu anlamda kitle iletişim araçlarının içerisinde bulunduğu toplum sosyolojik olarak incelenmeye çalışılmıştır. Kitle iletişim araçlarının etkisi toplumsal ölçek başta olmak üzere siyasal, ekonomik ve kültürel sistemle ilişkileri çerçevesinde incelenmiştir. Alman sosyolog Elisabeth NoellaNoumann, 1970'li yıllara gelindiğinde kitle iletişim araçlarının etkisini inceleyip sınırlı etkileri

eleştirmiş ve güçlü etkilere yeniden doğuş için çağrıda bulunmuştur (Pazarbaş,2013). 1970'lerde kitle iletişim araçlarının etkileri konusunda geliştirilen gündem kurma ve suskunluk sarmalı gibi kuramlar, araçların birey ve toplum üzerinde güçlü etkiler oluşturduğu yönündeki görüşlerin yeniden tartışılmasına sebep olmuştur. Böylece kitle iletişim araçlarının doğrudan ve kısa vadeli etkilerinin varsayıldığı görüşlerden ziyade; kitle iletişim araçlarının birey ve toplum üzerinde dolaylı ve uzun vadeli etkilerinin olduğu görüşleri hakim olmaya başlamıştır (Işık, 2012: 32).

2.1.1. Sihirli Mermi (Hipodermik İğne) Modeli

19. yüzyıl itibarıyla toplumbilimcilerin üzerinde durdukları konu genellikle burjuva toplumu ve onun nasıl ilerlediğiydi. Durkheim, Tönnies, Gustave Le Ban gibi bilim insanları sanayi devrimi sonrası meydana gelen değişiklikler sonucunda dolayısıyla değişen kitleleri anlamaya çalışıyorlardı. Bahsedilen yeni kitle artık öncekinden daha birbirinden uzaklaşmış, yabancılaşmış ve yıkıcı bir yapı gibi görülmekteydi. Kitleler birbirinden kopuk ve yabancılaşmış olması, onları etkileyen şeyin artık diğer insandan çok kitle iletişim araçlarının olduğu yönünde görüşleri ortaya çıkarmaktaydı. Ayrıca bu dönemlerde yaşanan bazı siyasi gelişmeler özellikle Faşizmin iktidara gelmesi, SSCB'nin kurulması gibi olaylar da kitlelerin, iletişim araçları tarafından yönlendirildiğinin önemli bir kanıtı gibi görülmekteydi. Siyaset bilimi üzerine araştırmalar yapan ve dersler veren Harold Laswell, iktidarlarının fiziksel güç kullanmakla kalmayıp aynı zamanda kitle iletişim araçlarından faydalanarak bir kamuoyu oluşturduğunu belirmiştir. Laswell' e göre halk edilgen bir yapıdadır ve kitle iletişim araçları tarafından yapılan "propagandaya" karşı koyacak güç ve dirence sahip değillerdir. Dolayısıyla kitle ne verirsen onu sorgulamadan kabul eden dolayısıyla da yönlendirilen bir grup insan hatta sürü olarak görülmekteydi (Yaylagül, 2006).

Propaganda kavramı sözcük anlamı olarak Latincede tohum ekmek, dağıtmak gelen propagare kökünden gelmektedir. Fakat kavram bugünkü kullanımında sözcük anlamından uzaklaşarak yönlendiren, düşünce ve fikir üstünde baskı kuran ve ikna etmeye dayalı içerik gibi bir anlam atfetmeye başlamıştır. Kavram hakkında birçok tanım yapılmıştır, fakat J Ellul'un yapmış olduğu tanım daha açıklayıcı olmakla birlikte kapsayıcı da özellik taşımaktadır. Ellul'a göre propaganda " bireyin ya da grubun diğer bireylerin ya da grupların

tutumlarını belirleyip değiştirmek, şekil vermek hatta denetim hakkına sahip olmak için iletişim araçlarından faydalanarak bu kişilerin belli bir olay, durum karşısındaki vereceği tepkileri çıkarları doğrultusunda yönlendirme girişimi" olarak tanımlanmaktadır (Polat,2010).

Uyaran-tepki kuramı, uyaranın verdiği mesaja karşılık o doğrultuda verilen cevap olarak tanımlanabilmektedir. Örnek vermek gerekirse; reklamlarda bazı ögeler müzikle ve görsel birtakım ilgi çekicilerle donatılmıştır ve bunun bize yaptığı etki "eğer susadıysan su yerine kola içebilirsin" gibi olabilir. Hipodermik iğne olarak bahsedilen şey yani verilen mesaj bir ilaç olarak düşünülür ve hasta olanı bulur ve vurur. İğne aynı zamanda sihirlidir çünkü tüm insanlara etki etmez sadece ihtiyacı olana tesir etmektedir. Sihirli mermi de aynı şekilde düşünülmektedir ve sihirli mermi kalabalığa atılsa da tüm insanlara zarar vermez, sizin tarafınızda olanlara zarar vermez fakat gidip düşmanı yani hedefi bulur (Erdoğan, 2014).

Sihirli mermi kuramına göre; toplumda bulunan seçkinlerin ya da iktidarın kitle iletişim araçlarını kullanarak halka gönderilen mesajlar aslında insanların derialtına enjeksiyon yapmakta olan bir şırınga gibi görülebilmekte ve aynı zamanda da bir sihirli mermi gibi anında ve doğrudan doğruya mesajın beklenen etkiyi oluşturduğu düşünülmektedir. Bu görüşün oluşmasındaki en önemli etken Nazilerin iktidara gelmek amacıyla ve geldikten sonra kitle iletişim araçlarını faşizmin istekleri yönünde etkin şekilde kullanılmasının izlenmesi olarak görülmektedir. Bu duruma bir örnek daha vermek gerekirse Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkeler de medyayı etkin şekilde kullanarak ortak zevkler, ortak beğeniler, popüler bir kültür oluşturmakta onları tüketime yönlendirmektedir (Yaylagül, 2006).

Lerner için ise propagandanın belli başlı koşulları bulunmaktadır (Aktaran Polat, 2010):

1. Öncelikle kitlelerin dikkati sağlanmış olmalıdır.
2. Kitlelerde güven duygusu sağlanmış olmalıdır.
3. Kitlelerin hali hazırda bulunan önceden edinilmiş bilgi ve değer gibi unsurlar önemsenmelidir.
4. Kitlelerin yer aldıkları ortam, beklenen bir değişmenin gerektirdiği bir faaliyet yönünde harekete geçmeye elverişli olmalıdır.

2.1.2. M. McLuhan

1960'lı yıllarda Marshall McLuhan, döneminde yapılan çalışmalarda büyük ölçüde eksik kalmış bir konuyu yani iletişim biçimleri ve toplum arasındaki ilişkiler sorunsalını ele almıştır. Tek nedensellikli kuramında; iletişim araçlarının ekonomik değil, duyumsal sebeplerle toplumu etkileyip biçimlendirdiklerini düşünmektedir. *" Teknoloji, düşünceler ve kavramlar düzeyinde etki etmez; ancak anlam ilişkileri ve algılama modellerini yavaş yavaş ve küçük bir direnişle karşılaşmadan değiştirir"* (Maigret, 2004).

McLuhan, kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte dünyanın artık küresel çapta bir köye dönüştüğünü ileri sürmektedir. Bu anlamda artık dünya bir ölçüde küçülüp birbirine bağlanmıştır. Dünyanın her bir tarafına artık mesajlar ulaşmakta, görüntüler iletilmektedir ve etkileşim olmaktadır. Bir köyde nasıl herkesin birbirinden kolaylıkla haberi oluyorsa ve herkes birbirine aşina ise kitle iletişim araçları sayesinde artık dünyadaki insanlar da birbirine aşina hale gelmiş ve dünyanın bir ucunda meydana gelen bir olaydan haberdar olmuşlardır. Uydu haberleşmesinin yaygınlaşması da dünyada zaman ve mekan ayrışmalarını ortadan kaldırmıştır. Ay'a çıkmanın dünyanın her yerinde milyonlarca insan tarafından aynı anda canlı şekilde izleme fırsatını sağlamasını bu duruma örnek olarak gösterebiliriz (Yaylagül,2006).

Ayrıca McLuhan ayrıca sıcak iletişim araçları ve soğuk iletişim araçları olmak üzere bir ayrımdan söz etmektedir. Soğuk iletişim aracı olarak bahsettiği araçlar " söz, el yazısı, ve televizyon" olarak karşımıza çıkmaktadır. Soğuk iletişim araçları arasında yer almalarının sebebi; bu araçların daha az bilgi içermelerinden kaynaklanan bir zayıf betimleme aracı olduklarından kaynaklanmaktadır. Burada yer alan soğuk iletişim araçları, kullanıcılarını büyük ölçüde işin içerisine katmaya çalışmaktadır. Televizyon gene anlamda yoksul ve kalabalıkla izlenen bir araç olduğu için bilinçleri kapabilir ve herkesi içerisine alan tartışmalara da fırsat verir. Sıcak iletişi araçlarına bakacak olursak bunlar; sinema, radyo ve ya kitap olarak karşımıza çıkmaktadır.

Burada soğuk iletişim araçlarının tersine kullanıcıyı daha az işin içine katan bir zenginlik ve güçlü betimlemelerin olduğu ileri sürülmektedir. Bir sinema filmi izlenirken de susmak ve olayın dışına kalmak gerekir, kitap okurken de susmak gerekir (Maigret,2004).

2.1. Eleştirel Kuramlar

Eleştirel yaklaşımlar liberal iletişim kuramlarının aksine medyanın iletişim ve iktidar ilişkilerine odaklanmaktadır. Sosyoloji, felsefe, tarih, psikoloji gibi disiplinlerden yararlanan araştırmacılar, kapitalist sistemde toplumun sınıfsal katmanlardan oluşmasında medyanın rolünü incelemeyi amaçlamışlardır (Sever, 1998).

Marx'ın kapitalizm temelinde yapmış olduğu ekonomi politik görüşünün gelişiminde, iki sınıfın yani burjuvazi ile proletaryanın mücadele ederek karşı karşıya geldikleri bir dönemde yapılmıştı. Eleştirel yaklaşımlar genel anlamda, Marx'ın ele aldığı biçimde, işçi sınıfının kapitalizmi yenip sonrasında kökten bir değişim olan sosyalist bir toplumun oluşturulmasında öncülük yapacağı beklentisine dayanıyordu (Nalçaoğlu ,2010).

Eleştirel yaklaşımı, bakış açıları ve adlandırmalar doğrultusunda üç farklı şekilde inceleyebilmekteyiz. İlk olarak araçsalcı yaklaşımdan bahsetmek gerekirse, haberin kasıtlı olarak toplumda hakim olan kesimin istek ve çıkarları doğrultusunda yanlı olarak oluşturulduğu, nesnellikten çok uzak olduğunu kabul etmektedir. Bu düşünceye sahip olanlar, haberi yapan kişinin, medya patronunun ve patronun ait olduğu hisse sahiplerinin toplum üzerindeki egemenliklerini çıkarlarını devam ettirecek şekilde var olan gerçekliği değiştirip isteği doğrultusunda çarpıttığını ileri sürmektedirler. Böyle düşünmelerinin zeminini Marx ve Engels'in, Alman ideolojisinde yaptıkları tanımlamanın oluşturduğunu söyleyebiliriz: *"Egemen sınıfın düşünceleri, bütün çağlarda, egemen düşüncelerdir, başka bir deyişle, toplumun egemen maddi gücü olan sınıf, aynı zamanda egemen zihinsel güçtür. Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda zihinsel üretim araçlarını da emrinde bulundurur, bunlar o kadar birbirinin içine girmiş durumdadırlar ki, kendilerine zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin düşünceleri de aynı zamanda bu egemen sınıfa bağımlıdır"* (Aktaran Özer, 2006).

Graham Murdock, Peter Golding ve James Curran gibi düşünürler ise ekonomi-politik yaklaşım çerçevesinde genel anlamda geleneksel bir Marksist çizgide görüşler savunmuş olsalar da görüşler arasında farklılıklar bulunmaktadır.

Bu görüşün temsilcilerinden olan Murdock ve Golding, Marks gibi ekonominin üst yapıyı etkileyen en önemli unsur olduğu düşüncesini kabul etmemekle birlikte ilk etapta belirleyici bir kurum olduğu üzerinde kanaat getirmektedirler. Onların düşüncelerinin temelinde yatan düşünce ise " ideolojinin ekonomi tarafından etkilenen bir üst yapı olduğu" yönündedir. İdeoloji burada ekonominin belirleyiciliğini elinden almasa da ikincil önem atfeden konuma geçmektedir (Curran ve ark., 1982).

Hall'a göre eleştirel kuramların üçüncü yaklaşımı ise kültürel çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel çalışmalar, eleştirel kuramların en önemli alanı haline gelmekle birlikte Kültürel çalışmalar yapısalcı yaklaşımın yaptığı gibi medyanın iletilerine odaklanmışlardır. Yapısalcı yaklaşımın aksine kültürel yaklaşım medyanın özerkliğine önem vermek yerine medya içeriği ve etkisini, medya iletilerinin nasıl üretilip nasıl anlamlandırıldığı ve toplum tarafından nasıl biçimlendirildiği üzerinde durmaktadırlar.(Sever, 1998).

2.1.1. Frankfurt Okulu

1. Dünya Savaşı bitiminde Marksist yaklaşımlardan önemli ölçüde bir kopma yaşanmıştır sonrasında Almanya'da, Marksist yaklaşımın geçmişteki yanlışlarını açıklayabilmek ve yeni bir hareket oluşturma çabasına girişmiş bir grup düşünürün çalışmaları görüşmektedir. Bu düşünürlerin yapmış olduğu çalışmalar savaş bitiminde Batı Avrupa Marksizminin yeniden gündeme getirilip diriltilmesinde bir faktör haline gelmiştir ayrıca ilk eleştirel iletişim araştırma modeli sunmakla birlikte kitle iletişiminin ve medyanın toplumsal kuram açısından önemi üzerinde ilk kez vurgular yapılmaktadır (Cangöz, 1999).

Frankfurt Okulu'ndan Max Horkheimer, Theodor Adorno, Walter Benjamin gibi düşünürler kitle iletişimi ve medyayı analiz ederlerken Karl Kraus, Bücher ve Tönnies'in siyasal ekonomi kuramlarından etkilenmiş görünmektedirler. Frankfurt Okulu'nu temsil eden kişilerin farklı farklı disiplinlere mensup olduğu görülmekte olup bu durum Frankfurt

Okulu'nun heterojen bir yapıya bürünmesine zemin hazırlamıştır. Bu Okula mensubiyeti bulunan kuramcılar, üç önemli olaydan etkilenerek görüşlerini oluşturmuşlardır. İlk olay, 1917'de gerçekleşmiş olan Rus devriminin Avrupa'ya yayılamamasının yarattığı hayal kırıklığı; ikinci olay faşizmin ivme kazanması ve entelektüel kesimden insanların, düşünürlerin savaş sonrasında dahi baskı içerisinde olması; son olay ise İkinci Dünya Savaşı sonrası kapitalist sistemin istikrarlı şekilde uygulanması ve dolayısıyla bu kapitalist düzenin yarattığı bazı ideolojik değişikliklerdir (Erdoğan, 2014).

2.1.2. T. Adorno ve M. Horkheimer

Felsefe alanında yetkin olan Adorno, savaş esnasında Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmekle birlikte savaş bitiminde yeniden Almanya'ya dönmüştür. Müzik alanında çalışıp, müzik eleştirileri de yapan Adorno daha çok "Kültür Endüstrisi" ve "Kitle Kültürü" alanındaki çalışmalarıyla tanınmaktadır. Frankfurt Okulu'nun önde gelen isimlerinden olan Theodor W. Adorno'nun eleştirel teoriye yapmış olduğu en büyük katkısı Max Horkheimer ile yazmış olduğu "Aydınlanmanın Diyalektiği" eseridir. Bu iki büyük kuramcı bu eserlerinde kapitalizm üzerinden kitle kültürünün eleştirisini yapmışlardır. Ayrıca Kitle kültürünü sığ, eğlence amacıyla üretilmiş ürünler olarak tanımlamışlardır (Yaylagül, 2006).

Frankfurt Okulu temsilcilerinden Adorno ve Horkheimer "kitle kültürü" kavramının yerine "kültür endüstrisi" kavramını kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu tercihin altında yatan sebep aslında kültür endüstrisi denildiğinde; medyanın bir ticari unsur olduğunu ve medyanın ekonomik ve siyasal anlamda egemenliğe sahip kişiler tarafından kendi istek ve çıkarları doğrultusunda "kültür propagandası" yaptığını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Kültür endüstrisinde kapitalist sistemin işine gelecek unsurlar bulunmakla birlikte, bu düzenin devamlılığı da medya yani kitle iletişim araçlarıyla meşrulaştırılmak istenmektedir. Kapitalizmin getirmiş olduğu bazı ekonomik gereklilikler dolayısıyla ticari faaliyetler, oluşturulan kültür; toplum tarafından hızla tüketilen bir unsur haline gelmektedir ve kültür endüstrisi kavramı da bu durumu açıklamak maksadıyla oluşturulmuştur (Erdoğan, 2014).

Adorno ve Horkheimer'a göre modernliğin en önemli etkileri; teknik olanın ulaşılabilir yani her yerde oluşu ve insan ilişkilerinin ticari bir yapıda olmaya başlamasıdır.

Endüstri toplumunda insanlar psikolojik açıdan bir yıkım ve kırılganlık içerisindedirler. Bu kırılganlık Frankfurt Okulu'na yakın olan Hannah Arendt tarafından çarpıcı şekilde betimlenmektedir. Hannah Arendt "kitle adamından" bahseder ve kitle adamını temelde yalnızlıkla ve toplumsal ilişkilerin zayıf ve kırılganlığı ile tasvir etmektedir. Adorno ve Horkheimer için ise toplumun parçalanması durumu, modernliğin getirmiş olduğu en kötü sonuçlarından biridir. Toplumda insanlar artık kendi kökenliklerinden ve benliklerinden uzaklaşmıştır ve kendi başlarına bırakılmıştır dolayısıyla da ait oldukları toplulukları yitirip kendilerine de yabancılaşmaktadırlar. Toplumda böyle bir hava eserken de toplumda söz sahibi olan kesim, durumu fırsata çevirerek insanları medya tarafından etki altına almaktadırlar. Bu etki altına alma süreci iki şekilde işlemektedir; pohpohlama ve baştan çıkarma. Karizmatik lider olan Hitler örneğinde olduğu gibi lider radyo yayınları ile söylevlerin tekrarlanması ve gücünü artırarak otoritesinin pohpohlanması (Maigret, 2011).

2.1.3. Walter Benjamin

Walter Benjamin, Almanya'da dünyaya gelmiştir ve farklı konularda denemeler yazmıştır ve gazetecilik de yapmıştır fakat asıl ününü kültür eleştirmeni olarak kazanmıştır. 1936 yılında "Mekanik Yeniden Üretim Çağı'nda Sanat" adlı önemli bir makaleyi yazmıştır. Benjamin için, kültür ve sanat üretimi kapitalizmle birlikte büyük bir değişim ve dönüşüm içerisine girmiştir. Kapitalizmden öncesi Benjamin'e göre kültür ve sanat alanında özellikle anlam açısından daha zengindir. Ürünler onu yapan sanatçının özgünlüğünü ve zekasını, yaratıcılığını taşımaktaydı, her sanat ürünü gibi biricikti. Fakat mekanik yeniden üretimle birlikte özgünlük ve biriciklik özelliği ve dolayısıyla kültür ve sanat ruhu da kaybolmuştur. Kapitalizm sonrası ürünler artık sıradanlaşmıştır ve orijinallik barındırmamakla birlikte entelektüellikten uzak olan bu ürünler toplumdaki bilinç ve belleği de zayıflatmaktadır (Yaylagül,2006).

Benjamin de o dönemde hem liberal yaklaşımlardan hem de Horkheimer ve Adorno'dan oldukça farklı bir yaklaşım içerisinde bulunmaktadır. Benjamin aslında medyanın etkisinden ziyade fotoğraf ve sinemanın algılana biçimlerinin nasıl bir evrimsel süreçten geçtiği ve sanat ürününün mekanik üretimde nasıl bir etkisi olduğuyla ilgilenmektedir. Onun dönemindeki medya araştırmaları genel anlamda "medya ve mesaj" ilişkisine odaklanmaktayken, Benjamin'in daha farklı bir tutum içerisinde olup anlama ve sorgulama çabası göze çarpmaktadır (Cangöz, 1999).

2.1.4. Herbert Marcuse

Marcuse, Frankfurt Okulunun en bilinen üyelerindendir . Marcuse' nin Frankfurt Okuluna katılması 1932 yılında gerçekleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı bitiminde Almanya'ya dönememiştir ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kalmaya devam etmiştir. Uğraştığı ana alan felsefe olmakla birlikte eserlerinde felsefe haricinde başka alanlarda da yazılar ele almıştır (Yaylagül, 2006).

Frankfurt Okulu kuramcıları genel olarak toplumların örgütlenmesi ve toplumsal kontrol üzerinde çalışmakla birlikte bu durumlarla ilgili teknoloji üzerinde durmuşlardır. Marcuse bu bağlamda teknolojiyi bir teknik bilgisi olarak görmemekte, sosyal bir süreç olarak görmektedir. Bu süreç vasıtasıyla bir "teknolojik rasyonellik" yaratılır. Teknolojik rasyonellikte, teknoloji artık bireyin özgürlüğünü ve iradesini yitirmesine hatta teknolojik aygıtla özdeşleşmesine sebep olmuştur (Polat, 2010).

Herbert Marcuse, kapitalist toplum eleştirisi ile başlayarak kişinin kamusal alana katılımını kitle iletişim araçları bazında incelemiştir. Marcuse için, toplumdaki insan faaliyetlerini etkileyen bazen de azaltan şey insanların tek boyutlu olması ve insanın yabancılaşmasıdır. Modern toplumda kapitalizmle birlikte, birey artık özgürlüğünü tek boyutlu yapı içerisinde kendini kaybetmiştir. Toplum, insana özgür bir ortam sunmak yerine kendine yabancılaştıran bir hale gelmiştir (Nalçaoğlu, 2010).

Herbert Marcuse 1997 yılında ele aldığı Tek Boyutlu İnsan eserinde kitle iletişim araçlarını kötümser bir tavırla, karşı konulamayacak bir güç olmasıyla eleştirmiştir. Medya eğlence ve enformasyon endüstrileri vasıtasıyla insanlara tüketimi yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Tüketimi istenen ürün de genel anlamda tüketiciyi kendine bağlayacak ve zihinleri yönlendirip onlara yanlış bir bakış açısı sağlamaktadır. Böylece bu bakış açısı toplum tarafından yanlış olarak görülmeyecek ve meşru kılınacaktır. Marcuse için medya üreticileri tarafından bize empoze edilen dünya hakkındaki görüşlerimizdir (Yaylagül,2006)

Frankfurt Okulu düşünürleri, iletişim kuramlarını ilk olarak eleştirel anlamda ele alan kuramcılar olmaları sebebiyle iletişim teorileri için büyük öneme sahiptirler. Fakat medya ile ilgili ileriye yönelik somut çözümler sunamamışlardır (Curran, 1982 : 23) .

2.2.Sosyal Medya

Yıllar içerisinde zamanla hayatımıza giren telgrafla başlayıp telefon, radyo ve televizyonla devam eden bu süreç sonunda karşımıza sosyal medya kavramı ortaya çıkmıştır. Sosyal medyanın hayatımıza girişi diğerlerinden daha hızlı ve daha etkili olmuştur.

İnternet kullanımı ilk başlarda Amerika bazında bakanlık bilgisayarlarının arasında bilgi alışverişini sağlamak için kullanılmaya başlanmıştır, sonrasında ise bu teknoloji Amerika'da yer alan üniversitelere yayılmış ve kullanılmaya başlanmıştır. 1980'li yıllarda ise artık bireylerin hizmetine sunulmuştur, Türkiye'de kullanımı ise 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren gerçekleşmiştir (Güçdemir, 2012:.26).

1990'ların başında, geleneksel medyada "world wide web" in kullanılmaya başlanmasıyla birlikte bu alanda radikal değişiklikler yaşanmıştır. Yeni medya olarak bahsedebileceğimiz bu alanın büyük bir hızla değişmesi ve gelişmesi ile "sosyal medya" kavramı ilk kez San Fransisco merkezli Guidewire Group'un kurucularından olan Chris Shipley tarafından kullanılmıştır. Kavramın içeriğini; online iletişim ve bilgi erişimi, katılım ve iş birliği sağlayan tüm kitle iletişim araçları yer almaktadır (Altınay-Bor, 2018).

Modern anlamda bildiğimiz ilk sosyal ağ sitesinin 1997 yılında kurulan sixdegrees.com olduğunu görmekteyiz. Bu sosyal ağ sitesi üyelerine profil oluşturma, arkadaşlarını görüntüleyebilme ve da arkadaş listelerinde dolaşma fırsatını sunmuştur. Bunu takip eden süreçte ise kendini yenileyebilen bloglar üzerine çalışmalar yapılıp 1999 yılında LiveJournal piyasaya sürülmüştür. LiveJournal ile birlikte kullanıcılar artık birbirlerini takip edebilir, gruplar oluşturabilir ve diğer kullanıcılarla etkileşim içerisinde olabilmekteydiler. Aynı yıl ve takip eden sonraki yıllarda birçok uygulama ve site bu kurulmuş sitelerden örnek alarak kurulmuştur. Bazılarına göre 2002 yılında piyasaya sürülen Friendster, gerçek anlamda sosyal medyanın ilk örneği sayılmaktadır (Boyd ve Ellison, 2007).

Sosyal medya kavramı, enformasyon, iletişim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte 21. yüzyılda kendini göstermeye başlamıştır. İçerisinde bulunduğumuz çağ, bilginin hem hızlı hem de çevrimiçi olmasını gerektiren birtakım unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Bahsettiğimiz kavram; geleneksel medyanın sunmuş olduğu tek taraflı bir iletişimden ziyade, etkileşimi ve iş birliğini eş zamanlı gerçekleştirmesi bakımından daha geniş bir alan tanımaktadır.

Bir başka açıdan sosyal medya hem kolay ulaşılabilir olması hem de bireylerin birbirlerini etkilemelerini ve sosyalleşmelerini sağlayan bir araç konumundadır. (Altınay Bor, 2018) Günümüz medyasının bireyleri ve toplumları büyük ölçüde etkisi altına aldığı en önemli alanlardan biri de şüphesiz sosyal medyadır. Sosyal medya, insanların günlük yaşamlarını, hikayelerini, deneyimlerini teknoloji sayesinde hem görsel hem işitsel hem de metinsel olarak ortaya koyabildikleri "sanal paylaşma ve tartışma" ortamıdır. Sosyal medya; Twitter, Facebook, İnstagram, Youtube gibi birçok internet aracılığıyla ulaşabileceğimiz sitelerden oluşmaktadır. Bahsedilen sosyal medya siteleri dünya üzerinde milyarlarca kişi tarafından kullanılmakta ve içerik üretilmektedir (Mutlu, 2019).

Sosyal medyayı daha iyi anlamak ve açıklamak amacıyla bazı özelliklerin araştırıldığını söyleyebiliriz.

Mayfield'e göre (2008, s. 5) sosyal medyanın özellikleri şu şekilde sıralamaktadır:

Katılımcılar: Sosyal medya üyelerini cesaretlenmektedir ve her kullanıcıdan geri dönüt almak istemektedir.

Açıklık: Sosyal medya platformları geri dönütlere ve katılımcılara açıktır. Bu platformlarda içerik paylaşma, yorum yapma, oylama gibi konular teşvik edilmektedir.

Konuşma: Geleneksel medya yayınlarında tek taraflı bir bilgi iletme mevcutken, sosyal medyada iki yönlü iletişime olanak sağlaması bakımından daha iyidir.

Toplum: Sosyal medyada daha büyük kitlelere ulaşma söz konusu olmakla birlikte topluluklara hızlı ve etkili bir oluşum için fırsat tanır. Topluluklar da bu şekilde istedikleri fotoğraf, politik görüş ve TV şovları hakkında paylaşımlar yaparlar.

Bağlantılılık: Sosyal medya platformları genellikle birbirleriyle bağlantılı konumdadırlar; diğer site ve sosyal medya platformları hakkında ya da araştırmalar ve insanların ilgili oldukları konularda link verilmesine olanak tanımaktadırlar.

Mayfield (2008, s.6) ayrıca sosyal medyanın temelde 6 türünün olduğundan bahsetmektedir bunlar:

Sosyal Ağlar: Bu sayfalar kişilere kişisel bir sayfa kurmasını ve orada arkadaşlar edinip onlarla bir şeyler paylaşıp iletişim kurmalarını sağlamaktadır. En çok sosyal ağlara sahip platformlar Myspace ve Facebook gibi sayfalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bloglar: Bu sosyal medya türü en çok bilinen tür olabilir, bloglarda insanlar online olarak günlük tarzında paylaşımlar yapabilmektedirler.

Wikiler: Bu tarz sosyal medya türünde ise insanlara bilgi vermek amacıyla yaygın belgeler ve veri tabanlarından yararlanmaktadırlar. En bilinen wiki ise Wikipedia olarak karşımıza çıkmaktadır.

Podcastler: Video dosyalarının ya da seslerin paylaşıldığı, hizmeti veren platformlara abone olunarak ulaşıldığı bir sosyal medya türüdür.

Forumlar: Çevrimiçi ortamlarda insanların fikir alışverişi yapabildikleri, belli başlıklar ya da ilgilendikleri konuları konuşup tartıştıkları bir sosyal mecradır.

İçerik Üreticileri: Belli içerik üreticileri ve içerikleri organize eden sosyal medya türüdür. En bilinen içerik üreticileri Flickr, Youtube gibi platformlardır.

Mikro Bloglar: Genel olarak cep telefonları yoluyla, daha küçük boyuttaki içeriklerin paylaşıldığı bir blog tarzı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda lider konumda olan Twitter'ı örnek olarak gösterebiliriz.

Kristina Lerman sosyal medyanın dört temel özelliğinin bulunduğundan bahsetmektedir. Bunlar (Aktaran Bor, 2018:11);

1. Sosyal medya kullanıcıları farklı medya türlerinde içerik oluşturabilmekte veya içeriklerle etkileşim kurabilmektedirler.

2. Kullanıcılar paylaşımları etiketleyebilmektedir.

3. Kullanıcılar paylaşımları aktif ya da pasif kullanımla da değerlendirebilmektedirler.

4. Sosyal medya kullanıcıları diğer kullanıcılar ile ortak ilgi alanları tanımlayıp etkileşim kurarak birtakım sosyal medya ağları oluşturabilmektedirler

Kara, (2013) sosyal medya ağlarının temel özelliğinin yabancı kişilerle tanışmaya fırsat oluşturan yapısından kaynaklandığı düşünülür fakat bunun aksine birçok takipçiye sahip büyük sosyal medya ağlarının üyeleri kullanıcıların yeni insanlarla tanışmaya ve farklı bir çevre oluşturmak gibi bir amaç taşımadıklarını ve halihazırda önceden kendi sosyal çevrelerinin bir parçası olan insanlarla iletişime geçtiklerini belirtmektedir.

Sosyal medyanın çeşitli kullanım alanları ve kullanım amaçları olmakla birlikte bu konuda birçok sınıflandırma da karşımıza çıkmaktadır. Bir başka sınıflandırmadan bahsedecek olursak Büyükşener (2009: 20) sosyal medya incelemesi sonucunda şu kategorilerden bahsetmiştir;

1. Arkadaşlık ve Çevre Edinme: Sosyal ağ edinme ve geliştirme odaklıdır. Myspace, Facebook gibi.

2. Sosyal İş Ağları: Kariyer ve iş geliştirme odaklıdır. Linkedin'i örnek verebiliriz.

3. Çöpçatanlık Ağları: Evlenme odaklı bir mecradır, kullanıcılar eş bulma amacındadırlar. Siberalem, Facebook gibi.

4. Mezuniyet Ağları: Aynı okuldan mezun olan insanların bir süre geçtikten sonra tekrar bağlantı kurmaları için geliştirilmişlerdir. Facebook gibi.

5. Marka Sosyal Ağları: Marka tutkunu olan insanların etkileşimi ve marka elçileri oluşturma odağında ortaya çıkmışlardır. Club Nokıa, Samsung Fun Club gibi.

Bir web sitesi veya uygulamanın sosyal medya sıfatını alabilmesi için bazı nitelikleri bünyesinde barındırıyor olması gerekmektedir;

a) Yayıncının bağımsız kullanıcılarının bulunması,

b) İçeriklerin kaynağının kullanıcılar tarafından oluşturulması,

c) Kullanıcıların etkileşimde bulunmaları,

d) Zaman ve mekanla sınırlı kalmaması (Erkul, 2009, s.3).

2.2.1. Gündem Belirleme Yaklaşımı

Yaşadığımız toplumda ya da dünyada meydana gelen olayları, sorunları medyanın bizlere sunduğu haber kanalları vasıtasıyla öğrenebilmekteyiz. Bir olay meydana geldiğinde olay hakkındaki bilgileri öğrenirken okuyucuların zihninde bir gündem oluşmaktadır. Kitle iletişim araçlarının bize bu aktarma süreci "gündem belirleme" olarak karşımıza çıkmaktadır (Kılıç, 2020).

Gündem belirleme çalışmalarının ortaya çıkış tarihine baktığımızda, medya içeriklerinin okuyucuların fikirlerine doğrudan biçim verdiği varsayımının terk edildiği döneme denk geldiğini görmekteyiz. Fakat yine de gündem belirleme çalışmalarını destekleyen araştırmalar da bulunmaktaydı. Örneğin Cohen 1963 yılında yayınladığı Basın ve Dış Politika kitabında "medya zamanın çoğunda insanlara ne düşüneceğini söylemede başarılı olamamıştır, ama okuyucuya ne hakkında düşüneceğini söylemekte fevkalade başarılıdır" ifadesi yer almaktadır. Bir başka varsayım ise halkın gündeminin siyasi tercihleri belirlediği yönündedir (Yaşın, Aksel ve Cengiz, 2018).

Gündem belirleme kuramının farklı aşamalarının olması, bu aşamalarını araştırmayı amaçlayan farklı modellerin olması ve çeviri farklılıkları sebebiyle çeşitli Türkçe karşılıkları bulunan bir kuramdır.

Gündem belirleme yaklaşımı genel anlamda, kitle iletişim araçlarının belli başlı bazı konulara karşı daha fazla ilgi gösterdiği ve bazılarını da göz ardı ettiği fikri üzerinde durmaktadır. Bu şekilde olduğunda insanlar kitle iletişim araçlarının ön plana çıkardığı ve ilgi duyduğu konulara maruz kalırlar, medyanın öncelikli konuları toplumun öncelikli konuları konumuna gelmiş olur. Gündem belirleme kuramında en önemli kavram "dikkati çekmedir." Dikkat çekme kavramı, bir konunun gündemde görece daha önemli olmasıyla ilgilidir. Gündem belirleme sürecinde merkezde yer alan konu kamuyu ilgilendiren bir konunun dikkat çeken yönünün gündemler arası geçişidir (Aktaran Gülnar,2017).

Gündem belirleme kuramının merkezinde bulunan "gündem" kavramı, "belirli bir zaman diliminde önemlilik sırasına göre sıralanmış konular ve olaylar listesi biçiminde görülen bir dizilim" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu sebeple gündem, "dinamik ve etkileşim içindeki konular bütünü" olarak da ifade edilmektedir. Bahsettiğimiz bu hareketli yapı içerisinde bazı konular yükselirken, bazı konuların ise önem kaybederek bir anlamda gündemden düşmesi anlamına gelmektedir (Yüksel, 2001: 31).

Sosyolog Robert E. Park da bu konuya ilgi duyan isimlerin arasında bulunmaktadır. Park, haber seçme süreciyle ilgili olarak şöyle demektedir: "Gerçek şudur ki, haberi haber yapan şey haberin ilgi oluşturmasıdır. Her şehir editörünün sabah masasına geçmesinden gece editörün son formu kilit altına almasına kadar gecen süre içinde değişik miktarda haber akışı olur ancak hangisinin daha değerli olduğu görecelidir ve genellikle en son gelen haber daha önce gelenin değerini düşürür. Bu durumda önemsiz haber yerini değerliye bırakır" (Aktaran Gülnar,2017).

Gündem belirleme yaklaşımında üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise; izleyici kitle medyada gördüğü ya da duyduğu şeyleri salt öğrenmekle kalmak istemez. Bununla birlikte konunun işlenme tarzına, konuya ayrılan yer ve zaman miktarına bakarak bu konunun ne derece önemli olduğuna dair varsayımlarda bulunur (Atabek, 1998:155).

Temel olarak gündem belirleme yaklaşımında üç aşamadan bahsedebilmekteyiz.

İlk aşama: Literatürde Chappel Hill araştırması olarak geçmekte olan bu çalışma gündem belirleme tarihindeki en önemli çalışma olarak sayılmaktadır. McCombs ve Shaw Chappel Hill' de 1968 Amerikan Başkanlık seçimlerini üzerine çalışmalar yapmış, beş gündem konusunun medya ve kamu gündemlerindeki önem dereceleri bakımından önemli ölçüde ilişki içerisinde olduklarını ortaya koymuştur. Araştırmacılar, kararsız olan seçmenlere anket uygulamış ve haber medyasından elde ettikleri içerik analizi verilerini karşılaştırarak, seçim sürecinde kamunun en fazla üzerinde durduğu konularla medyanın önem verdiği konular arasında paralellik olduğunu ortaya koymuşlardır. McCombs ve Shaw' un gündem belirleme araştırmalarında öncü kabul edilmelerinin sebebi; medya ile kamu gündemlerini konu hiyerarşisi bakımından karşılaştırılmaları ve bunu "gündem belirleme" olarak isimlendirmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmayla birlikte medyanın gündem belirlemek gibi bir görevi de olduğu ilk kez bu isimlendirmeyle ortaya konmuştur (Yüksel, 2001: 36-37).

İkinci aşama: Kitle iletişim araçlarının insanların sadece "ne üzerinde düşüneceklerini" değil aynı zamanda "ne düşüneceklerini" de belirlediği hipotezi üzerine inşa edilmiş bir modeldir. Gündem belirlemenin ikinci aşama hipotezi McCombs ve arkadaşları tarafından 1995 yılında İspanya'daki bölgesel seçimler sırasında test edilmiştir. Yapılan araştırmada, içerik analizi verileri ile anket verileri karşılaştırılarak, kitle iletişim araçlarının İspanyol seçmen kitlenin kişi ve konular hakkında düşünceleri üzerindeki etkisini ortaya koymayı hedeflemiştir. Araştırma sonucunda seçmenlerin seçimle ilgili olarak kişi ve konular hakkında ne düşünecekleriyle birlikte nasıl düşüneceklerinin de medya tarafından etkilendiği kanıtlanmıştır (McCombs vd.,1997).

Üçüncü aşama: Gündem belirleme modeli temelde sosyal ağ analizinin gündem belirleme kuramına uyarlanmasıyla ortaya çıkmış bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple model ağ gündem belirleme olarak da isimlendirilmektedir. Geleneksel gündem belirlemenin ilk varsayımı insanın zihinsel tasvir sürecinin mantıki ve doğrusal olduğunu üzerinedir.

Geleneksel gündem belirleme yaklaşımına göre halk siyasi bir adayı değerlendirirken ya da tanımlarken, bu adayın özelliklerini önem hiyerarşisine göre ele alır. Önem hiyerarşisi belirli bir mantıksal süreç içerisinde gerçekleşir. Üçüncü aşama ise siyasi bir adayı açıklarken insan zihninde birbiriyle bağlantılı ve ilişkili çeşitli özelliklerden bir imaj ve algı oluştuğunu ileri sürer. Ağ gündem belirleme modelinde, haber medyası farklı nesne ve özellikleri sınıflandırarak bu unsurlar kümesini halkın zihninde eş zamanlı olarak dikkat çekici hale getirdiğini öne sürülmektedir. Daha açık olması adına örnek vermek gerekirse; haber medyası sıklıkla II. Irak Savaşı'nı ve 11 Eylül saldırılarını bir arada haber içerisinde işlerse bu iki olay izleyicilerin ya da okuyucuların zihinlerinde çağrışım yapar ve birbirleriyle ilişkilendirilir. Geleneksel varsayım açısından bahsedilen olaylar birbirinden ayrıdır ve zihinlerde ilişkilendirilmezler. Şunu söyleyebiliriz ki, ağ gündem belirleme modeline göre haber yapan medyası halk/kitle açısından sadece önemli konuların dikkat çeken yönlerinin gündem olmasını belirlemez; aynı zamanda insanların hangi konuları birbiri ile ilişkilendirip, bağlantı kurulacağını da belirler (Gülnar,2017).

2.2.2. Yankı Odası/Çemberi Kuramı

Araştırmamı bu kuram çerçevesinde incelediğim yankı odası ya da yankı çemberi kuramı kısmen yeni bir teori olduğu için literatür araştırması esnasında hem yankı odası hem de yankı çemberi olarak çevrildiğini ve benim de tezimi yazarken iki türünü de kullandığımı belirtmek isterim.

Yankı çemberi (echo chamber) kavramı, yeni medya kültürü ve sosyal medya açısından, yeni çıkan bilgilere, tartışma konularına ama en önemlisi karşıt düşüncelere ulaşamama durumunu anlatmaktadır. Yankı çemberi içerisinde olmak demek özetle; belli bir düşünceye sahip insan ve hesapları takip etmek, o düşünce sistemi etrafından şekillenen yayınları takip etmek ve sadece bu kanallardan beslenmek demektir (Ünlü, 2020).

Araştırmacıların bazıları kişiselleştirilmiş haber akışı teknolojisinin yaygın kullanımı nedeniyle insanların bilinçli kararlar almak için gerekli bilgilerden mahrum kalacağı endişesini taşımaktadır. Böylece internetin partizan bir şekle girip "yankı odası"na dönüşeceğini düşünmektedirler. İnternet tarayıcıları bize istenmeyen görüntü, bilgi ve haberleri filtreleme ve kendi yankı odalarımızı oluşturma imkânı vermektedir. Diğer yandan

sağlıklı bir demokrasi ise her bireyin yeni konulara ve karşıt görüşlere maruz kalmasını gerektirmektedir (Suntein 2004: 57). Yankı çemberi, bireylerin mevcut düşünce, inanç ve sahip oldukları bilgilerin seçmiş oldukları sosyal medya ortamları vasıtasıyla pekiştirilmesini anlatan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sadece kişiler kendi kişisel yankı çemberini oluşturmaz bunu aynı zamanda sosyal medya platformları da, kullanıcıya belirli başlık/etiket takip önerileri sunar bu sayede o etiketleri daha çok öne çıkarıp bazı içeriklerin de filtrelenmesine imkân tanır. Yankı çemberi etkisi, böylece hem kullanıcı seçimleri hem de sosyal medya platformlarının yönlendirmesiyle, belirli içerik , düşünceler ve inançları sürekli şekilde dolaşımda bulundurarak, güçlenmesini anlatan bir metafordur. (Narin, 2018).

Yankı odası etkisi, internet kullanıcılarının karşısına çıkmasını istemediği bilgi ve sosyal medya ağlarını filtrelemek ve kendi yankı odalarını oluşturmalarına sebep olmaktadır. Böyle bir durumda kişi karşıt fikirleri duymamakta ve görmemekte olup homojen grupların içerisinde yer almayı tercih etmektedir (Colleoni ve ark. 2014: 319). Bu homojen grupların içerisinde kişiler, sadece belli başlı fikirleri savunan insanlarla iletişime geçecek ve bu fikirlerin etkisi altında kalacaklardır.

Binark'a göre günümüz toplumunda insanların dikkat etmesi gereken sosyal medya ortamları siyasal, toplumsal ve kültürel olaylara önemi ölçüde etki etmektedir. Bu etkilerden biri kullandığımız sosyal medya hesaplarının algoritmalarının oluşturmuş olduğu "yankı odaları" olmakla birlikte diğer etkisi ise sosyal medya kullanıcılarının kendi seçimleri ile oluşturulan algoritmik inşadır. Bu iki etki günümüzde sosyal medya platformları, hükümetler, şirketler tarafından kullanılmaktadır. Veri bilimci olan Jonathan Albright, günümüzde yapay zeka şimdiye dek olmadığı şekilde sosyal mühendislik ve propaganda aracı olarak kullanıldığına dikkat çekmiştir. Sosyal medya hesaplarımızdan sürekli önümüze düşen iletiler ve gönderiler ile bu enformasyon akışı içerisinde biz de bu tarz paylaşımlar yapıp beğendiğimizde ne kadar çok insanın kendimize benzer fikir ve inançlara sahip olduğunu ve çoğunluk olduğumuzu düşünmemiz çok olası bir durumdur (Binark,2017).

Filtre balonu kavramı, Pariser tarafından ortaya atılan genel anlamda internet sitelerinde yer alan algoritmaların kullanıcı alışkanlıklarını takip edip kaydederek oluşturulan ve birbirine benzeyen içerikleri kullanıcıların önüne çıkarması anlamına

gelmektedir. Sosyal medya kullanıcıları profillerini oluştururken yapmış oldukları kişiselleştirme ile bu sistem daha etkili olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şekilde olduğunda kullanıcılar zamanla farklı görüş ve inançlara sahip diğer kullanıcılardan uzaklaşmakta, kendilerine benzer özelliklere sahip kullanıcılara ise yakınlaşmaktadır. Böylece fikirlerin ve görüşlerin birbirleriyle karşılaştırılması olasılığının ortadan kalkmasıyla birlikte insanlarda daha dar bir bakış açısının oluşmasına zemin sağlamaktadır (Oğuz,2018). İnsanlar medyada gezinirken, hangi paylaşımda ya da haberde daha çok vakit geçirdi ise ya da tam tersi görmezden geldiyse bunlardan yola çıkarak algoritmalar, kullanıcıların en çok neyi tüketmekten memnun olacağının çıkarımını yapmaya çalışmaktadırlar. Aynı zamanda algoritmalar, kullanıcıları değişmeyen bir ortama hapsetmektedir ve filtre balonu olarak ifade edilen bu stabil ortam, insanın yaratıcılığı ve öğrenme yeteneğini azaltan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. (Pariser,2011)

Filtre balonu önemli olanın ne olduğu, neyin doğru, neyin gerçek olduğu gibi konularda algımızı çarpıtabilmektedir (Pariser, 2011, s.16). Macatrozzo (2012, s. 391 - 392)'ya göre filtre balonu kuramı, kullanıcıların oluşturduğu kişiselleştirilmiş içerikler tarafından etrafımızda görünmez bir bariyer oluştuğu, kullanıcının profili ile alakası olmayan içeriğin kullanıcılardan uzak tutulduğu fikrine dayanmaktadır.

Hayatımızın büyük çoğunluğunu geçirdiğimiz dijital dünyada, her bir kullanıcı için ayrı ayrı bilgi seçenekleri günden güne artmaktadır ve bu artış da sonsuza kadar devam edecek gibi görünmektedir. İçerisinde bulunduğumuz bu medya enformasyonun yoğunluğu içerisinde de kullanıcıların dikkatlerini belirli bir noktaya odaklanmasını sağlamak ciddi oranda zorlaşmaktadır. Hemen hemen girdiğimiz her web sayfasında, telefonda indirdiğimiz uygulamalarda kişisel akıllı ajanlar yer almaktadır. Böylece kullanıcıların kim olduğu, nelerden hoşlanıp hoşlanmadığı, nerede bulunup nerede bulunmadığı gibi kişisel bilgilerimiz ile ilgili bilgi toplamak artık daha önemli bir hale gelmiştir (Pariser 2011:55). Ayrıca bahsettiğimiz bu kişisel bilgilerimizin toplanması, eskisi kadar zor bir işlem değil aksine bir çırpıda toplanabilecek kolay bir işlem haline gelmiştir. Kullanıcılar bunları farkında olarak ya da olmayarak aslında bir nevi rıza metinlerini tıklayarak ya da hiç çaba göstermeden sadece sosyal medyada gezinerek dahi yapabilirler.

Sunstein'e (2001) göre, kullanıcılar kendileri için kişiselleştirilmiş deneyimleri benimsedikleri için diğer insanlarla gitgide daha az ortak deneyim paylaşırlar. İnsanların

birbirleriyle fikir ve deneyim paylaşmamaları sonunda birbiriyle kaynaşmış, heterojen toplum yapısından söz etmek zorlaşmaktadır; hem de sosyal sorunları ele alma noktasında zorlanılacaktır. Bu durum insanların birbirlerini anlamamasına bile sebep olabilir.

Bunların ötesinde, kişiselleştirilmiş bilgi akışı içerisinde enformasyonun doğruluğunu kabulümüz konusunda da birtakım sorunların beraberinde geldiğini söylemek mümkün görünmektedir. Bilginin doğruluğunu konusunda siyaset bilimci olan Tetlock'un yaptığı bir araştırmada, internette farklı arama geçmişine sahip kişilerin siyasi ve ekonomik konularda fikirlerinin sorulduğu bir çalışma yürütmüştür. Araştırma sonunda, sıradan vatandaşların uzmanlardan daha doğru tahminlerde bulunduğu sonucu gözlemlenmiştir. Uzman tahminlerinin doğruluğunun düşük olmasının sebebi ise; siyasi ve ekonomik gibi konularda görüşlerinin yıllarca yaptıkları çalışmalar ile güçlendirmelerinden ve bu sebeple de tahminlerinde önyargıya yol açmasından kaynaklanmaktadır. (Çaycı, 2021)

Böyle bir yankı çemberi içerisinde bulunan kullanıcılar Liao ve Fu' ya göre farklı düşünce ve fikirlere maruz kaldıklarında bunlara karşıt tepki ve direniş göstermektedirler ve en sonunda da bir seçim yaparak kendi fikirlerini koruma eğilimi taşımaktadırlar. Kullanıcılar kendi düşüncelerine yakın kişilerin fikir ve yorumlarına daha fazla önem verip diğer kullanıcılara ise direnç ve eleştirel tutumlar sergilemektedirler. Çeşitli fikirlerin zenginliğini ve farklılıkların mevcudiyetini reddetme eğiliminin beraberinde toplumsal kutuplaşmayı da getirmesi elzem bir durum gibi görünmektedir. Sonuç olarak kullanıcılar kendi iradeleriyle yaşadıkları bu yankı çemberinin duvarlarını kalınlaştırmakta ve bu çemberden çıkış ümidini de zayıflatmaktadır (Oğuz, 2018).

Günümüz toplumlarında yeni bilgi ve haberlere ulaşma hızımız geçmiş yıllara oranla hızla artmaktadır. Medya kaynaklarının inanılmaz şekilde artması da bu durumu tetikleyen etkenlerden birisidir. Bu kadar haber kaynağı ve sosyal medya mecralarının mevcut olması toplumlardaki çokseslilliği artırması gereken bir unsur olarak işlev göreceği düşünülmekteydi fakat yapılan çalışmalarda insanların sosyal medyada ve haber kaynağı olarak takip edip okudukları bilgi kaynaklarının kendi fikir ve ideolojisine yakın ya da aynı kaynaklar olması sebebiyle kişiler bu mecralarda fikir ve inançlarının sistemli şekilde tekrarlanmalara ve aynı seslerin yankı yaptığı odalara hapsolmuş görünmektedir. Yapmış olduğum tez araştırmamda iki ayrı gazetenin yankı odalarında neler yankılandığını, hangi haberlere daha çok maruz kalındığını dolayısıyla da hangi fikirler tekrarlar sayesinde

güçlenip pekiştirildiği konusunu anlamak amacıyla araştırmamı yankı odası kuramına dayandırmış bulunmaktayım.

3. BÖLÜM MEDYA VE GÖÇ

3.1. Suriye Göçü

Göç İdaresinin İstatistik verilerine göre; Türkiye'de 2023 Ocak ayı itibariyle 3.513.776 Suriyeli geçici koruma kapsamında yaşamaktadır. Türkiye'deki Suriyeliler sırasıyla en fazla İstanbul'da (539.697) , Gaziantep'te (459.751), Şanlıurfa'da (369.145), Hatay'da (354.549) ve Adana'da (250.679) yaşamaktadırlar.

Transit ya da hedef ülke gözüyle bakan göçmenler açısından Türkiye her zaman önemli bir konuma sahip olmuştur. Özellikle yıllar içerisinde göç dalgasına maruz kalan Türkiye'de Suriyelilerin yoğunlukları bilinen bir gerçek olmakla birlikte bu konu akademik çalışmaların ilgisini çekmiştir.

Türkiye'ye yönelen Suriye göçünü anlayabilmek için bu sürecin başlangıcı ve ilerleyen seyrini bilmek önem taşımaktadır. Sürecin en başına dönüp bakacak olursak uluslararası literatürde "Arap Baharı" olarak geçen Tunus'ta 2010 yılında başlayıp iktidar karşıtı kitlesel hareketlere dönüşen ve sonraki yıllarda Mısır, Libya, Cezayir, Yemen gibi Arap ülkelerini de büyük ölçüde etkileyen halk ayaklanmaları olarak tanımlayabiliriz.

Tunus'ta yaşayan Muhammed Bouazizi Sidi 26 yaşında bir bilgisayar mühendisidir fakat iş bulamaması sebebiyle seyyar satıcılık yapmak mecburiyetinde kalan geçim sıkıntıları yaşayan bir gençtir. Muhammed Bouazizi Sidi, zabıtaların mallarına el konulması sonucunda vali binasının önünde tepki göstermek amacıyla kendini ateşe vererek durumu protesto etmiştir. Muhammed Bouazizi hastaneye kaldırılmasına rağmen hayatını kaybetmiştir ve diplomalı işsiz bir genç tarafından başlayan ve çokça ses getiren isyan ve halk tepkileri Arap Bahar sürecinin başlangıcı sayılmıştır (Memiş,2015).

2011 yılı Ortadoğu ülkeleri açısından siyasi anlamda bir dönüm noktasıdır. Bu yılda başlayan ve Arap Baharı olarak bahsedilen olaylar sadece Ortadoğu ülkelerini değil aynı zamanda çok geniş coğrafyalarda büyük göç hareketlerinin tetikleyicisi olmuştur. Türkiye'ye gelen kitlesel göç akını da bu olaylar sonucunda başlamış ve hala hareketlilik devam etmektedir. 2011 ve 2017 yılları arasında Türkiye'ye yaklaşık olarak 3 milyon insan Suriye'den göç etmiştir (Akın ve Bozbaş, 2020).

Suriye'de yaşanan iç savaş sebebiyle halk, yaşam şartlarının zorlaşması ve can güvenliklerinin bulunmaması gibi nedenlerle ülkelerini terk etmek durumunda kalmıştır. Suriye'ye sınır komşusu olan Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak sivil halkın göç ettiği ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin olaylara kayıtsız kalmaması, can güvenliği tehlikeye düşen halka açık kapı politikası uygulaması ve sınıra olan yakınlığı gibi nedenlerle Türkiye en fazla göç alan ülke olmuştur. 2011 itibariyle başlayan olayların ertesinde Türkiye'ye Suriye'den gelen ilk göç dalgası, Nisan 2011'de, 300-400 kadar Suriyelinin Hatay'daki Cilvegözü sınır kapısına sığınmasıyla gerçekleşmiştir. Suriye'deki iç savaş gitgide artması ve önlenemez bir hale gelmesiyle birlikte Türkiye'deki sığınmacı sayısı da artmıştır. Nisan 2016 tarihinde Türkiye'de kayıtlı halde bulunan Suriyeli sayısı 2.749.410'dur. Bahsedilen 2.749.410 sayısı Türkiye'de bulunan tüm Suriyeli sayısı olmamakla birlikte sadece kayıtlı olanları ifade etmektedir. Kayıt dışı olarak bulunanlar ile birlikte Türkiye'de bulunan Suriyeli sayısının 3 milyonu aştığı söylenebilir (Uzman ve Tösten, 2016: 253).

Hukuksal anlamda baktığımızda ülkemizde bulunan Suriyelilere "göçmen" denilememektedir, çünkü İskan Kanunu'nda bir kişiye göçmen denilebilmesi için o kişilerin "Türk soyundan gelmesi ve Türk kültürüne bağlı olarak yaşaması" şartı bulunmaktadır. (Çelikel, 2017)

Aynı şekilde ülkemizde bulunan Suriyelilere "mülteci" kavramı da hukuki anlamda uygun bir kavram olamamıştır, bunun sebebi ise mülteciliğin uluslararası anayasası gibi görülen 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde mülteci, "1 Ocak 1951´den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle

yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs" şeklinde tanımlanmıştır (Barkın,2014:334). Fakat coğrafi sınır koyulması sebebiyle sadece Avrupa'dan gelenler için mülteci ifadesi kullanılabileceği için Suriye'den gelen kişilere hukuki anlamda mülteci kavramı kullanılamamaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin statüsünün bir kategoriye dahi edilememesi bu durumu açıklamak için yeni bir statü ihtiyacını beraberinde getirmiştir.

Suriye'de zamanla daha da şiddetin artmasıyla birlikte Türkiye'nin yaşadığı bu kitlesel akın, geçici koruma statüsünü gündeme getirmiş ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) Türkiye'ye giriş yapan yabancılara "Geçici Koruma" adı verilen farklı bir koruma statüsü tanımlanmıştır (Topal, 2015:13).

3.2. Medya ve İnternet Haberciliği

Toplumsal örgütlenmedeki değişimlerin sebeplerini inceleyen Harold Innis toplumdaki değişimlerin kaynağını teknolojik yenilikler olarak açıklamaktadır. Teknoloji tüm topluma ve toplumsal örgütlenme biçimlerine, dolayısıyla kültüre etki eder, onu değiştirip dönüştürür. Gelişen ve gelişmeye devam eden yeni teknolojik yapılar eski düzenlerin ortadan kalkmasına sebep olur. Bilinç toplumsal örgütlenmelerde oluşturulur bu yüzden iletişimin denetimi hem bilincin hem toplumsal örgütlenmenin denetimi anlamını taşımaktadır (Torun,2015).

Günlük hayat akışı içerisinde karşımıza çıkan yazılı ya da herhangi bir haberi okuduğumuzda bizlere sunulan olayların o gün gazete sayfalarından çok uzakta bir bölgede yaşanmış olduğundan şüphe duymayız. Haberler genel manada taraflı, objektif ya da belki eksik bilgiyle de olsa da bir şekilde bizlere sunulmaktadır. Bizler de yaşadığımız toplum hatta dünya hakkında bilgilendirildiğimiz için kendimizi daha güvende hissederiz. Bunun sebebi hayata, dünyaya dair daha fazla bilgi sahibi olmuş ve bulunduğumuz noktayı daha iyi tanımış olduğumuzu hissetmemizden kaynaklanmaktadır. Haberciliğin tarafsız, objektif olmak gibi gazeteciliğin etik kuralları çerçevesi içerisinde gerçekleştirildiğini düşündüğümüz için medya patronlarının kendi çıkarları doğrultusunda bir habercilik anlayışı içerisinde bulunduğunu pek aklımıza

gelmez ya da görmezden gelebiliriz. Fakat yapılan haber analizlerinde genellikle haberin dolaşıma salındığında gerçekliği ne kadar yansıtıp yansıtmadığı büyük önem taşır. Burada şöyle önemli bir durum ortaya çıkar; haber içeriği üretimi sırasında kurumsallaşmış yapı olarak hareket edip toplumla ilgili enformasyon haber olarak sunulurken aslında bir yandan dünyayı belirlemektedir. Haber üretilirken bazı belirli sınırlama ve düzenlemelere tabi tutulur. Düzenlemeler ve sınırlandırmalar haber kuruluşu hakkında bazı bilgiler verebilir mesela ne kadar özerk bir yapıya sahip olduğunu ve işleyiş tarzının nasıl olduğuna dair. Bir haberin dolaşıma sokulup sokulmaması için bile verilecek olan karar, neyin nasıl haberleştirileceği medya kuruluşunun kendi içerisindeki hiyerarşiye göre belirlenmektedir. (Filiz, 2018)

Aygül'e göre (2010: 108) büyük medya endüstrisi ulus-devletin kontrolünden bağımsız, çoğulcu bir iletişim modeli ortaya koyar. Bu durum, yeni medyanın merkeziyetçi olmayıp ve daha hızlı olmasıyla toplumsal hareketler tarafından da etkin şekilde kullanılmasını kolaylaştırmaktadır. İnternet sayesinde insanlar dünyanın neresinde olursa olsun toplumda kendilerine yeterince yer bulamayan, azınlık veya ikincil gruplar için mücadelelerini dile getirme, haklılıklarını duyurma aracı olarak kullanmalarının önünü açmaktadır. Buna benzer amaçlar için oluşturulmuş topluluk sayfaları 'ötekileştirilen' gruplar için iletişim ve kendilerini ifade ortamı ve de örgütlenme ortamları oluşturmaktadır. Buradaki 'öteki' de kendi açısında öteki olanı seçip ve karşısında 'biz'in yaratılması devam ettirmektedir. Ortam her ne kadar özgür ve çok sesli bir yapıda olursa olsun, diğer taraftan nefret suçlarının ve söylemlerinin oluşumuna ortam hazırlamaktadır. (Torun,2015).

Yeni medya çağı bahsettiğimiz günümüz medya dünyasında geleneksel habercilik yapılarının da büyük ölçüde değişime ve dönüşüme uğramaktadır. Yeni medya ile en çok etkilenen sektörlerden biri de şüphesi gazetecilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Gazete haberlerinin artık geleneksel anlamındaki kullanımı ve okunması dışında şu an itibariyle çokça kullandığımız şekilde internet mecrasında yer almaya başlamasıyla "internet gazeteciliği" olarak yeni bir tanım ve kavram hayatlarımıza girmiş durumdadır. Yeni medyada önemli yer edinen internet gazeteciliği, önceki gazetecilikten "geleneksel gazetecilik" olarak bahsetmemize sebep olmuştur. İnternet gazeteciliği, kendine özgü yapısıyla etkin bir şekilde haberciliğe devam etmektedir. Gazetecilik mesleğinin temel ilke ve kurallarına bağlı olmakla birlikte 'sanal ortamda' gazetecilik mesleğini icra eden

bu tür gazetecilik; "çevrimiçi (on-line) gazetecilik" ya da "elektronik gazetecilik" olarak da tanımlanmaktadır. (Köktener, 2013: 236). İnternet gazeteciliği, gelenekselden farklı olarak hızlı, eş zamanlı ve çoklu ortam interaktifliği ile 7/24 erişilebilir bir mecra sunmaktadır. (Gürcan ve Bekiroğlu, 2007: 29).

İnternette bulunan haber içeriği, üç aşamada gerçekleşmektedir. İlk aşamada haber sitesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada, online gazeteciler genellikle bağlı oldukları haber ajanslarından aldıkları haberleri amaçlarına uygun hale getirip yayınlamaktadırlar. İkinci aşamada ise, orijinal bir içerik oluşturulur. Burada interaktif kısımlar, görsel ve yazılı multimedya içerikleri ve okuyucuların bireysel haber kategorileri de yer alabilmektedir.

Son aşamada web için özel olarak tasarlanmış orijinal haber içeriği bulunmaktadır. İnternet gazeteciliğinde, hiper-metinler, etkileşimler, çoklu ortam, güncel haberler, bulunmakla birlikte bunlar ucuz maliyetlidir, ek olarak arşiv yapma imkanı da sağlamaktadır. (Ata, 2015: 31-37).

Geleneksel gazetecilikten ayrılan internet gazeteciliğinin de diğer internet mecralarında olduğu gibi hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunmaktadır. Zaman ve mekan gibi kısıtlamalarının olmaması internet gazeteciliğinin olumlu yönleri olarak karşımıza çıkarken aynı zamanda görsel ve içerik olarak daha detaylı olma özelliklerine sahiptir. Geleneksel gazeteciliğin aksine bir haberin yanlış olması ya da hatalı olması durumunda düzeltme yapmak çok daha kolaydır. Geniş bir kitleye hitap etmesinin yanı sıra, reyting/tiraj ölçümü yapmak da daha kolay bir hale gelmiştir. Kağıt kullanılmadığından çevreye atık yapmaması da bir diğer olumlu yanıdır. İnternet gazeteciliğinin olumsuz yönlerinden bahsedecek olursak; göz hastalıklarına sebep verebilmektedir. Hızlı haber yapma ve paylaşma arzusundan dolayı hatalı bilgiler yayınlanabilmektedir. Tek tip bir habercilik oluşumuna sebebiyet verebilmektedir. Bunun yanı sıra etik sorunlar ve siber saldırılara maruz kalma tehdidi de diğer olumsuz yönleri arasında yer almaktadır. Teknolojide yaşanan gelişmeler sayesinde yaygınlığı artan internet gazeteciliği, yayınlamış oldukları bazı haber temalarıyla güncel sosyo-politik durumunu açıklamaktadırlar (Ata ve Tamer, 2018).

3.3. Medya ve Öteki

Öteki kavramı dilimizde, "sözü edilen veya benzer iki şeyden önem bakımından uzakta olan", "öbür" gibi ifadelerle tasvir edilmektedir. Toplum bilimlerinde ise "hakim kültür içerisinde dışlanmış olan" olarak hatta "toplumsal normların dışında kalan" olarak da açıklanmaktadır (Sağlam ve Yaşar, 2017:139).

'Öteki' dediğimiz kavramın tek başına var olması mümkün değildir. Karşıt bir özne olarak 'ben'i gerektirir. Stuart Hall'e göre; 'öteki' ve 'biz' arasındaki ilişki birbirini tamamlayan bir ilişki biçimidir. Aslında öteki'ni dışlarken bir taraftan biz'i tanımlamış oluruz, biz'i oluştururken de öteki'ni biçimlendiririz. Biz kavramı, kendinin ne olduğunu, nerede olduğunu bilmekle birlikte kendi dışındakileri kendine göre konumlandırır (Torun, 2015).

Tarihsel olarak baktığımızda ilkel avcı-toplayıcı toplumdan feodalizme sonrasında da Sanayi Devrimi ile bugün mevcut olan kapitalizm sistemine doğru ilerleyen süreçte toplum ötekileştirmenin ekonomik anlama kaymasına da sebep olmuştur. Üretim aracına sahip olan güç odakları hükmedebildikleri azınlıkları öteki konumuna sürüklemiştir. Egemen söylemin tekrar edilmesiyle kendi rızası ile yönlendirilenlerle ise bu uzun ideolojik evrimleşme sonucu milliyetçilik ortaya çıktı. Birey olsun ya da toplum olsun bunların kendini tanımlaması için karşıta, ötekine ihtiyaç vardır. Bu karşıt tarafta olan bir ulus da olabilir öte yandan düşünce veya muhalif hareketler de olabilir. Kapitalist devlet kendine tehdit olarak gördüğü muhalif oluşumları kendi yapısına uydurmadığı için dışlayıp kendine benzetmek isteyebilir. Kendine benzetemez istediğine ulaşamaz ise ötekini bazen sözsel şiddet bazen de fiziksel şiddet aracılığıyla denetim altına almaya çalışabilir. (İnceoğlu ve Çoban, 2014: 9). Eleştirel teorilerin ana fikri olan medyanın iktidar ideolojisini ve hegemonyasını yaymaya çalışan önemli bir araç olduğu fikri bunları kanıtlar niteliktedir. Dünya üzerindeki her yerde olduğu gibi Türkiye'nin ideolojisine yön veren fikirleri aktarmada medya ve haberciliğin rolü azımsanamayacak ölçüde büyüktür.

Toplum içerisindeki azınlıklar, yoksullar, göçmenler ve diğer dezavantajlı gruplar; bazı zamanlar kendilerini konu edinen haber medyasının içeriğinin oluşturulma süreçlerine ya da oluşturulan içeriğe etki etme gibi aşamalarda yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte dezavantajlı grupların haber medyasına bilgi sağlayan temel söylem kaynakları politikacılar, sanatçılar ve elitler gibi gruplar arasında da yer almamaları sebebiyle, onları haber medyasında üretilen söylemler sadece tüketici ve söylemlere maruz kalan kişilere dönüştürmektedir. Bahsedilen bu gruplar arasında sınırlar oluşturulur, ideolojik temsiller belirginleştirilir. Böylece bireylere "biz" ve "öteki" ayrımı bu şekilde aktarılır. Süreç böyle ilerlediği için söylem yaygın hale gelir ve bir egemen bakış açısı ortaya çıkar (van Dijk, 2003:13).

Çoğu zaman haber medyasının yabancı karşıtı fikirleri ve ırkçı söylemleri dolaşıma soktuğu, buna rağmen kendisini de çok kültürlü ve çoğulcu olarak tanımladığı unutulmamalıdır. Hackett (2005, 92)' a göre büyük haber örgütlenmeleri çoğu yönden demokratik eşitliğe, katılımcı yurttaşlığa karşıt olduğunu düşünmektedir. Hall (2001) haber medyasının içeriğinin; olay ve olguları sunarken güç ve imtiyaz sahiplerinin rızanın oluşturulması için örtülü olarak tasarlanmış veya oluşturulmuş olduğunu dile getirmektedir. Tuchman (1978: 196) da bunlara ek olarak, hâkim sınıfın düşüncelerinin, haber medyası aracılığıyla toplumsal bilince kolayca aktarılmasının mümkün olacağını söylemekte ve haberin, sosyal anlamları ve sosyal süreçleri yeniden yapılandıracağını belirtir.

Bu bağlamda Simon Cottle medyanın kamusal dilinin ve söyleminin sıklıkla göçmenleri, göçmen işçileri, mültecileri, iltica talebinde bulunanları ve etnik azınlıkları hakim kültürden farklı oldukları için kültürel yabancılar olarak gösterdiğini ifade eder. Mülteciler toplumsal gruplar açısından duruma bakıldığında, ayırıcı ve tanımlayıcı söylemin hemen tüm katmanlarda belirgin şekilde görülmektedir. Bunun sebebi mültecilerin yabancı olarak değerlendirilmesi ve dolayısıyla "ötekilik" konumuna yerleştirilmesidir (Gölcü ve Dağlı).

4. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada kullanmış olduğum içerik ve söylem analizlerinin anlatıldığı araştırma deseni, veri toplama süreci ve verilerin analiz süreci hakkında bilgi verilmiştir.

4.1.Araştırma Deseni

İnsan yapısı gereği karmaşık bir fizyolojik sisteme sahiptir ve bu sistem hem psikolojik süreçleri hem de diğer insanlarla kurulan ilişkiler sayesinde sosyolojik yapıları bünyesinde barındırır. Bu denli karmaşık bir yapıya sahip insanı salt nicel ve deneysel bulgularla anlamaya çalışmak ya da anlatmak, insanın genellenebilir bir varlık olmaması sebebiyle sorunlu bir yaklaşımdır. Değişken ruh hali, duygu, düşünce ve zihin yapısı ile sosyal alandaki dinamik ilişkilere verdiği tepkinin karmaşıklığı düşünüldüğünde insanın bütüncül bir yaklaşımla açıklanmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür, herhangi bir olgunun açıklanmasında pozitivist ya da tek bir bakış açısının bilim insanını yanılgıya sürüklediğini, buna karşın çoklu bakış açısının işe koşularak daha keskin ölçümler yapılabileceğini bildirmektedir (Baltacı,2019). Sosyal bir gerçekliği bireylerin sosyal/kültürel anlamda inşa ettiği bir gerçeklik olarak kabul eden kavrayış temelinde, bu gerçekliğin derinlemesine incelenmesi ve ayrıntılı bilgi çerçevesinde ele alındığında anlamlıdır. Bu noktada sosyal gerçekliği derinlemesine ve detaylı analiz edip veri çeşitliliği sunabilmesi açısından nitel çalışmalar önem arz etmektedir. (Kümbetoğlu,2019)

Yapmış olduğum çalışmada iki farklı yayın politikalarına ve görüşlere sahip Sözcü ve Yeni Şafak gazetelerinin sosyal, siyasal, kültürel alanlarda gündelik yaşam içerisindeki olay ve olguların ele alınış şekli sosyal gerçekliğin dil ve temsiller ve içeriklerle nasıl inşa edildiğinin incelenmesini içermektedir. Bu incelemeler içerik analizi ve söylem analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

"İçerik analizi" sosyal bilimlerde özellikle de eğitim bilimleri çalışmalarında sıklıkla kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. İçerik analizi son yıllarda sosyal bilimlerin diğer alanlarında da büyük oranda kullanılmış ve alandaki çalışmaların sayılarında da artış görülmüştür. İçerik analizi çalışmalarında genel amaç, araştırma konusu kapsamında, sonraki akademik çalışmalara yol gösterici olması ve konu ile ilgili genel eğilimin tespitinin sağlanmasıdır (Çalık ve Sözbilir, 2014).

Bu çalışmada söz konusu olan Sözcü ve Yeni Şafak gazetelerinde Suriyeliler ile ilgili yapılmış haberlerin temaları, içerikleri, temsil biçimleri, gruplar içerik analizi çerçevesinde tablolaştırılmış ve genel bir izlenimi, eğilimi göz önüne sermeyi hedeflemiştir.

Çalışmada yararlanılan bir diğer analiz yöntemi olan ve son yıllarda sosyal bilimlerde yaşanan "dile dönüş" ile birlikte "söylem analizi" büyük bir ivme kazanmıştır. Çağımız bir söylem çağı olarak nitelendirilebilmektedir. Yüzyılımızdaki "söylem" keşfinden sonra, insan ve toplum bilimlerinde, son noktada bel bağlayabileceğimiz nihai varoluş tarzları artık yok; artık madde, gerçeklik, ideler dünyası, hayatın katı olguları, bir nihai başvuru noktası olarak deney ve gözlem hatta akıl yok; aslında söylemlerimiz dışında bir şeyimiz yok gibi görünmektedir (Sözen, 1999: 11).

Söylem analizi nitel bir araştırma yöntemi olan ve en basit anlatımı ile kullanılan dilin incelenmesini içermektedir. Fakat bu inceleme, ifade edilen dilsel öğelerin basit bir incelenmesi olmayıp ifadelerin/söze dökülenlerin sözdizimsel ve semantik sınırlarının ötesine gitmeyi hedefleyen ve burada yatan anlam ve içeriği incelemeyi gerektirmektedir. Bu anlamda söylem analizi, söylem ya da dil kullanımının sadece biçimsel (fonolojik ya da sözdizimsel) yönü ile ilgilenmez. Bundan ziyade daha çok sosyal ve kültürel bağlam içinde iletişim kuran dil kullanıcılarının oluşturduğu sosyal olaylara odaklanmaktadır (Barker ve Galasinski, 2001).

Söylem analizinin temel varsayımına göre dil, eylem ve fonksiyona yönelik bir çevre yönelimidir ve birey sosyal dünya değerini ya da adaptasyonunu oluşturmak için dili kullanır, bu aktif inşa süreçleri içerisinde dil değişkenliği ortaya çıkar. Söylem kullanıldığı fonksiyona bağlı olarak değişkenlik göstermekle birlikte bu değişkenlik kavramı da söylem analizinin temel taşını oluşturur. Söylem analizindeki temel nokta dil ile ne yapıldığını ve ne başarıldığıdır (Aktaran Çelik ve Ekşi, 2013).

Yapmış olduğum çalışmada iki gazetenin Suriyeli göçmenler hakkında kullanmış oldukları dilin incelenmesi ve bu incelemenin sosyo-kültürel çerçevede gerçekleşmesi, kullanılan dil ile neyin hedeflendiği, hangi mesajın verilmek istendiği gibi konuların incelenmesi sebebiyle söylem analizi uygun görülmüştür.

4.2.Veri Toplama Süreci

Çalışmada; *Sözcü* ve *Yeni Şafak* gazeteleri amaçlı örneklem esasına göre seçilmiştir. Adı geçen gazeteler, yayın politikaları gereği birbirinden farklı olmaları ve hükümete karşı da farklı yayın politikalarına sahip olmaları sebebiyle örneklemin temsil gücünü artıracağı düşünülerek araştırılmak istenmiştir.

Gazetelerin yayın politikalarının farklılaşmasındaki temel etken kuruluş amaçları ve süregelen söylemleridir. Sözcü gazetesi Atatürkçü-ulusalcı yayın politikası söylemiyle kurulan bir gazetedir, Yeni Şafak gazetesi ise İslamcı ve liberal yazarların bir arada bulundurmasıyla öne çıkan muhafazakâr ve İslamcı bir gazetedir.

Gazetelerin seçilmesindeki bir diğer önemli etken ise çalışmanın yapıldığı yıllar içerisinde en çok günlük okunma sayılarına sahip olan gazetelerin ele alınmak istenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözcü gazetesinin 2020 yılında en çok günlük okunma sayısına sahip ilk üç gazeteden biri olması ve Yeni Şafak gazetesinin de altıncı sırada yer alması gazetelerin seçilmesinde önemli rol üstlenmiştir. Bu anlamda iki gazetenin de yüksek oranda okuyucu kitlesinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bahsedilen sebeplerden yola çıkılarak önemli kitleye sahip, farklı yayın politikaları ekseninde söylem geliştiren bu gazetelerin Suriyeliler söz konusu olduğunda konuya, kavramlara, olaylara yaklaşımları dolayısıyla da yankı odalarında nelerin yer aldığını anlamak ve açıklamak üzere bu çalışmanın yapılması araştırmanın veri toplama sürecinin ilk aşamasını oluşturacaktır.

Araştırma, internet haberlerinin taranması ve analiz edilmesi şeklinde ilerleyeceğinden ve internet haberlerinin nicelik olarak çok fazla haber içeriğine sahip olması sebebiyle bir tarih sınırlandırmasını gerekli kılmıştır. Bu nedenle bahsi geçen Sözcü ve Yeni Şafak gazetelerin 1 Ocak 2020 – 31 Aralık 2021 tarihleri arasında Suriyeliler hakkında yapılan haberler toplanmıştır. Söz konusu olan 2020 ve 2021 yılları arasındaki haberlerin seçilmesinin en önemli nedeninin bu tarihler arasında hem toplumda hem de sosyal medyada Suriyeliler ile ilgili çok fazla konuşulması ve sıklıkla gündemde yerini almasıdır. Hem toplumda hem de sosyal medyada yankı uyandıran olayların yazılı basında da geniş yer tuttuğu görülmüştür.

Belirtilen tarihler arasında Suriyeliler ile ilgili yayınlanan toplam 213 haber içeriğine ulaşılmıştır. İçeriklere internet haberleri üzerinden ulaşılmıştır. Google üzerinden arama ve içerik sınırlandırması yaparak www.sozcu.com.tr: Suriyeli ve www.yenisafak.com.tr: Suriyeli şeklinde arama yapılmıştır. Ülkemizdeki Suriyeliler hakkında yapılan haberlerde sadece "Suriyeli" değil "mülteci", "sığınmacı", "göçmen" kavramları kullanılarak da haberler yazıya aktarılacağından aynı şekilde gazetenin resmi internet sitesi ardından da ":" yazılarak diğer kavramlar da arama motorunda aranmıştır. Arama motorunda arandıktan sonra belirlenen tarihler arasındaki tüm haberler verileri iki gazete için de ayrı ayrı toplanıp kaydedilerek veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir.

4.3.Verilerin Analizi

Nitel veri analizlerinde, nicel veri analizlerindeki bazı hesaplamalardan ziyade çok daha karmaşık ve yapılması gereken bir dizi işlemi kapsamaktadır.

Bu çalışmada, arama motorunda kısıtlama yapılarak toplanan haber verileri incelenmiş ve haberlerin bir kısmının Türkiye dışına göç etmiş Suriyeliler ile ilgili ya da Suriye'de yaşayan Suriyeliler ilgili olmaları sebebiyle araştırmaya dahil edilmeyerek elenmiştir. Geriye kalan analiz edilmesi gereken haberler yapılan ön incelemede, içerik analizinde değerlendirilecek verileri sınıflandırmak için çözümleme kategorileri oluşturulmuştur. Bu kategoriler haberlerin tekrar tekrar okunması sonrasında oluşturulup, genel çerçevede haberlerin tema ve konuları, haberlerin içeriklerinin ne olduğu ve Suriyelilerin ne şekilde temsil edildikleri gibi kategoriler etrafında içerik analizi ile araştırmanın ilk aşaması gerçekleştirilmiştir.

Niteliksel veri analizlerinde kategori ve temalar metinlerin tekrar tekrar okunmasından sonra oluşan ve verilerin ilmek ilmek çözülmesini gerektiren bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu işlemlerde zorunlu olan şey verilerin dikkatle okunması, metnin içerisinde kolayca görülmeyen fakat vurgulananları fark edip anlayabilmektir. Sonraki aşama ise kavram ve kategorilerin kodlar olarak ayrıştırılmasıdır (Kümbetoğlu,2019).

Söylem analizi yapılacak olan bir sonraki aşamada ise Kümbetoğlu (2019)'nun belirttiği üzere içerik analizinden farklı olarak hemen göze çarpmayan ve haberleri okudukça söylenen sözlerin ve kullanılan kelimelerin altında yatan anlamların ortaya çıkarılması gerekmektedir. Çalışmada, haberlerin detaylı okumaları yapıldıktan sonra herhangi bir program kullanılmadan zaman içerisinde belli başlı kodlamalar oluşmuş ve bu kodlamalar da manuel olarak oluşturulup analiz edilmiştir. Kodlama süreci araştırmanın yönlendiricisi olmakla birlikte araştırmacıya hangi yöne gideceğini gösteren bir araç olmuştur. Kodlamalar sonucunda iki gazete için de büyük oranda ortak olan kategoriler oluşmuştur. Bu kategoriler; eğitim, ekonomi, suç, hukuk, geri dönüş, toplumsal kabul ve farkındalık, provokasyon, nüfus ve demografi, politika, kin ve düşmanlığa sevk gibi başlıklardan oluşmuştur.

Başlıkların altındaki haberler titizlikle tekrar taranarak haberlerde kullanılan kavramlar, Suriyelilere karşı tutumlar ve üslup, dil, kullanılan resimler incelenmiştir. Her gazete için önce kendi içerisinde kategoriler analiz edilmiş, bu analizlerde gazetelerin haber içerisindeki bazı önemli haber girişleri ve devamındaki öne çıkarılmak istenen araştırmanın amacına hizmet ettiği düşünülen cümleler eklenmiştir. Sonraki aşamada ise tartışma kısmında ele alınan iki gazete birlikte karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Analizin son aşaması olan bu aşama; iki farklı yayın politikasına sahip gazetelerin söz konusu Suriyelilere bakışlarındaki farklılıkları ve bu farklılıkların hangi alanlarda daha bariz hangi alanlarda ise daha hafif olduğunu göstermektedir. Tüm bunların yanında kullanılan dilin, verilmek istenen mesajların detaylı incelenmesi ile analiz tamamlanmıştır.

5. BULGULAR

Araştırma kapsamında Sözcü gazetesi ve Yeni Şafak gazetelerinin 1 Ocak 2020 – 1 Aralık 2021 tarihleri arasında "Suriyeliler" ile ilgili yapmış oldukları haberler incelendiğinde söz konusu araştırma ile ilgili Sözcü gazetesinin 87 haber ele aldığı, Yeni Şafak gazetesinin ise 100 haber ele aldığı görülmektedir.

5.1.Haber Temaları

Her gazetedeki temalar ayrı ayrı incelenmiştir. Aşağıda Sözcü gazetesinde işlenen haber temaları görülmektedir.

Tablo 1. Sözcü Gazetesine Göre Haber Temaları

Tema	***f***	**Yüzde**
Suç	18	20,45%
Geri Dönüş	12	13,64%
Suriyeli Popülasyon Hakkında Demografik Bilgi	11	12,50%
Provokasyon	1	1,14%
Siyasi Politik	9	10,23%
Ekonomi	7	7,95%
Şiddet	6	6,82%
Eğitim	5	5,68%
Kin ve Düşmanlığa Sevk	4	4,55%
Vatandaşlık	3	3,41%
Yardım	3	3,41%

Toplumsal Kabule Yönelik	2	2,27%
Hukuk	2	2,27%
Evlilik	2	2,27%
Din	1	1,14%
Akademik	1	1,14%
Afgan Suriyeli Karşılaştırması	1	1,14%
Toplam	**88**	**100,00%**

Sözcü gazetesinde Suriyelilerin yer aldığı haberler genel çerçevede 17 kategoriye bölünerek incelenmeye çalışılmıştır. Sözcü gazetesinde yer alan toplam 88 haber arasından en çok işlenen temanın 18 haber ile yaklaşık %20'lik dilimi alan "Suç" olduğu hemen göze çarpmaktadır. İkinci en çok bahsedilen temanın ise gazetede yer alan 12 haber ile %13'lük bir dilime sahip olan Suriyelilerin "Geri Dönüş" üne ilişkin haberler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sözcü gazetesi açısından üçüncü en çok işlenen, iki gazete açısından da dikkate değer görülen tema "Suriyelilerin Popülasyonu Hakkında Demografik Bilgiler" olmuştur. Her iki gazete için de ülkemizde bulunan Suriyeli nüfus, sayısal veri olarak sıklıkla dile getirilmiş; bu nüfusun şehir şehir dağılımı, bayram öncesi ve sonrası kaç Suriyelinin ülkeye giriş ve çıkış yaptığı gibi konular ele alınmıştır. Ayrıca siyasi otoritelerden gelen nüfusa yönelik bazı açıklamalar doğrudan konu edilerek bu sayısal veriler haberlerde işlenmiştir.

Diğer bir dikkat edilmesi gereken konu ise Yeni Şafak gazetesinde ilk sırada yer alan "Toplumsal Kabule Yönelik" temasının Sözcü gazetesinde hemen hemen alt sıralarda olduğu ve bu temada sadece 2 haber işlendiğidir.

Sözcü gazetesinin genel anlamda en az habere konu olarak gördüğü temalar ise "Din", "Akademik" ve "Afgan-Suriyeli Karşılaştırması", "Provokasyon" içerikli haberlerin olduğunu görmekteyiz.

Yeni Şafak gazetesinin haber temalarına bakacak olursak Sözcü gazetesinde olduğu gibi burada da 16 kategoriden oluşan temaları görmekteyiz. Yeni Şafak gazetesinde Suriyeliler ile ilgili 100 adet haber bulunmaktadır bu da konu ile ilgili sayısal anlamda Sözcü gazetesine göre daha fazla haber ele alındığını bizlere göstermektedir.

Tablo 2. Yeni Şafak Gazetesine Göre Haber Temaları

Tema	***f***	***%***
Toplumsal Kabule Yönelik	17	17,00%
Yardım	14	14,00%
Geri Dönüş	11	11,00%
Kin ve Düşmanlığa Sevk Etme	10	10,00%
Siyasi Politik	9	9,00%
Suriyeli Popülasyon Hakkında Demografik Bilgi	6	6,00%
Provokasyon	6	6,00%
Sağlık	5	5,00%
Şiddet	4	4,00%
Ekonomi	4	4,00%
Terör	4	3,00%
Yunanistan'ın Göçmenlere kötü muamelesi	3	3,00%
Suç	2	2,00%
Yanlış Haber	2	2,00%
Eğitim	2	2,00%
Afgan Suriyeli Karşılaştırması	1	1,00%
Toplam	**100**	**100,00%**

Yeni Şafak gazetesinin işlemiş olduğu temalara baktığımızda ilk sırada yer alan "Toplumsal Kabule Yönelik" kategorisinin 17 haber ile %17'lik bir dilime sahip olduğu

görülmektedir. İkinci sırada yer alan "Yardım" kategorisinde de 14 haber ile önemli ölçüde haber yapıldığını gözlemlemekteyiz. Burada yer alan haberler; siyasi figürlerin, ünlülerin, çocukların, yetişkinlerin ve hatta Suriyelilerin Türklere yardımı gibi geniş bir kesimi kapsayan bir tema olması da oldukça önemlidir.

Üçüncü sırada yer alan "Geri Dönüş" teması 11 haber ile toplam haberlerin %11'ini kapsamaktadır. Bu kategorinin hem Sözcü hem de Yeni Şafak açısından oldukça önemli bir haber değerini taşıdığını görmekteyiz çünkü her iki gazete açısından da ilk üçte yer almaktadır. Burada bahsedilen konular genel anlamda siyasi figürlerin ve muhalif partilerin Suriyelileri ülkelerine geri göndermelerine dair tartışmaları, bu konuda yapılması gerekenlere yönelik söylemleri de kapsamakla birlikte dönem dönem kaç Suriyelinin ülkesine geri döndüğü gibi konuların ele alındığı haberler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir diğer iki gazete için önemli olan temanın ise Türkiye'de yer alan "Suriyeli Nüfus Hakkındaki Demografik Bilgiler" olduğunu gözlemlemekteyiz. Yeni Şafak gazetesinde konu ile ilgili yapılan toplam haberlere oranla %6'lık dilime sahiptir.

Sözcü gazetesinde hiç bahsedilmeyen fakat Yeni Şafak gazetesinde yer alan şu başlığa dikkat etmek önemli görünmekte; "yanlış haber". Yeni Şafak gazetesinde yer alan provokasyon temasında, genel anlamda sosyal medyada ya da televizyon haberlerinde rastladığımız Suriye kökenli kişilerle ilgili bazı habere konu olan olayların kasıtlı olduğu ve bir Suriyeli karşıtlığına sebep olması için yapıldıkları belirtilmiş dolayısıyla halkın tepkisinin çekilmesi için yapılmış haberleri açıklama kaygısı gütmektedir. Konu edilen haberler genel olarak sosyal medya üzerinden çokça paylaşılan ve linç kültüründen payını alan haberler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözcü Gazetesinde de bu tarz haberlerden sadece bir tane olduğunu görmekteyiz.

En az bahsedilen temalara bakacak olursak "Yanlış Haber", "Eğitim", "Afgan Suriyeli Karşılaştırması" gibi temaları görmekteyiz.

5.2.Haber İçerikleri

Tablo 3. Gazetelere Göre Haberlerin İçeriği

İçerik	**Gazete**				**Toplam**	
	Sözcü		***Yeni Şafak***			
	f	*%*	*f*	*%*	*f*	*%*
Toplumsal	23	26,44%	61	61,00%	84	44,92%
Ekonomik	7	8,05%	4	4,00%	11	5,88%
Siyasi	21	24,14%	27	27,00%	48	25,67%
Dini	1	1,15%	0	0,00%	1	0,53%
Hukuki	29	33,33%	6	6,00%	35	18,72%
Eğitim	6	6,90%	2	2,00%	8	4,28%
Toplam	**87**	**100,00%**	**100**	**100,00%**	**187**	**100,00%**

Haberlerin temalarının dışında, nasıl bir içeriğe sahip olduğu bir başka önemli konudur. Gazetelerin içeriklerine gelindiğinde; burada toplumsal, ekonomik, siyasi, dini, hukuki, eğitim olmak üzere haberleri 6 kategori açısından görmek istedim.

Haberlerin içerikleri sınıflandırıldığında Sözcü gazetesinde en çok değinilen alanın "hukuki" olduğunu görmekteyiz. Bu alanda 87 haber içerisinden toplam 29 haber yapıldığını bunun da toplam haber içeriklerine oranının %33 olduğunu görmekteyiz. Bunu takip eden diğer içerik ise "toplumsal" olmuştur. Haberlerde yer alan toplumsal konular 23 haber ile %26'lık bir dilime sahiptir. En az değinilen içerik ise "dini" konular oluştur, dini içerikli haber sayısı 1'dir.

Yeni Şafak gazetesinde ise en çok içeriği bulunan konunun "toplumsal" olduğu ilk bakışta göze çarpmaktadır. Toplam 100 haber içerisinden 61'inin toplumsal içeriğe sahip olduğunu ve bu oranın ciddi anlamda büyük bir oran olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. İkinci sırada yer alan içerik başlığı ise "siyasi" olarak karşımıza çıkmaktadır, konuyla ilgili haber yüzdesi ise 27'dir. Dikkat çeken bir husus ise içerik olarak "dini" haber kategorisine giren hiçbir haberin olmadığıdır. Haberler içerisinde dini anlatımlar olabilmekte ama en baskın içerik konusunun ne olduğuna göre bir kategorileştirme yapılmıştır.

İki gazete açısından toplamına bakarak bir değerlendirme yapmak gerekirse; 84 haber içeriğinin toplumsal, 48 haber içeriğinin siyasi ve 35 haber içeriğinin ise hukuki olduğunu görmekteyiz. İki gazete açısından da sıklıkla gündelik ve toplumsal olaylar haberler yazılı basında yerini bulmuştur.

Tablo 4. Gazetelere Göre Haberlerin Konuları

Konular	**Gazete**				**Toplam**	
	Sözcü		***Yeni Şafak***			
	f	*%*	*f*	*%*	*f*	*%*
Geri Dönüş/Bayramlaşma	1 2	13,7%	11	12,2%	23	12,9%
Siyasal ve Politik Konular	9	10,3%	9	10,0%	18	10,1%
İstatistiksel Veriler	11	12,6%	6	6,67%	17	9,60%
Toplumsal Olaylar	6	6,90%	22	24,4%	28	15,8%
Yardımlaşmaya Yönelik	3	3,45%	14	15,5%	17	9,60%
Olay/Çatışma	11	12,6%	14	15,5%	25	14,1%
Suç	18	20,6%	2	2,22%	20	11,3%
Ekonomik Kaygı/ Sorunlar	7	8,05%	4	4,44%	11	6,21%
Eğitim	5	5,75%	2	2,22%	7	3,95%
Yasal/Hukuki Konular	5	5,75%	6	6,67%	11	6,21%
Toplam	**87**	**100,00%**	**90**	**100,00%**	**177**	**100,0%**

Tablo 4.'te gazetelerin yayınladığı haberlerde kullandığı ve ön plana çıkardığı konular yer almaktadır.

5.3.Haberlerde Temsil Biçimi

Tablo 5. Gazetelere Göre Haberlerde Suriyeli Göçmenlerin Temsil Biçimi

Temsil Biçimi	**Gazete**				**Toplam**	
	Sözcü		***Yeni Şafak***			
	f	*%*	*f*	*%*	*f*	*%*
İhtiyaç Sahibi/Yoksul	3	4,92%	13	19,12%	16	2,40%
Mağdur	6	9,84%	19	27,94%	25	19,38%
İstilacı/Yayılmacı	9	14,75%	1	1,47%	10	7,75%
Geçici Koruma Altında/ Sığınmacı/Mülteci/ Göçmen	19	31,15%	19	27,94%	38	29,46%
Suçlu/ Provokatör/ Huzur Bozucu	17	27,87%	7	10,29%	24	18,60%
Kaçak	3	4,92%	2	2,94%	5	3,88%
Ekonomik Yük	3	4,92%	0	0,00%	3	2,33%
Yardımsever	1	1,64%	7	10,29%	8	6,20%
Toplam	**61**	**100,00%**	**68**	**100,00%**	**129**	**100,00%**

Haberlerin içerisinde kullanılan ifadeler, seçilen kelimeler, kullanılan görsel, konu ve tema seçimi, haberin yönelimi Suriyelilerin temsil ediliş biçimleri hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. İki gazete açısından toplama bakarsak Suriyelilerin haberler içerisinde en yaygın temsil biçiminin "Geçici Koruma Altında/ Sığınmacı/Mülteci/ Göçmen" (%29) olduğunu görmekteyiz.

İki gazeteye ayrı ayrı bakıldığında durum daha farklı görünmektedir; Sözcü gazetesinde %31'lik oran ile "Geçici Koruma Altında/ Sığınmacı/Mülteci/ Göçmen" en

yaygın temsil biçimi iken, Yeni Şafak Gazetesinde %27'lik orana sahip iki yaygın temsil biçimi olan "Geçici Koruma Altında/ Sığınmacı/Mülteci/ Göçmen" ve "Mağdur" karşımıza çıkmaktadır. Sözcü gazetesinde ikinci en yaygın temsil biçimi "Suçlu/ Provokatör/ Huzur Bozucu" olarak sunulmaktadır.

Gazetelerde yer alan en yaygın temsil biçimi araştırma açısından önemli olmakla birlikte, en az tercih edilen temsil biçimleri de aynı oranda değerlidir. Bu açıdan incelersek; Sözcü gazetesinde en az gördüğümüz temsil şekli "yardımsever" (%1) olmuştur. Yeni Şafak açısından baktığımızda en az görülen temsil şekli "istilacı/yayılmacı" (%1) ve hiç görülmeyen temsil biçimi ise "ekonomik yük" (%0) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 6. Gazetelere Göre Haberlerde Yer Alan Suriyeli Gruplar

Gruplar	Gazeteler					
	Sözcü		Yeni Şafak		Toplam	
	f	**%**	***f***	**%**	***f***	**%**
Genel	49	62,03%	38	45,78%	87	53,70%
Çocuk	12	15,19%	27	32,53%	39	24,07%
Erkek	11	13,92%	8	9,64%	19	11,73%
Kadın	4	5,06%	2	2,41%	6	3,70%
Aile	3	3,80%	5	6,02%	8	4,94%
Türkmen	0	0,00%	3	3,61%	3	1,85%
Toplam	**79**	**100,00%**	**83**	**100,00%**	**162**	**100,00%**

Araştırma kapsamında incelenen haberlerde Suriyelilerin çoğunlukla "genel" ifade ile açıklandığı görülmektedir. Burada söz konusu olan genel ifadesi, haberlerde temsil biçimlerinin şekillenmesinde kullanılan önemli bir uygulamadır. Gazeteler bu genelleştirme yoluyla, durumu kişisel bir durum olmaktan çıkararak uzak bir yapıda "öteki"ni bütünleyici

bir tarzda ele almaktadır. (Keskin ve Göker, 2015) Haberlerin %53'ünde genel bir ifade kullanılmıştır.

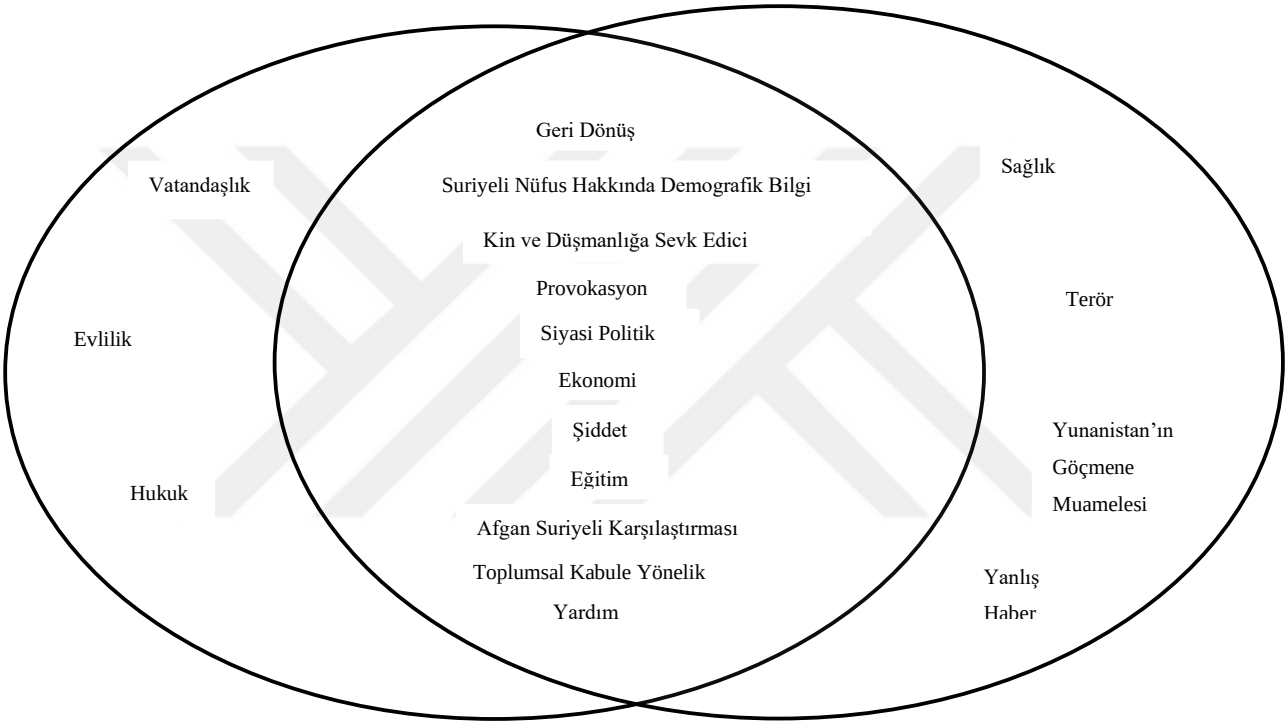
İki gazete için hem toplam hem de ayrı ayrı bakıldığında en fazla kullanılan ifadenin genel olduğunu görmekteyiz. İkinci en yaygın kullanılan ifade yine her iki gazete için "çocuklar" olmuştur. Akbaş'ın (2019) yılında yapmış olduğu araştırmaya göre; Suriyeli çocukları konu edinen haberlerde genel anlamda, çocukların yaşamış olduğu eğitim ve sağlık sorunları, çocuk evliliği, çocuk işçiliği, sokakta çalışan çocuk olmak gibi sosyal sorunlarla karşı karşıya kalan çocuklar gibi temalar karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca söz konusu olan Suriyeli çocuklar haberlerde tanımlanırken; Suriyeli minikler, Suriyeli çocuk, yetim çocuklar, mazlumlar, mülteci çocuklar ifadeleri kullanılmıştır.

Bir diğer önemli konu ise Yeni Şafak gazetesinde bazı haberlerde (3) bir "Türkmen" vurgusu karşımıza çıkarken, Sözcü gazetesinde böyle bir vurgunun olmadığı açıkça görülmektedir.

Sözcü gazetesinin ve Yeni Şafak gazetesinin işlemiş oldukları konuların birbirinden farklılaştığı ve benzeştiği noktaların daha net şekilde görülmesi için aşağıdaki şema gerekli görülmektedir.

b) Sözcü Gazetesinin Yankı Çemberi

a) Yeni Şafak Gazetesinin Yankı Çemberi

Yankı çemberi kuramı açısından iki gazeteyi temalar üzerinden ayrı ayrı incelemek ve farklılıkları benzerlikleri incelemek araştırma açısından büyük bir yol gösterici olacaktır.

Sözcü gazetesinin yankı çemberi içerisinde yer alan temalar vatandaşlık, evlilik, din, hukuk gibi konular Yeni Şafak gazetesinde hiç yankı oluşturmamıştır.

Yeni Şafak gazetesinin yankı çemberinde bulunan sağlık, terör, Yunanistan'ın göçmen müdahaleleri, yanlış haber temaları da Sözcü gazetesinde yankı oluşturmamıştır.

Temaların büyük bir kısmı birkaç konuyu da içerisine dahil edecek şekilde sonraki bölümlerde haber başlıkları ile birlikte incelenecektir. Kesişimde yer alan başlıklar iki gazetenin de yankı çemberinde yer almakla birlikte haberlerin muhatapları, eleştirinin yöneldiği grup ya da şahıslar, haberlerin içerikleri, hangi kategoriden daha fazla haberin yer aldığı gibi hususlar farklılaşmıştır.

5.4.Haber Başlıkları

Bir haber metni okunmak istendiğinde ilk göze çarpan kısım genellikle daha kalın ve göze çarpıcı şekilde yazılmış olan haber başlıkları olmaktadır. Haber başlıklarının bir diğer önemli unsuru, kullanılan dil okuyuculara haber hakkında ipucu verirken diğer yandan da ideolojik söylemin çözümlenmesi açısından haberin doğru şekilde okunması önemlidir. İncelenmiş olan Sözcü ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan ve bazı dikkat çekici başlıklar şu şekildedir;

"Her 10 Suriyeli mülteci 6 Türk'ü işsiz bıraktı." (Sözcü, 5 Ağustos 2021)

"CHP'li Budak: Suriyeli sığınmacılar, iki kenti felç etmiş" (Sözcü, 10 Eylül 2021)

"Suriyeliler bazı ilçelerimizde belediye başkanlığına aday olsalar kazanırlar." (Sözcü, 26 Temmuz 2021)

"Suriyelilerin bayram keyfi" (Sözcü, 7 Temmuz 2021)

"Gizliyorlar ama işte vatandaş yapılan Suriyeliler" (Sözcü, 24 Ekim 2021)

"Suriye'de size büyük bir sofra açacağız." (Yeni Şafak, 15 Ağustos 2021)

"Suriyelilerin tarikatı, Türkiye'ye yayıldı." (Sözcü, 15 Eylül 2021)

"Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili çarpıcı araştırma! Faturalardan şikayetçiler." (Sözcü, 20 Haziran, 2021)

"Suriyeliler Esed kadar zalimini Bolu'da gördü." (Yeni şafak, 28 Temmuz 2021)

"Çıkar Türk'ü al Suriyeliyi ne SGK ne vergi!" (Sözcü, 30 Kasım 2020)

"Türkiye'de en çok Suriyeli gelin, alman damat var." (Sözcü, 26 Şubat 2020)

"Kilis'te Türkler 'azınlık' oldu." (Sözcü, 4 Haziran 2021)

"Suriyeli diye mezar yeri vermediler: Yatacak yeriniz yok." (Yeni Şafak, 10 Ocak 2021)

Haberlerde konu edinilen aktörler genel anlamda her iki gazete için de "Suriyeli" olarak ifade edilmiştir. Bu anlamda aslında kişilerin kimliklerinden ziyade ait olduğu etnik grup vurgusu yapıldığı görülmektedir.

Bir diğer göze çarpan konu ise iki gazete arasındaki büyük ölçüde farklılaşan söylemlerdir. Daha çok hükümet karşıtı bir yayın politikasına sahip olan Sözcü gazetesinde "Her on Suriyeli mülteci altı Türk'ü işsiz bıraktı" başlığı ile Suriyeli göçmenler direkt olarak işsizliğin ana sebebi olarak gösterilmekte, haberin bağlamına bakmadan sadece bir başlık ile "ekonomik yük" algısı oluşturularak hükümet politikası eleştirisi yapılmaktadır.

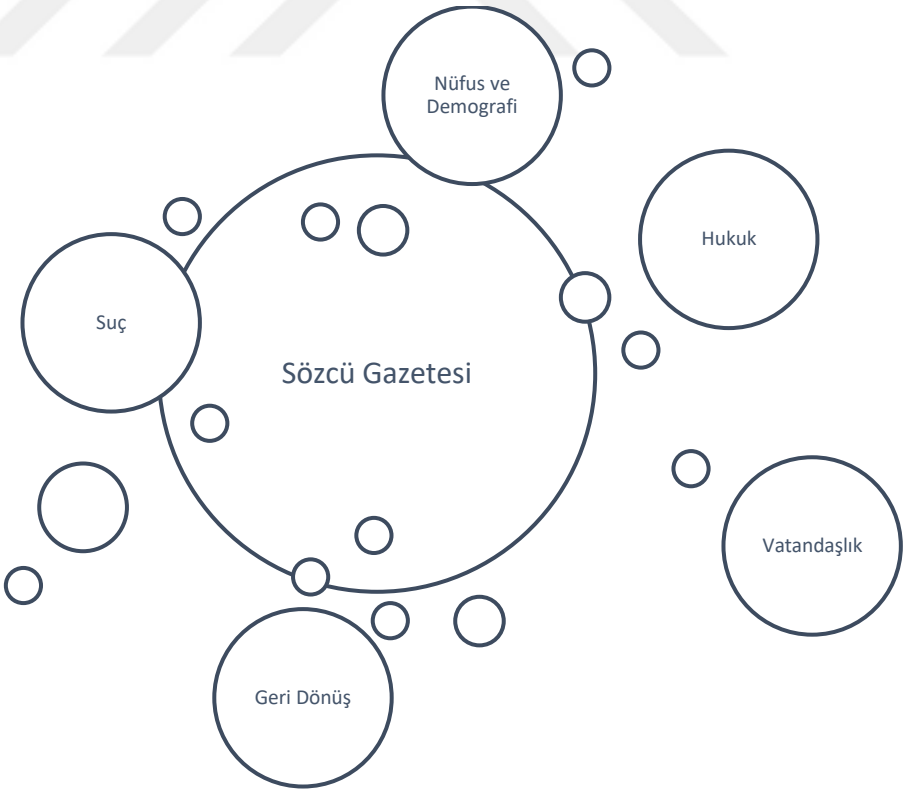
Buna karşılık olarak Yeni Şafak gazetesinde "Suriyeliler Esed kadar zalimini Bolu'da gördü" başlığıyla Suriyeli göçmenlerin uğradığı ayrımcı tavırlara karşı bir tepki göstermektedir. Ayrıca Yeni Şafak gazetesinde Suriyeli göçmenlere yöneltilen ekonomik külfet oldukları algısının yıkılması ve "Suriyeli çocukların Türk bayrağı hassasiyeti" gibi başlıklarla toplumsal kabullerini kolaylaştırmak adına bir çaba görmekteyiz.

Öte yandan Sözcü gazetesinde Suriyeli göçmenlerin "istila edici" olduğunu ima eden "CHP'li Budak: Suriyeli sığınmacılar, iki kenti felç etmiş", "Suriyeliler bazı ilçelerimizde belediye başkanlığına aday olsalar kazanırlar", "Kilis'te Türkler 'azınlık' oldu", "Suriyeli işçiler tekstili de vurdu", başlıkları kullanılmıştır. Bununla birlikte hem çok sayıda Suriyeli göçmenin vatandaş yapıldığı ve bunun gizlendiğine ilişkin hükümeti suçlayıcı bir tavır hem de dini cemaatlerinin Türkiye'de yaygınlaştığına dair endişe edici bir durumun varlığı "Suriyelilerin tarikatı Türkiye'ye yayıldı" , "Gizliyorlar ama işte vatandaş yapılan Suriyeliler" başlıkları ile dile getirilmiştir.

5.5.Sözcü Gazetesi

Sözcü gazetesinin yankı odalarında en çok yankı bulan konular aşağıdaki gibi görülmektedir.

Tablo 7. Sözcü Gazetesinin Yankı Çemberi

Yukarıdaki Sözcü gazetesinin yankı çemberinde geniş bir şekilde yer alan beş önemli temayı görmekteyiz. Bunlar; "suç", "nüfus ve demografi", "geri dönüş", "hukuk" ve "vatandaşlık" olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim, toplumsal kabule yönelik içerikler de elbette Sözcü gazetesinde yer alan haberlerdir ve bu haberler de aşağıda haber içerikleriyle birlikte analiz edilecektir fakat yukarıdaki şemada en çok yankı bulan haberleri görmek önemli olacaktır. Yankı çemberi kuramına göre bir okuyucu, genel anlamda tercih ettiği bir gazete ve sosyal medyada takip ettiği kişi/haberler tarafından çepeçevre sarılmış durumdadır. Eğer başka bir platform ya da haberleri okumuyor ise tek doğrunun ve bakış açısının maruz kaldığı platform ya da haberler olduğunu düşünebilmektedir. Bu açıdan incelediğimizde iki gazetenin yankı çemberlerinde neler yankılanıyor Sözcü gazetesinden başlayarak başlıklar halinde inceleyeceğim.

5.5.1. Eğitim

Geçici koruma kanunu kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullaşma verileri, okullara kayıt yapılması süreci gibi temaları konu alan Sözcü gazetesi haberleri "eğitim" kategorisinde incelenmiştir.

> **"***Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, Türkiye'de eğitim çağındaki 1 milyon 272 bin 692 Suriyeli sığınmacıdan 839 bin 735'ninin eğitime devam ettiğini, okullaşamayan 432 bin 956 geçici koruma altıdaki öğrencinin kayıt sürecinin ise sürdüğünü belirtti." (12 Haziran 2021)*

> **"***Antalya'da Muratpaşa İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından okullara; Suriyeli, Afgan ve Iraklı öğrenciler için ortaöğretim kaydını yapın talimatı gönderildi. Eğitim Sen Antalya Şube Başkanı Nurettin Sönmez 'Bu bir dayatmadır' diyerek, uygulamaya tepki gösterdi." (10 Ağustos 2021)*

Türkiye'deki Suriyeli çocukların okullaşma sayılarının verildiği haberlerde Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk tarafından okullaşmanın henüz istenen sayıda olmadığı ve okullaşamayan diğer okul çağındaki çocukların ise bu sürece dahil edilmesi yönünde adımlar atılacağı bilgisini vermiştir.

2011 yılından beri ülkemizde bulunan Suriyeli çocuklara sunulan eğitim hizmetleri pek çok değişime tanıklık etmiştir. İlk zamanlarda Suriyelilerin geri dönecekleri varsayımı üzerinden hareket edilerek kısa vadeli politikalar oluşturulmuş daha çok kamp ortamlarındaki Suriyeli çocuklara yönelik olarak hazırlanmıştır. Misafir olarak görülen Suriyeli çocuklara, geri dönecekleri düşünüldüğünden Arapça müfredat ile eğitim verilmiştir. Savaşın uzaması ve Türkiye' deki Suriyeli vatandaşların sayılarının günden güne artmasıyla uzun süre eğitimsiz kalan Suriyeli çocukların geleceği tartışılmaya başlanmıştır ve daha kalıcı çözüm arayışlarına girilmiştir.2014'te 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile Geçici koruma statüsü kapsamında eğitim hakkı elde eden Suriyelilerin eğitimlerine yönelik, Bu kapsamda, Suriyeli çocukların devlet okulları ve geçici eğitim merkezleri denilen iki farklı okul türüne erişim hakları sağlanmıştır. (Gencer, 2017) Bunu takip eden yıllarda ise geçici eğitim merkezlerinin de işlevselliği sorgulanmaya başlanmış ve Suriyeli çocukların ikamet ettikleri yerlerdeki okullara başvurmaları ve okula kayıt yaptırmalarının önü iyiden iyiye kolaylaştırılmaya çalışılmıştır.

Son haberde ise bu kolaylığın bazı kesimlerde rahatsızlık uyandırdığı ve Eğitim Sen Antalya Şube Başkanının bu duruma itiraz ettiği görülmektedir. Bakanlığın talimatının, öğrenciler kayıt yaptırdıktan sonra kalan boş kontenjanlara Suriyeli, Afgan, Iraklı ve yoksul çocukların yerleştirilmesi yönünde olduğundan Eğitim Sen Antalya Şube Başkanı çocukların istedikleri okullara ilgi ve yeteneklerine göre tercih yapmalarının daha doğru olduğunu dile getirmekle birlikte bu durumun öğrenci için bir dayatma olacağını savunmuştur.

5.5.2. Ekonomi

Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin iş hayatları, sebep olduğu düşünülen işsizlik ve enflasyon, kayıtsız çalışmaları gibi haber girişleri "ekonomi" başlığı altında incelenmiştir.

> ***"****Suriyeli mültecilerin yoğun yaşadığı bölgelerde işsizliğin arttığı enflasyonun yükseldiği tespit edildi. Verilere göre her 10 Suriyeli mülteci, vasıfsız 6 Türk'ün işsiz kalmasına neden oluyor." 05 Ağustos 2021*

"Çıkar Türk'ü al Suriyeliyi ne SGK ne vergi!" 30 Kasım 2020

"Türkiye Tekstil Sanayi İşverenler Sendikası 2. Başkanı Seyok, 'Suriyeli işçinin maliyeti 200-300 dolarken kayıtlı ve sendika işletmelerin işçi başına maliyeti bin doları buluyor. Kayıtsız işçi çalıştıranlarla rekabet etmemize imkân yok' dedi."27 Ocak 2020

"CHP Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak, Gaziantep ve Kilis'in enflasyon, işsizlik gibi genel sorunlardan çok daha fazlasıyla boğuştuğunu söyleyerek, 'Suriyeli sığınmacılar, iki kenti sosyoekonomik ve kültürel açıdan felç etmiş' dedi." 10 Eylül 2021

"İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener Sivas'ta esnaf ziyaretleri gerçekleştirdi. Salgın döneminde devletten yeteri kadar destek alamadığını ifade eden bir vatandaş Akşener'e, 'Sürekli vergi mükellefiyiz, işveren olduğumuz için istihdam sağladık ülkemize ama şu anda Suriyeliler, Afganlar kadar değerimiz yok bizim bu ülkede' dedi." 10 Ağustos 2021

Haberlerin genel temasının Suriyelilerin işsizliğe ve ekonomik krizlere sebep olduğu ve yerli halkın işlerini elinden aldığı yönünde olduğu görülmektedir. Sadece işsizlik değil Suriyelilerin yoğun yaşadığı bölgelerde kültürel anlamda da sorunların temel öznesinin Suriyelilerin olduğu yönünde haberler karşımıza çıkmaktadır. Haber içerikleri incelendiğinde pandeminin getirmiş olduğu bazı ekonomik sıkıntıların genel anlamda yurt genelinde sorunlara sebep olduğu ve bu dönem içerisinde devletten yeterince desteğin gelmediği belirtilirken bir yandan da Suriyeli ve Afgan grupların hedef gösterildiği görülmektedir. Bununla birlikte kayıt dışı çalışan Suriyelilerin işverenler tarafından daha avantajlı gruplar olarak görülmesi sebebiyle esnaf ve sendikaların endişeleri dile getirilmiştir.

Suriyelilerin ülkemizde bazı iş verenler tarafından kayıt dışı çalıştırılmaları hem Türk halkı hem de Suriyeli çalışanlar tarafından bazı olumlu ve olumsuz etkileri olması sebebiyle

önemli bir konudur. Kavas ve Develi'ye göre (2020) Suriyelilerin istihdamda kayıt dışı olmaları, işverenler açısından işgücü maliyetlerinde önemli ölçüde azalışa sebep olduğu için işveren kesimi için oldukça avantajlı bir alternatif olarak değerlendirilmektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler işgücü piyasalarında ucuz emek olarak değerlendirilmekte ve yerli işçi kesiminin ya işsiz kalmasına ya da Suriyeliler ile aynı koşullar altında çalışmaya razı olmalarına yol açmaktadır.

5.5.3. Suç

İçerisinde Suriyelilerin bulunduğu; dolandırıcılık, büyü çetesi, kaçak sağlık operasyonları, şiddet, kavga, uyuşturucu satıcılığı, aile içi şiddet, dilencilik gibi konuları işeyen haberler "suç" kategorisinde incelenmiştir.

> *"İstanbul'da 'Ucuza altın satıyoruz' diyerek bir vatandaşın 12 bin 500 dolarını çarpan Suriyelilere operasyon... 14 kişi gözaltına alınırken, ayarı düşük 884 adet Suriye altını ele geçirildi." 01 Aralık 2020*

> ***"****Ankara'da dua okuma, muska yazma gibi yöntemleri kullanıp, büyü yaptıklarını iddia ederek dolandırıcılık yapan Suriyeli 'büyücü çetesi' polis operasyonuyla çökertildi. 1 yıl öncesine kadar belediyeden yemek yardımı alırken şimdi lüks yaşam sürdüğü belirlenen 13 kişi, gözaltına alındı. 10 Şubat 2021*

> *"İstanbul'da sahte para üretimine karşı çalışma yapan polis, yaklaşık 4 milyon dolar sahte banknot ele geçirdi. Kaldıkları odada sahte para basan Suriye uyruklu 2 şüphelinin yakalandığı operasyonda 2 milyon 600 bin dolarlık da basımı tamamlanmamış sahte banknot bulunduğu belirtildi." 03 Nisan 2021*

> *"Kahramanmaraş'ta açtıkları kaçak kliniklerde kürtaj, diş çekimi ve botoks yaparken, polisin düzenlediği operasyonla 5 milyon liralık ilaçla yakalanan Suriyeli 7 doktor, emniyetteki sorgularının ardından adliyeye sevk edildi." 12 Kasım 2020*

Kaynak: Sözcü Gazetesi, 5 milyon liralık ilaçlarla birlikte çekilen fotoğraf.

Sözcü gazetesinin Suriyeliler ile ilgili en çok değindikleri konu olarak karşımıza "suç" kategorisi çıkmaktadır. Haberler incelendiğinde suç kategorisi içerisinde yine en çok habere konu olarak görülen durumlar ise dolandırıcılık, dilendiricilik ve şiddet gibi konular yer almaktadır.

Dolandırıcılık haberleri genel olarak hem yerli halkın Suriyeli tarafından ekonomik olarak altın gibi değerli eşyaları ucuza alma vaadiyle dolandırması olarak gerçekleşirken öte yandan sahte para basmak gibi suçların da işlendiği ortaya çıkmaktadır. Bir diğer haberlerde konu edinen dolandırıcılık türü ise büyü, dua okuma ve muska yazma gibi yöntemlerle insanların kandırılmasından kaynaklanmaktadır ve bu suçlar genellikle bir çete tarafından gerçekleştirilmektedir.

> *"İzmir'in Torbalı ilçesinde, gece saatlerinde Batuhan Barlak'ın (17) Suriye uyruklu M.A. tarafından öldürülmesinin ardından ilçede gerginlik arttı. İlçede Suriyelilere ait bir ev yakıldı ve bazı evlere taşlı saldırı düzenlendi. Ayrıca, Suriyelilerin genellikle hurda toplamak için kullandıkları araçlar da yakıldı." 01 Ekim 2021*

> *"Erzurum merkez Yakutiye İlçesi Rabia Ana Mahallesi'nde kurulan semt pazarında; pazarcılarla kendilerine taş attığı iddia edilen Suriyeli çocuklar arasında kavga çıktı. Çocukların ailelerinin de katılması üzerine büyüyen kavgada iki kişi bıçakla*

yaralandı. Suriyeliler, kavgayı ayırmak için müdahale eden polis ekiplerine de taşlarla saldırdı." 21 Temmuz 2021

"İstanbul Pendik'te Suriyeli genç, annesiyle görüşmesini istemediği kişiyi aralarında çıkan kavgada sırtından bıçakladı. Acır olay yerinde hayatını kaybederken, şüpheli polis merkezine giderek teslim oldu." 21 Mart 2021

"Antalya'da Aykut Çakal'ı (24), otomobilini satıp parasını almak için Muhammet Karataş ile birlikte öldüren Suriyeli Mohammad Ghazı Jasem'in (29) yargılanmasına başlandı. Sanık Jasem, tüm suçu, bir polisi şehit ettikten sonra vurulup hastanede ölen Karataş'a attı." 10 Haziran 2021

Yukarıda yer alan haberler kavga ve şiddet sonucunda ölümle ya da yaralanma ile biten ciddi sonuçları olan haberlerin bir kısmı olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada genel olarak Suriyeli ve yerli halkın kavgaları ile başlayan olaylar yer almaktadır ve haberlere konu olan suçu işleyen tarafın genelde Suriyeli olduğu görülmekle birlikte Suriyelilerin mağdur olduğu suç haberlerinin konu edinilmediği açıkça göze çarpmaktadır.

"İstanbul'da uyuşturucu tacirlerine karşı çalışma yapan jandarma ekipleri, Suriyelilerden oluşan 5 kişilik çeteye operasyon düzenledi." 30 Haziran 2021

***"**Kayseri'de eşi ve 3 çocuğunu rehin alıp, evi yakmaya çalışan uyuşturucu bağımlısı Suriye uyruklu Mnour A. (36), adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı. Eşi ve 3 çocuğu ise, sığınma evine yerleştirildi." 07 Eylül 2021*

"İstanbul Bağcılar'da Suriyeli Cenar Zaitar isimli bir kişi, annesi Lemia Zaitar'ı yaşadıkları evde bıçaklayarak öldürdü. Olayın ardından kısa sürede yakalanan ve uyuşturucu bağımlısı olduğu öne sürülen Cenar Zaitar'ın ifadesinde, 'Uyuşturucu bağımlısıyım. Para istedim. Vermeyince olayı gerçekleştirdim' dediği öğrenildi." 20 Şubat 2020

"Ankara'da tamamı Suriyeli şahıslardan oluşan uyuşturucu şebekesi çökertildi. 19 adrese düzenlenen operasyonda çok sayıda kişi gözaltına alındı."30 Ocak 2020

Bahsi geçen haberlerin merkezinde uyuşturucu yer almaktadır. Uyuşturucu satıcılığı yapan Suriyeli çeteler ve uyuşturucu bağımlısı bireylerin ailelerine ve topluma vermiş oldukları zararlar konu edilmiştir.

"Kocaeli'nin Gölcük ilçesinde jandarma ekipleri, Suriye uyruklu sahte doktor kadın tarafından işletilen doğum muayenehanesine baskın yaptı. Yasa dışı kürtaj yaptığı belirlenen R.K. gözaltına alındı." 30 Mart 2021

"Bursa'nın İnegöl ilçesinde uygulama yapan polis ekiplerine boş kâğıdı izin belgesi olarak gösteren 3 Suriye uyruklu şahsa cezai işlem uygulandı." 02 Mayıs 2021

***"**Suriye'den getirdikleri çocukları İstanbul'da dilendirdikleri iddiasıyla 570 yıl ila 860 yıl arasında değişen oranlarda hapis istemiyle yargılanan 15 kişiden, tutuklu bulunan ve örgüt liderleri oldukları öne sürülen 3 kişi tahliye edildi. Sanıklar, 'Allah'a sığınıyoruz' diyerek kendilerini savundu. 17 Eylül 2021*

***"**Bursa'nın İnegöl ilçesinde, polisin şüphe üzerine durdurduğu Suriyeli Amir S.'nin (19) üst aramasında ruhsatsız tabanca ve polis rozeti ele geçirildi" 05 Haziran 2021*

"Sakarya'da Suriye uyruklu üç kadın, sokağa çıkma kısıtlamasında lüks araçla gezerken polise yakalandı. Polisin uyarısını dikkate almayıp aynı noktada ikince kez yakalanan kadınlara 3 bin 150'şer TL ceza uygulandı." 13 Aralık 2020

"Bursa'nın İnegöl ilçesinde uygulama yapan polis ekiplerine boş kağıdı izin belgesi olarak gösteren 3 Suriye uyruklu şahsa cezai işlem uygulandı." 02 Mayıs 2021

"İstanbul'da Suriyeli çocukları ailelerinden kiralayarak zorla dilendiren bir şebekeye operasyon düzenlendi. Operasyonda 24 şüpheli yakalanırken, 68 mağdur kurtarıldı." 28 Eylül 2020

Diğer suç kategorisinde yer alan haber örnekleri de yukardaki gibi karşımıza çıkmıştır. Burada dilendiricilik yapan çetelerin ve pandemi kurallarına uymayan sokağa çıkma yasağına uymayan, sahte izin kağıdı gösteren Suriyelilerin haberleri görülmektedir.

Çeşitli şekillerde suça karışan Suriyelilerin sınır dışı edildiğini haber içeriklerinden öğrenmekteyiz. Resmi makamların ifadelerine göre 20 bin kişinin sınır dışı edildiği bildirilmektedir. İçişleri Bakanı Soylu yapmış olduğu açıklamada "Biz bugüne kadar tam 317 bin 98 kişiyi sınır dışı ettik. 2016'dan bugüne kadar 19 bin 336 Suriyelinin de asayiş sorunları sebebiyle ülkeden çıkışı sağlandı. 2020 yılında Avrupa'da sınır dışı başarı oranı yüzde 18, bizde geri gönderme yakaladıklarımızın yüzde 40'ı olarak kayıtlara geçmiştir ve 2022 yılında, geçen yılın aynı dönemine göre sınır dışı başarı oranı yüzde 73 artışla yüzde 41,2 olmuş, sayı da 20 bin 636 olarak gerçekleşmiştir" ifadelerini kullanmıştır (Sağıroğlu, Ünsal ve Özenci, 2022).

Ülkemizde Suriyeli göçmenlerin suçluluk ile ilgili istatistiklerine resmî kurumlar üzerinden ulaşmak pek mümkün değildir. Bu konuda ilgili kurumlara başvurulduğunda bu verilerin verilmemesi yönünde bir tutumun sergilendiği gözlemlenmiştir. Fakat göçmenlerin çok sayıda suç olaylarına karıştıkları yönünde toplumda giderek artan tedirginlikler/söylentiler üzerine İçişleri Bakanlığı 05.07.2017 tarihinde, 2014-2017 yılları arasında Türkiye genelinde işlenen adli olay sayısı ile Suriyeli göçmenlerin karıştığı adli vaka olaylarına ilişkin bazı rakamları/verileri paylaşmak zorunda kaldığını gözlemlemekteyiz. İçişleri Bakanlığı'nın bu tarihte yaptığı açıklamaya göre, Suriyelilerin karıştıkları olayların Türkiye'deki toplam asayiş olaylarına oranı (2014-2017 arasında yıllık ortalama) yüzde 1,32 olarak gerçekleşmiştir ve bahsi geçen olaylarında büyük oranda kendi aralarındaki anlaşmazlıklardan kaynaklandığı belirtilmiştir. 22.10.2018 tarihi itibariyle ise Suriyelilerin Türkiye'de karıştığı suç oranları % 1.46 olarak kaydedilmiştir. Bu oranlara bakıldığında Suriyeli göçmenler arasında suç oranın düşük olduğu gözlemlenmektedir. Suç oranın düşük olmasını etkileyen en önemli unsurların başında suç işleyenlere yönelik Türk Ceza Hukukunun öngördüğü cezaların verilmesi ve sınır dışı edilmeleri gelmektedir (Kızmaz,2018).

5.5.4. Hukuk

Suriye ve Türkiye arasındaki hukuksal farklılıkların ortaya çıkardığı bazı uyuşmazlıklar tartışmalara sebep olmuştur, bu konuyla ilgili haberler "hukuk" kategorisinde incelenmiştir.

"CHP Mersin Milletvekili Alpay Antmen, Suriye'den gelen küçük yaştaki çocukların doğum yaptığını ve konunun adliyeye de yansıdığını belirterek, 'Fakat bazı ağır ceza hakimleri, Suriyeli çocukların doğum yapmasının Suriye kanunlarına göre ceza gerektirmediğini ifade ederek sanıkları serbest bırakıyor. Yani bazı hakimler Türkiye'de Türk kanunları yerine Suriye kanunlarına göre karar veriyor' iddiasında bulundu." (14 Eylül 2021)

"CHP Mersin Milletvekili Alpay Antmen, bir Suriye vatandaşının 13 yaşındaki kız çocuğuna tecavüz etmekle yargılandığı davada 'Suriye kanununa göre suç değildir' denilerek şüphelinin beraat ettiğine dair mahkeme kararı belgesi paylaştı. Antmen, 'Bu belge, Türk hukuku için utanç kaynağıdır. Bu belge, Türkiye'de Türkiye Cumhuriyeti kanunları yerine yabancı devlet kanunları uygulandığını göstermektedir. Yazıklar olsun!' dedi." (28 Eylül 2021)

Türkiye ve Suriye yasalarındaki evlenme yaşına dair bazı uyumsuzluklardan kaynaklanan haberleri gördüğümüz üzere Suriyelilerin Türkiye'de evlenme ve çocuk sahibi olmalarına karşı Türk hakimlerinin Suriye yasalarını uygulamaları eleştirilmektedir.

Suriye Arap Cumhuriyeti Medeni Hal Kanununa göre; Suriye'de evlilik ehliyetine ilişkin kural erkek çocukta tam 18 yaşında, kız çocukta ise tam 17 yaşında olmaktır. Fakat bu kuralın istisnası olarak eğer bir erkek çocuğu on beş yaşını ya da bir kız çocuğu on üç yaşını doldurduktan sonra buluğ iddiasında bulunup ve evlilik talep ederse hâkim bu kişilerin bedensel gelişiminin uygun olup olmadığını, baba ve büyükbabalarının onayını araştırıp karar vermektedir (Sarıhan, 2018). Erken yaşta evliliklerin Suriye'de savaş öncesinde de yaygın olduğu, 20-25 yaş arası Suriyeli kadınların %13'ünün 18 yaşından önce evli olduğu bilinmektedir. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hakkında Kanunun 13. Maddesine göre "evlenme ehliyeti ve şartları, taraflardan her birinin evlenme anındaki millî hukukuna tâbidir. Evliliğin şekline yapıldığı ülke hukuku uygulanır. Evliliğin genel hükümleri, eşlerin müşterek millî hukukuna tâbidir." Dolayısıyla Suriye'de dini olarak yapılmış ve mahkemede onaylanmış bir evliliğin, Türkiye'de geçerli olduğu söylenebilir. Kanunun 5. Maddesinde "yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması hâlinde, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hâllerde, Türk hukuku uygulanır" hükmü ile bu evliliklerin doğrudan Türkiye'de geçerli kabul edilmeyeceğini ve mahkemeler tarafından toplumsal normlara uygunluğunun değerlendirileceğini de

düşünebilmekteyiz. Yani Suriye'de gerçekleşip geçerli olan bir evlilik kamu düzenine aykırılık nedeniyle Türkiye'de geçerli kabul edilmeyebilir (Gül, 2021).

Bu konuda kesin bir yargının olmaması hem toplum hem de haber kanalları tarafından farklı yorumlara sebep olmaktadır.

5.5.5. Geri Dönüş

Türkiye'de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ülkelerine bayram gibi nedenlerle ziyaret edip dönmeleri, kalıcı olarak gönderilmeleri hakkındaki görüşler "geri dönüş" başlığı altında incelenmiştir.

> ***"****Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Suriyeli mültecilerin ülkelerine döndürülmesi için komşu ülkeler olarak inisiyatif aldıklarını belirterek, 'BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'yle Suriyeliler başta olmak üzere mültecilerin ülkelerine döndürülmesi için çalışmalarımız var' dedi." (12 Eylül 2021)*

> ***"****Hatay Expo Lansmanı'nda konuşan CHP lideri Kılıçdaroğlu, 'Suriyeli kardeşlerimize kızmayacağız, onları buraya getirenlere kızacağız. Suriyeli kardeşlerimizin ne kabahati var? Ama göreceksiniz. İnşallah iktidarımızda Suriyeli kardeşlerimizi, onların gönül rızası ile kendi ülkelerine göndereceğiz' dedi." (26 Eylül 2021)*

> ***"****Gaziantep Valiliği, Kurban Bayramı'nı ülkelerinde geçirmek isteyen Suriyelilere yönelik bir takım kararlar aldı. Buna göre, ülkelerine giden Suriyelilere dönüş için yaklaşık 6 ay izin verilirken, hamile olanlar ise ancak kaç aylık hamile olduklarını belirten doktor raporu ile çıkış yapabilecek. Doktor raporu almadan ülkesine giden ve orada doğum yapanların çocukları Türkiye'ye alınmayacak." (6 Temmuz 2021)*

> *"Mağdur edebiyatı yapıp her bayram kutlamaya gidiyorlar Suriye'ye… Bumerang gibi geri geliyorlar bayram ertesinde…" (7 Temmuz 2021)*

Politikacılar, Suriyelilerin ülkelerine geri dönmeleri hakkında çok fazla söyleme sahip konumda görünmektedirler. Bu durum gazetelerin ilgisini çekmekte ve geri dönüşlerine dair politikacıların bunu ne şekilde ve nasıl gerçekleştirecekleri gibi konular haberlere konu edilmiştir.

Fakat özellikle Sözcü gazetesinde Suriyelilerin bayram sebebiyle ülkelerine gidiş gelişleri sıklıkla haberler yapılmıştır ve her bayram gidip gelmeleri "mağdur edebiyatı" olarak görülüp "Suriye'de madem savaş var neden canlarını tehlikeye atıp gidiyorlar?" gibi sorular üzerinden bayram gidiş ve dönüşleri eleştirilmiştir.

5.5.6. Toplumsal Kabul ve Farkındalık

Toplumun, ülkemizde yaşayan Suriyelilere daha empatik ve önyargısız yaklaşmalarına yönelik yapılan farkındalık projeleri, iyi niyetli ve örnek davranışlar, tanınmış kişiler tarafından yapılan etkinlikler "toplumsal kabul ve farkındalık" başlığı altında incelenmiştir.

> ***"****Mülteci çocuklar konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla tasarlanan ve Suriyeli bir mülteci kızı temsil eden "Amal" adlı dev kukla, İngiltere'ye ulaştı. Türkiye'den yola çıkan Amal'ı, 8 bin kilometrelik yolculuğunun son ayağı olan İngiltere'de ünlü İngiliz aktör Jude Law karşıladı." (20 Ekim 2021)*

> *"Fenerbahçe'nin yıldız oyuncusu Mesut Özil, Türk Kızılay tarafından Suriye'nin İdlib kentinde kurulan Taybe Yetimhanesi'nde kalan çocuklar ile ailelerine Razaman ayı boyunca iftar yemeği dağıttı. Günde 567 kişiye iftar yemeği veren Özil, yetim çocukları, Ramazan Bayramı'nda da çeşitli hediyeler göndererek sevindirecek." (10 Mayıs 2021)*

Hem küresel anlamda dünya çapında hem de Türkiye'de toplumsal anlamda mültecilere bakışta bir empati ve farkındalık geliştirebilmek için bazı etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Türkiye'den yolculuğa çıkan "Amal" isimli dev kukla İngiltere'de

yolculuğunu bitirmiş ve hem Türkiye'de hem de dünya çapında haberlere konu olmuş ve dikkatleri üzerine çekmiştir.

Türkiye'de tanınmış isimlerin mültecilerle bir araya gelmeleri ve birlikte iftar yapmaları da aynı şekilde basında geniş yer tutan haberler arasındadır, bunun yanı sıra tanınmamış Suriyeli bireylerin de toplumda örnek olacak davranışları da Sözcü gazetesinde sayısı Yeni Şafak gazetesinden epey az olmakla birlikte yer almıştır. Bu tarz haberlerin yer edinmesi toplumda bir kabulü kolaylaştırma anlamında önemli olmakla birlikte farkındalık oluşturması sebebiyle önemlidir.

5.5.7. Provokasyon

Sosyal medyanın toplumda aktif şekilde kullanıldığı bu dönemde, bazı Suriyeli kullanıcıların Türklere yönelik olumsuz sözleri, halkı kışkırtacak sözler kullanmasını içeren haberler "provokasyon" başlığı altında incelenmiştir.

> *"Sosyal medya üzerinden yayınladığı video ile Türkiye ve Türklere yönelik galiz sözler sarf ederek provokasyon yapmaya çalışan Suriye uyruklu M.M Kahramanmaraş'ta yakalandı." (15 Ağustos 2021)*

Sosyal medya hesapları günümüzde insanların duygu düşünce ve hissiyatlarını, hatta ideolojileri bile büyük ölçüde etkileyen bir kitle iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun kullanıcılar tarafından da iyi biliniyor olması bir etnik grubun istenildiği şekilde olumlu ya da olumsuz olarak etiketlenmesine araç olmaktadır. Yukarıdaki örnekte bir Suriyeli tarafından Türklere yönelik olumsuz ve hakaret içeren sözler kullanılması sebebiyle birçok Türk kullanıcının tüm Suriyelileri belli bir kalıba koymasına sebep olacak içerik üretmesi durumu yaşanmıştır. Sözcü gazetesinde bu tarz provokasyona sebep olan kişinin yakalandığı haberi, okuyuculara durumun belli bir amaçla olumsuz yaftalamak isteyen kişilerce yapıldığını bildirmektedir.

5.5.8. Nüfus ve Demografi

Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli göçmenlerin istatistiksel verileri, hangi şehirlerde nüfus çoğunluğunun nasıl ve ne kadar olduğu gibi haberler "nüfus ve demografi" başlığı altında toplanmıştır.

> *"TÜİK 2019 yılı evlenme ve boşanma istatistiklerini yayınladı. Teşvikler ve her türlü desteğe rağmen evlenen çiftlerin sayısı 2018 yılında 554 bin 389 iken 2019 yılında yüzde 2,3 azalarak 541 bin 424, boşanan çiftlerin sayısı 2018 yılında 143 bin 573 iken 2019 yılında yüzde 8,0 artarak 155 bin 47 oldu. Son bir yıl içindeki boşanma olaylarından 139 bin 660 çocuk etkilendi. Yabancı gelinlerde başı Suriyeliler çekerken, yabancı damatta ise Almanlar ilk sırada yer aldı." (26 Şubat 2020)*

> *"Türkiye'de, geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sayısı geçtiğimiz mayıs ayı itibarıyla toplam 3 milyon 670 bin 342 kişiye ulaşırken, birçok ilde Suriyeli sayısı yaşayan yerli halka oranla büyük bir artış kaydetti. Kilis'te ise Suriyelilerin kent nüfusundaki oranı yüzde 74.8'e ulaştı, başka bir ifadeyle yaşayan her 4 kişiden sadece 1'i Türk olduğu belirlendi."(4 Haziran 2021)*

> *"Suriye'deki savaştan kaçıp ülkemize yerleşen Suriyelilerin sayısı her geçen gün hızla artmakta. İstanbul'da yaşayan Suriyeliler mega kenti adeta küçük Şam'a çevirdi." (26 Şubat 2020)*

> *"Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Doç. Dr. Lütfü Savaş, katıldığı bir TV programında Suriyelilere dair açıklamalar yaptı. Suriye'deki savaşın Hatay'a olan etkileri hakkındaki düşüncelerini paylaşan ve doğum oranına dikkat çeken Başkan Savaş, 'Böyle giderse şu anda belli ilçelerimizde belediye başkanlığına aday olsalar rahatça kazanırlar' dedi."(26 Temmuz 2021)*

Türkiye'de bulunan yabancıların resmi sayıları hem halk hem de medya açısından daima ilgi çekici bulunup haber konusu olmakla birlikte politikacılar da bu konuda oldukça

çok açıklama yapmıştır. Haberlerde ya da internet sitelerinde yer alan bazı bilgilerin gerçekliği üzerine kapsamlı bir araştırma yapılmadan doğrudan paylaşıma açılması gibi sebeplerle bazı verilerin özellikle de ülkede bulunan göçmen sayısının daha fazla şekilde açıklanması hem Türkiye'de hem de göç alan diğer ülkelerde yaşanan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Friedman'ın (2008) İngiliz basını ile gerçekleştirdiği bir çalışmasında göçmenleri ekonomik nedenli ve mülteciler olarak doğru bir ayrım yapmadan ülkeye giriş yapan mülteci ve sığınmacı sayısının abartıldığını ve doğru veriler sunulmadığını, "tehlikeli genç erkek" haberleriyle kadın ve çocukları korkutan bir çerçevenin çizildiğini saptamıştır.

Sözcü gazetesinin ülkedeki Suriyelilerin sayısının artmasından dolayı İstanbul'a "küçük Şam" benzetmesi yaparak okuyuculara yayılmacı olduklarını ve gelecek için endişe edilmesi gereken bir durumun varlığını ortaya koyuyor. Diğer taraftan Hatay belediye başkanının yapmış olduğu açıklama Suriyelilerin doğum oranlarının fazla olmasına yönelik bir eleştiri niteliğinde olup ileri yıllarda buradaki mevcut Suriyeli nüfusu çoğunlukta olup hem seçmen hem de seçilen olacağını söylemektedir. Bu durum okuyucuların Suriyelileri istilacı ve tehdit unsuru olarak görmesine zemin hazırlayabilmektedir.

5.5.9. Sağlık

Suriyeli kadınların doğum oranlarının fazla olması dolayısıyla daha çok hastane ihtiyaçlarının olması, sağlıkla alanındaki düzenlemeler, bazı cinsel işlev bozukluğu kaynaklı hastalıkların söz konusu olan haberler " sağlık" kategorisinde incelenmiştir.

> *"Konya İl Sağlık Müdürü Prof. Dr. Mehmet Koç, Nakıpoğlu Göçmen Sağlığı Merkezi'nde 2019 yılı değerlendirme toplantısı düzenledi. Suriyeliler için kadın doğum evi yapılacağını söyleyen Koç, Suriyelilerin doğum oranının Türk vatandaşlarından daha fazla olduğunu belirterek, 'Suriyeliler şehrimizde yılda yaklaşık 4 bin doğum gerçekleştiriyor. Bizdeki doğum oranları bu rakamın altında' dedi." (15 Ocak 2021)*

> *"İzmir'de yaşayan Suriyeli Emine Ezzat (23), sperm sayısının yetersiz olduğunu gerekçe göstererek kocası Nureddin Ezzat'a (28) boşanma davası açtı." (10 Şubat 2021)*

İlk haberde, Suriyeliler için kadın doğum evinin gerekliliği üzerine bir karar alınan Göçmen Sağlığı Merkezinde, asıl vurgunun Türklerdeki doğum oranının Suriyeli doğum oranından az olması yönünde olduğu görülmektedir. Bir diğer haber içeriği ise Suriyeli bir çiftin boşanma sebebine yönelik olmakla birlikte bu boşanmanın gerekçenin bir cinsel işlev bozukluğundan kaynaklandığı görülmektedir. Herhangi bir Türk vatandaşının boşanma sebebi de bu sebeplerden dolayı olabilmekteyken bu durumun habere konu olarak görülmemesi fakat Suriyeli bir çiftin bunu yaşamasının habere konu olarak görüldüğünü söyleyebilmekteyiz.

5.5.10. Politika

Suriyeli göçmenler hakkında politik söylemler, vaat edilen bazı göçmen politikaları "politika" başlığı altında incelenmiştir.

> ***"****CHP Grup Başkanvekili Özgür Özel, Suriyeli göçmenlerin ardından çoğunluğunu Afganların oluşturduğu düzensiz göçmenlerin İran sınırlarından geçtikten sonra kaçak yollarla akın akın Türkiye'ye giriş yapmasına ilişkin hükümete uyarılarda bulundu: Afganistan'dan gelen her sığınmacı yine Türkiye'nin kötü dış politikası yüzünden, basiretsiz dış politikası yüzünden. CHP olarak göçmenlere değil, göçmen yaratan politikalara karşıyız. Bu konuda yıllardır yaptığımız uyarılar, Suriye konusunda bizi haklı çıkarmıştır. Bunu, Afganistan meselesiyle ilgili de tekrar ediyoruz." (18 Temmuz 2021)*

> *"AKP MKYK Üyesi ve eski Gaziantep Milletvekili Şamil Tayyar, sosyal medya hesabından göçmen sorunuyla ilgili yaptığı paylaşımında, 'Göçmen Sorunu, Suriyeli boyutunu çoktan aştı. Asya ve Afrikalılara kadar uzandı. Bu sorun, önümüzdeki dönem siyasetin en hararetli konusu olmaya namzet' dedi. Tayyar'ın paylaşımına ilginç yorumlar geldi." (25 Temmuz 2021)*

> *"CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerle ilgili sosyal medya hesabından videolu bir paylaşım yaptı. 'Bu sorunu çözmek zorundayız' diyen Kılıçdaroğlu, 'Bunlar çözemediler, çözme güçleri de yok, kapasiteleri de yok. Ama biz çözeceğiz. İnsani boyutuyla ele alacağız sorunu ve*

çözeceğiz. Allah'ın izniyle iktidar olduğumuzda Suriye konusunu, Suriye sorununu, Suriyelilerin sorununu da iki yıl içinde çözeceğim' dedi." (16 Temmuz 2021)

Türkiye'deki göç meselesini en çok ele alan kesimin politik figürler olduğunu görmekteyiz. Türkiye'ye yönelen düzensiz göçmenlerin sadece Suriyelilerden ibaret olmadığı Afganistan, Asya ve Afrika ülkelerinden de göç alındığı ve bu durumla ilgili etkin politikaların mevcut olmadığı, düzensiz göçmenlere yönelik çalışmaların yapılması gerektiğine dair hükümete karşı hem CHP hem de AKP'nin kendi içerisindeki üyelerin eleştirileri yer almaktadır.

5.5.11. Vatandaşlık

Geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyelilerin sayısı kadar çok konuşulan bir diğer mevzu ise vatandaşlıktır. Cumhurbaşkanı ya da bakanların yapmış olduğu açıklamaların yer aldığı ve kaç kişiye vatandaşlık verildiği ile ilgili haberler "vatandaşlık" başlığı altında incelenmiştir.

"Türkiye yeni bir göç dalgasıyla karşı karşıyayken, muhalefet aylardır iktidara, kaç Suriyelinin Türk vatandaşı yapıldığını soruyor ancak net yanıt alamıyor. Bu konuda en son 2019'da Cumhurbaşkanı ve AKP Genel Başkanı Erdoğan açıklama yaparak 110 bin Suriyeliye vatandaşlık verildiğini söylemiş ve 'Diğerleri için de vatandaşlık sürecini daha da artırma konumundayız. Niye? Çünkü bu insanlar ülkemde kaçak köçek yaşamasın. Her hangi bir kurumda, kuruluşta rahatlıkla işini bulsun, çalışsın. Ha tabi buna bay Kemal rahatsız olur!' demişti".
(28 Ağustos 2021)

"CHP Milletvekili Fethi Açıkel, Mart ayında İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun yanıtlaması istemiyle, Türkiye'nin kaç sığınmacıya vatandaşlık verdiğini sormuştu. Muhalefet milletvekilinin sorusuna 5 ay sonra yanıt veren bakan Soylu, "Yönetmeliğe göre gerekli iş ve işlemler yapılmaktadır" cevabını vermekle yetindi."
(16 Ağustos 2021)

Haberleri incelediğimizde Cumhurbaşkanının haberlere konu olan açıklamasında Suriyelilerin toplumsal alanda hem iş hem de eğitim gibi kurumsal yapıların içerisinde "yasal" olarak varlık göstermelerini destekleyerek "kaçak köçek yaşamasın" açıklamasında bulunmuştur. Haber içerisinde iktidar partisine sorulan kaç Suriyelinin vatandaş olduğu konusunda muhalefet partisine cevap gelmemesi eleştirilmiştir.

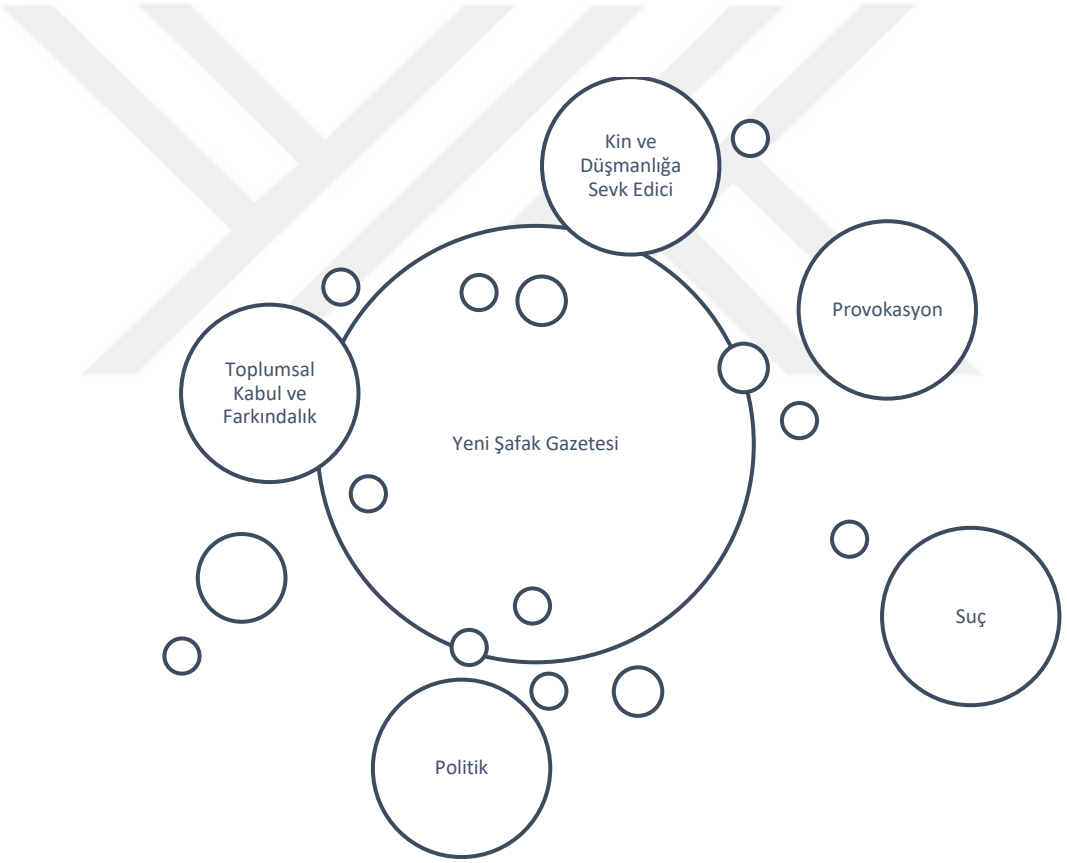
Bir diğer haberde de İçişleri Bakanına yöneltilen kaç sığınmacıya vatandaşlık verildiği sorusuna geç cevap alınması ve hala net bir cevap verilmemekle birlikte muğlak bir cevap verilmesi eleştirilmiştir.

Türk vatandaşlığı verilen yabancılarla ilgili bilgilere sadece basın açıklamaları aracılığıyla ulaşılmakta ve bu bilgiler de yalnızca Suriye uyruklular ile ilgili bilgileri içermektedir. 2021 yılı içerisinde Türk vatandaşlığına sahip olan Suriyeliler ile ilgili bilgiler çok fazla paylaşılmamıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 2019 yılında 110 bin Suriyeliye Türk vatandaşlığı verildiği bilgisini paylaşmıştı. Bu tarihten beri resmi veriler ve açıklamalardan ziyade konuya ilişkin ortaya fikirler atılmıştır. Örneğin 2021 mayıs ayında CHP Genel Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Fethi Açıkel hazırladığı bir raporda 150 bin Suriyeliye Türk vatandaşlığı verilmiştir iddiasında bulunmuştur. Resmi kurum ve araçlarla ya da yetkililer tarafından bu iddia doğrulanmamış ya da yalanlanmamıştır. 2021 yılının ekim ayında İçişleri Bakanlığı tarafından Suriyelilere ilişkin bir rapor hazırlanmıştır ve bu rapora göre 174.726 Suriyeliye Türk vatandaşlığının verildiği iddia edilmiştir. 2022 yılında ise İçişleri Bakanlığı yetkilileri konuya ilişkin daha detaylı veriler paylaşmaya başlamıştır. 2021 yılında Türk vatandaşlığı elde eden Suriyelilerle ilgili açıklamaları İçişleri Bakanı Süleyman Soylu yapmıştır. Bakan Soylu, 31 Aralık 2021 tarihine kadar, 2011 yılından önce Türk vatandaşlığı verilenler de dahil olmak üzere, 193.293 Suriyeliye Türk vatandaşlığı verildiğini belirtmiştir (Sağıroğlu, Ünsal ve Özenci, 2022).

5.6.Yeni Şafak Gazetesi

Sözcü gazetesinin yankı odalarında en çok yankı bulan konular aşağıdaki gibi görülmektedir.

Tablo 8. Yeni Şafak Gazetesinin Yankı Çemberi

Yankı çemberi kuramı çerçevesinde incelenmiş olan haberlerde Yeni Şafak gazetesinde beş önemli başlığın " toplumsal kabul ve farkındalık", "kin ve düşmanlığa sevk edici", "politik", "provokasyon" ve "suç" içeriklerinin çokça yankı bulduğunu ve dolayısıyla bu durum okuyucuların bu gazetede genel anlamda bu konulara daha çok maruz kalmasına sebebiyet vermesi bakımından önemlidir. Gazetede yukarıdaki konular dışında da elbette farklı konular da ele alınmıştır. Burada ele alacağım konular haber girişleri ve içerikleri ile

ilgili olmakla birlikte daha önceden ayırmış olduğum bazı temaların birlikte inceleneceği, bazı temaların hiç incelenmeyeceği kategorilerden oluşmaktadır.

5.6.1. Eğitim

Ülkemizde yaşayan Suriyeli göçmenlerin okullaşmasının ve eğitim hayatından kopmaması toplumsal uyumun sağlanmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Suriyelilerin okullaşması, okul başarısı gibi haberler eğitim başlığı altında incelenmiştir.

> *"LGS'de 500 tam puan alan 97 öğrenciden biri olan Suriyeli Dlyar Safo, Batman Fen Lisesi'ni seçti. Mühendis olmak istediğini söyleyen Safo, "İdolüm Elon Musk" dedi. Galatasaray Lisesi başta olmak üzere birçok özel okulun da davette bulunduğu halde Siirt'ten Batman'a gelerek Fen Lisesi'ni seçen Safo'nun kardeşi Dilan Safo da LGS'de derece yapan öğrencilerden oldu." (2 Ağustos 2021)*

> *"Siirt'in Kurtalan ilçesindeki Selahaddin Eyyubi İmam Hatip Ortaokulu'nun Suriyeli öğrencisi Dlyar Safo, LGS 2021'de tüm soruları doğru yanıtlayarak Türkiye birincisi olmayı başardı. Sınava hazırlanırken öğretmenlerinden çok destek gördüğünü dile getiren Safo, mühendis olmak istediğini belirterek, 'Araç tasarlamak istiyorum' dedi."(30 Ağustos 2021)*

Eğitim kategorisindeki haberleri incelerken, halihazırda Suriyeli çocukların güncel okul, eğitim süreçleri hakkında bilgi edinmek önemli olacaktır. Suriyeli çocukların okula devam etme oranları azımsanamayacak düzeyde düşük bir seyirde görülmektedir. Bununla birlikte okula devam eden çocukların da düzensiz devam etme, okulu terk etme risklerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Suriyeli çocukların eğitim alanında yaşadıkları sorunlar; çocuğun önceki eğitimlerinin Türkiye'de bir denkliğinin olmaması ya da bu denkliğin yeterli tespitinin yapılamaması, kapasiteye göre materyalin yetersiz olması, akran zorbalığının okullarda sıklıkla görülmesi, öğretmenlerinin öğrencilerin sahip olduğu bilgi-birikim hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, geçmişte yaşanan travmalara yönelik olarak psikososyal sorunlar ve dil bariyeri olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirel ve Akbaş, 2022). Bu önemli bariyer ve engellere rağmen okul hayatına devam edip başarılar elde eden

yukarıdaki haberlerde bahsedilen Dlyar Safo gibi öğrenciler sayıları az da olsa karşımıza çıkmaktadır.

Yeni Şafak gazetesinde eğitim kategorisinde yer alan haberde Suriyeli bir öğrencinin LGS'de Türkiye birincisi olduğu haberi yer almıştır. Genel anlamda Sözcü gazetesi ile karşılaştırıldığında eğitim kategorisinde yer alan haberler genel alamda Suriyeli öğrenci ve "başarı hikayelerinden" oluşmaktadır. Buradan yola çıkarak genel anlamda Suriyelilerin Türk toplumu tarafından kabulünün kolaylaştırılmasına fırsat verecek nitelikte bir haber olduğunu söyleyebiliriz.

Göçmenlerin eğitimsiz ve mesleksiz insanlardan ibaret olmadığını vurgulayan bu tarz haberler Suriyelilerin medyada temsili noktasında olumlu bir örnektir.

Aynı haberin Sözcü gazetesinde hiç yer almadığını ayrıca yine aynı şekilde Sözcü gazetesindeki haberlerin ise Yeni Şafak gazetesinde yer almaması göze çarpmaktadır. Buradan hareketle iki gazetenin de iki farklı yankı odası olduğunu, farklı haberlerden ve okuyucuları etki altına almasından anlayabilmekteyiz.

5.6.2. Suç

Toplumuzda yaşanan suç kategorisine dahil olan bazı olayların içerisinde mağdur ya da suçlu olarak ya da haksız suçlanmaların yer aldığı haberler bu kategoride incelenmiştir.

> *"İzmir'in Menemen ilçesinde, eşi Manar Alahmed bıçaklanarak, 5 yaşındaki oğlu Muhammed C. ise boğularak öldürülen Halil Muhammed, eşinin kolundaki 5 bileziğin olmadığını söyledi. Eşi ile oğlunun öldürüldüğü eve sadece temizlik için girdiğini belirten Halil Muhammed, 'O eve dönmeyeceğim' dedi." (10 Mart 2020)*

> *"Manavgat'ta kendisine sigara vermediği gerekçesiyle Suriye uyruklu Ömer Şeyh'i bıçakla ağır yaraladığı öne sürülen S.D. tutuklandı."(6 Haziran 2020)*

"Esenler'de Suriye uyruklu ailenin 12 yaşındaki çocuklarını kaçırarak 8 bin dolar fidye isteyen fidyeyi vermedikleri taktirde böbreklerini satmakla tehdit eden 3 Suriye uyruklu şüpheli polis ekiplerince yakalandı."(7 Ocak 2021)

"Denizli'nin Merkezefendi ilçesinde 22 gün önce telafi kursuna gittiğini söyleyerek evlerinden çıkan, Suriye uyruklu 14 yaşındaki Reyhan Hachüseyin'den haber alınamıyor. Kızıyla aralarında hiçbir sorun olmadığını belirten baba Cemal Hachüseyin, 'Kızımın hayatından endişe ediyorum. Bir an önce bulunursa çok mutlu olacağız' dedi."(24 Ağustos 2021)

"İzmir'in Menemen ilçesinde Suriye uyruklu hamile kadın ve 5 yaşındaki oğlunun evde ölü bulunmasıyla ilgili adliyeye sevk edilen şüpheli tutuklandı." (10 Mart 2020)

"Adana'da polisin uygulama yaptığını görünce kaçan Suriyeli Ali Hemdan'ı (18), 'dur' ihtarına uymaması üzerine vurarak ölümüne neden olduğu gerekçesiyle tutuklanan polis memuru F.K.'nın ifadesinde, 'Koşarken elimde eldiven bulunduğundan ve çok sendeleyip, yorulduğumdan yere düştüm. Yere düşerken de silah ateş aldı' dediği öğrenildi." (29 Nisan 2020)

Suç kategorisinde yer alan haberleri tek bir kategoride incelemekten ziyade mağdur ve failin kim olduğu açısından incelemenin faydalı olacağını düşünmekteyim. Yukarıda yer alan suç haberlerde mağdur olan kesim Suriyeli olarak karşımıza çıkarken fail ise genel anlamda bazen Türk bazen de bilinmeyen bir kimsedir. Buradaki suç temasının içeriği genel olarak öldürme, ağır yaralama, çocuk kaçırma gibi başlıklardan oluşmaktadır.

"Şanlıurfa'da jandarmanın düzenlediği operasyonda terör örgütü PKK/YPG'ye üye olmak suçundan aranan Suriyeli sanatçı Ömer Süleyman, yakalanıp gözaltına alındı." (17 Kasım 2021)

"Milli Savunma Bakanlığının sosyal medya hesabında yaptığı paylaşımda Kızıltepe hudut hattından yasa dışı yollarla Türkiye'ye girmeye çalışan 6 şahsın yakalandığı ve 2'sinin terörist olduğu bildirildi." (14 Eylül 2021)

"Suriyeliler başta olmak üzere sığınmacı ve mültecilere yönelik bir grup siyasinin organize açıklamaları Ankara'da linç kampanyasına dönüştü. Altındağ'da iki genç grup arasında çıkan kavga, sistemli manipülasyonun da etkisiyle hızla büyüdü. Suriyelilere ait ev ve iş yerleri taşlandı. 6 yaşındaki Suriyeli İbrahim, evlerine atılan taş sonucu başından yaralandı. Tüm bu olayların ateşini ise 'mülteci düşmanlığını' körükleyen açıklamalarıyla bazı siyasiler yaktı."(13 Ağustos 2021)

Burada yer alan haberlerdeki suçlarda ise fail yani suçu işleyenin Suriyeli olduğunu görmekteyiz. Bu kategoride daha az haber yapıldığını ve Sözcü gazetesinde gördüğümüz büyücülük ve dolandırıcılıkla ilgili haberlerin bu gazetede çok fazla yer almadığını gözlemlemekteyiz.

5.6.3. Politika

Suriyeli göçmenlerin 2011 yılından itibaren ülkemize kitlesel bir göç dalgasıyla giriş yaptıklarını bilmekteyiz. Bu akımın ileri yıllarda azalacağı ve biteceğini ön gören politikacılar çözüm için çok fazla politika üretmemiştir fakat onu takip eden ileriki yıllarda hem göçün şiddetinin artmasıyla hem de halk nezdinde belirsizlik ve endişenin baş gösterdiği yıllardan itibaren bazı düzenleme ve uygulamalar yapılmıştır.

Göçmenlerin kayıtlarının, giriş yapmaları ve hangi şehirde kaydoldukları gibi göç kayıt sistemi dahil olmak üzere bu alanda yapılan haberler "politika" kategorisinde incelenmiştir.

"İçişleri Bakanlığı göçmenlerle ilgili alınan yeni kararları duyurdu. Buna göre; yarından itibaren (2 Eylül 2021) Ankara ili mülki sınırları geçici koruma kaydına kapatıldı. Ankara'da bulunan Suriyelilerin kayıtlı oldukları illere gönderileceği belirtildi." (1 Eylül 2021)

"Milli Biyometrik Parmak İzi Sistemi, Göç Kayıt Sistemi ile entegre edildi. Türkiye'de bulunan çoğunluğu Suriyeli mülteci 5.5 milyon yabancının verisi sisteme aktarıldı. Ortak havuzdaki verilere diğer kurumlar da erişebilecek. Böylelikle sınırdan kaçak yollarla giren, sınır dışı edilmesi gereken kişilerle işlemler anında yapılacak. Sistemde üzerindeki tarama 2,5 saniye sürüyor." (11 Ekim 2021)

"'Suriyelileri evlerine göndereceğiz' diyen Kemal Kılıçdaroğlu, mülteci düşmanlığını partisinin temel hedefi haline getirdi. 3,5 milyon masumu Esed'in insafına terk etmeyi vaat eden CHP, Suriyelilerden sonra 'Anadolu'yu son sığınak' gören hangi muhacirleri kovacak? Çerkes, Boşnak ve Tatarları mı, Yunanistan ve Bulgaristan göçmenlerini mi, yoksa Saddam'ın zulmünden kaçanları mı?" (26 Temmuz 2021)

Ülkeye giriş yapan Suriyeli göçmenlerin bir kısmı ilk giriş yaptıklarında hangi şehre kayıt yaptırdı ise o şehre geri dönmeleri gerektiği konusunda bir göç politikasının uygulanmaya çalışıldığı görülmektedir. Göçmenler ilk kayıt yaptırdıkları şehirden iş olanaklarının ya da pazarın, büyük illerde olduğunu bildiklerinden dolayı göç etme eğilimi göstermektedir.

Yeni Şafak gazetesinin bu temada yer alan bir diğer haberine bakıldığında ise Kemal Kılıçdaroğlu'nun söylemine yönelik olup, bu söylemin bir mülteci düşmanlığı olduğunu ileri sürmektedir. Ülkemizde yer alan Çerkes, Boşnak, Bulgaristan göçmenleri değil de sadece Suriyelilere karşıt bir söylem olması ve hedef gösterilmesi eleştirilmiştir.

5.6.4. Geri Dönüş

Toplumuzda daima tartışmaya konu olan Suriyeli göçmenlerin ülkelerine ger dönüp dönemeyeceği ve dönüşlerinin ne şekilde gerçekleşeceği gibi konular yıllardır konuşulmaktadır. Bu konuda yapılan haberler "geri dönüş" kategorisinde incelenmiştir.

"Suriye kuzeyinde güvenli bölgeye yanaşmayan uluslararası toplum, geri adım attı. Mültecilerin geri dönüşlerinin nasıl sağlanacağına ilişkin modeller üzerinde çalışmalar başladı. Güvenli koridorun yanı sıra briket evlerin yaygınlaştırılması ve kamp şartlarının iyileştirilmesi üzerinde duruluyor." (15 Eylül 2021)

"Suriye'den en fazla göçü alan Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak'la ortak inisiyatifle, Suriyelilerin ülkesine dönmelerini sağlayacak formül üzerinde çalışıyor. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, 'Suriyelilerin gönüllü geri dönüşleri konusunda dört komşu ülkeyle başlatmayı kararlaştırdığımız girişimi Lübnan'daki hükümet krizi nedeniyle ertelemiştik. Bu projeyi hayata geçireceğiz' dedi." (5 Kasım 2021)

Bu kategoride yapılan haberlerin sayısal olarak Sözcü gazetesiyle karşılaştırıldığında Yeni Şafak gazetesinde çok fazla yankı bulmadığını söylemek yanlış olamayacaktır. Geri dönüş temasında yer alan haberlerde genellikle Suriyeli göçmenlerin güvenli geri dönüşüne yönelik uluslararası iş birlikleri ile gerçekleştirilecek olan projelerden bahsedilmektedir.

5.6.5. Toplumsal Kabul ve Farkındalık

Ülkemizde yer alan Suriyelilerin toplumda sosyal ve ekonomik yer bulabilmesi, kin ve nefrete maruz kalabilmeden uyumlarının gerçekleşmesi amacıyla yapılan haberler "toplumsal kabul ve uyum" kategorisinde yer almıştır.

"Esed'in cezaevinde kaldığı 6 ayda işkence gören Verda Hüseyin 2014'te 4 çocuğuyla Kağıthane'ye gelmiş. Hüseyin, 'Garsonluk yapan oğlum 2 bin lira kazanıyor. Şikayetçi değiliz. İşkenceyi yaşamasam, aç susuz kalmasak gelir miydik? Sosyal medyada yazılanlara çok üzülüyoruz' diyor." (22 Temmuz 2021)

"Suriye'deki iç savaşta bir uçak saldırısında omuriliği zarar görerek engelli olan 15 yaşındaki Muhammed Şehabi, Sağlık Bakanlığı koordinasyonunda Türkiye'ye getirilirken, Muhammed'in tedavisini Romatem Sağlık Grubu üstlendi." (16 Haziran 2021)

"Ordu'da yaşayan 4 çocuk babası Halit Arapoğlu, Suriye'deki karışıklıklar nedeniyle 2014 yılında Türkiye'ye gelmek zorunda kaldı. Savaşta atılan bomba nedeniyle bacağı sakat kalan Arapoğlu, Suriye'de yaptığı mesleği Ordu sokaklarına taşıdı" (30 Haziran 2021)

Yukarıda yer alan haberler Suriyeli göçmenlerin henüz Türkiye'ye gelmeden önce yaşadıkları sorunları, maruz kaldıkları Esed rejiminin işkenceleri, uçak saldırılarının sebep olduğu göç sürecinin itici faktörleri olarak görülmekte. Bununla birlikte Türk halkına Suriyeli göçmenlerin, bu göç sürecine nasıl ve neden mecbur kaldıklarını hatırlatma ve aksi takdirde ölüm tehlikesinin olduğunu gözler önüne sermeyi hedeflediğini söyleyebiliriz.

"6.8'lik Elazığ depreminde elleriyle kazıdığı enkazın arasından yaralıları kurtaran Suriyeli Mahmud, depremde hasar gören apartmandaki öğrenci evinde yaşamını sürdürüyor. Türkiye'nin birçok yerinden yardım talebi gelen Mahmud, "Ben Allah rızası için yaptım" diyerek bu talepleri geri çevirdi. Mahmud'un yaptığı kahramanlık sonrası Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın talimatıyla ailesine ve kendisine vatandaşlık verilmesi için işlemler başlatıldı." (28 Ocak 2020)

"*Bugün İzmir'in Menderes ilçesindeki ormanlık alanda çıkan yangına Orman Bölge Müdürlüğü ekipleri müdahalede bulunuyor. Suriye'nin Haseke bölgesinden gelen 32 yaşındaki Hasan El-Hasan, kendisine kucak açan Türkiye'ye gönül borcunu ödemek için yangına avuçlarındaki topraklarla müdahale etti. Hasan ayrıca,"Türkiye bize bakıyor, hastalıkta ve sağlıkta. Ben de elimden geleni yapıyorum. Gerekirse ölürüm" ifadelerini kullandı." (1 Ağustos 2020)*

"Dünya çapında yaşanan önemli olayları İdlib'deki yıkılan binaların duvarlarına çizerek anlatmasıyla bilinen İdlibli Aziz Esmer, bu kez de Türkiye'deki orman yangınlarını ele aldı. Esmer, İdlib'de bir evin duvarına Türkiye'deki orman yangınlarıyla mücadeleyi gösteren grafiti çizerek, Türk halkına geçmiş olsun dileklerini iletti." (5 Ağustos 2021)

"İzmir'de meydana gelen depremin ardından İzmirlilerin ve Türkiye'nin acısını paylaşan Suriyeli yetimler enkaz altından çıkarılan vatandaşlarımızın isimlerini söyleyerek geçmiş olsun dileğinde bulundu." (2 Kasım 2020)

"Suriye'nin İdlib şehrindeki yetim kamplarında kalan savaş mağduru Suriyeli çocuklar, İzmir'de meydana gelen deprem nedeniyle Türkiye'ye geçmiş olsun dileğinde bulundu." (2 Kasım 2020)

"Ülkelerindeki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan ve Gaziantep'te yaşayan Suriyeli 100 doktor, Sağlık Bakanlığına çağrı yaptı. Doktorlar, koronavirüse karşı verilen mücadelede maddi veya manevi karşılık beklemeksizin Türkiye'ye destek olmak istediklerini belirtti." (23 Mart 2020)

Türkiye'de yaşanan ve halkın derinden üzülmesine sebebiyet veren deprem, orman yangınları, korona virüs dönemi gibi hassas durumlarda Suriyeli göçmenlerin hem Suriye'de yer alan yetim kamplarında hem de Türkiye'de yaşayanların desteklerini ve geçmiş olsun dileklerini iletmeleri ve ellerinden geldiğinde katkıda bulunmaları ya da bulunmak istediklerini belirtmeleri gibi durumlar haberlere yansıtılmıştır. Bu destek mesajları ve yangın esnasındaki çabaları toplumda nefreti ve kinin azalmasına ve sempati duyulmasına zemin hazırlayabilmekte ve okurların yankı çemberi içerisinde olumlu çağrışımların oluşmasını da sağlamaktadır.

"Mülteciler' deyip aynı kefeye koyduğumuz Suriyelilerin arasında, dedeleri Türkiye'den göç edenlerin de bulunduğunu biliyor muydunuz? Şapka kanunu sebebiyle göç eden Suriye'deki Türklerin torunları şimdi özvatanlarında yabancılık çekiyor. En çok ağırlarına giden de, kendilerine 'mülteci' denmesi. 'İnsan özvatanında mülteci olur mu?' diye soruyorlar?" (13 Eylül 2021)

"Afgan göçmenler, mülteci düşmanlığının yeni bahanesi oldu. 13 yıl boyunca Ermenistan'dan Suriye'ye kadar sınırda görev yapan emekli Tuğgeneral İhsan Başbozkurt'a göre bu paranoya yersiz: Suriye komşumuz, Afganistan binlerce km uzakta. Hakkari-Van hattındaki zorlu coğrafyadan Türkiye'ye şimdi girmek belki mümkün ancak ısının -40'lara kadar düştüğü bahar ve kışta neredeyse imkansız." (2 Ağustos 2021)

"Geçtiğimiz hafta Suriyelilerin evlerinin taşlanması ve yaralı çocukların görüntüsü hepimizi derinden üzdü. Fatih'te yaşayan Suriyeli mültecilerle buluştuk. Türkiye'ye sığınan mülteciler Türk halkına duydukları vefayı dile getirirken, Türkiye'ye karşı kendilerini borçlu hissettiklerini belirtiyorlar." (15 Ağustos 2021)

Kaynak: Yeni Şafak Gazetesi, röportaj yapılan Suriyeli ailenin fotoğrafı.

Türkiye'ye son yıllarda yönelen Afgan göç akını, medyada sıklıkla yer almış ve halk bu durumdan genel anlamda endişe duymuştur. Bu göç akının ülkede yer alan mülteci karşıtlığını tetiklediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yeni Şafak gazetesi açısından bu yeni göç dalgası mülteci karşıtlığına "bahane" olmaktadır. Ayrıca Afgan göçünün Suriyeli göçü kadar fazla olmayacağını bunun sebebinin ise aradaki mesafenin uzunluğu olduğunu belirtmekle birlikte Türkiye açısından endişe edici bir duruma ileri vadede yol açmayacağını okurlara söylemektedir.

Suriyeliler ile ilgili diğer haberlere baktığımızda "mülteci" kavramının içeriği tartışıldığını görmekteyiz. Yıllar öncesinde Türkiye'den Suriye'ye göç eden Türklerin olduğu ve şu an ülkemize gelenlerin de bu Türklerin torunları olduğunu belirten haberde "tarihsel bağ" ve "akrabalık" üzerine vurgu yapmaktadır. Buradaki göçmenleri "mülteci" sınıfına alınmasını reddeden bir tutum gözlenmektedir. Kapılarını Suriyelilere açan Türkiye için hep kendilerini borçlu hissedecekleri yönünde açıklamalarda bulunan Suriyeli ailenin açıklamalarında "kim vatanından vazgeçer ki?", "Suriye'ye döndüğümüzde ise sizi seve seve evimize misafir edeceğiz. Size güzel bir sofra açacağız inşallah, beraber o sofralarda oturacağız." gibi cümlelerin yerildiği görülmektedir.

Ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanlar dünyanın dört bir yanına dağıldığında genel olarak sadece bir "sayı" ya da "mülteci" gibi kavramlarla anılmaktadır. Her insanın kendine has olan ismi unutulup gidilmekte, bu durumun eleştirildiği haberde her göçmenin hikayesi, düşünceleri ve kimlikleriyle göç edilen ülkeye "kültürel bir zenginlik" kattıkları vurgusu görülmektedir.

> *"Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan, Ankara'nın Altındağ ilçesinde yaşamını sürdüren Suriyeli bir aileyi evinde ziyaret etti. Erdoğan ziyarete ilişkin yaptığı paylaşımda, 'Ramazan'ın manevi ikliminde birlik ve kardeşlik ruhunu hissettiğimiz bu ziyaretten büyük mutluluk duydum. Misafirperverlikleri için teşekkür ediyorum.' dedi." (29 Nisan 2021)*

> *"Fenerbahçe'nin yıldız oyuncusu Mesut Özil, Türk Kızılayı tarafından Suriye'nin İdlib kentinde kurulan Taybe Yetimhanesi'nde kalan çocuklar ile ailelerine Razaman ayı boyunca iftar yemeği dağıttı. Günde 567 kişiye iftar yemeği veren Özil, Ramazan Bayramı'nda da çeşitli hediyeler göndererek yetim çocukları sevindirecek." (10 Mayıs 2021)*

Kaynak: Yeni Şafak gazetesi, Mesut Özil'in Ramazan ayı boyunca yardım yaptığı kamp.

"PSG'nin yıldızı Neymar, Brezilya takımı Santos'ta oynadığı dönemdeki formasıyla sokakta maç yaparken videosu çekilen Hatay'da yaşayan 8 yaşındaki Suriyeli engelli çocuğa sosyal medyadan görüntülü teşekkür mesajı gönderdi." (3 Mayıs 2020)

Toplumda yer alan ve karizmatik bir otoriteye sahip olan yani insanlar tarafından ilgiyle takip edilen ve fikirleri, hareketleriyle beğeni toplayan kişiler toplumun herhangi bir konudaki fikirlerini, kanaatlerini ciddi ölçüde etkilemektedir. Haberlerde gördüğümüz, toplumda önemli bir otoritesi olan kişilerin Suriyelilerle olan ilgi ve iletişimin iyi olması, onlarla vakit geçirmesi gibi durumlar göçmenlerin halk tarafından meşru bir zemine oturması, toplumsal kabulünün ve sempatinin artmasını sağlayacak önemli bir tutum olarak karşımıza çıkmaktadır.

"'Bir Bisikletle Mutluluğa Kapı Açıyoruz' projesi kapsamında toplanan 252 Bisiklet; Afrin, Azez, Aziz, Cinderes, Çobanbeyi ve Türkmenbarı kamplarındanki savaş mağduru öğrencilere hediye edildi." (23 Mayıs 2021)

"Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyo-ekonomik hayata entegrasyonuna katkı yapmayı hedefleyen Sürdürülebilir Sosyo-Ekonomik Uyum İçin Girişimcilik Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi (ENHANCER) için düğmeye basıldı.Proje ile ilgili konuşan Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı Çetin Ali Dönmez 'Projeyi Kalkınma Ajansları uygulayacak. Suriyeli dostlarımız arasında startuplar çıkaracağız. Türkiye'nin teknolojik altyapısı buna uygun' dedi." (4 Haziran 2020)

Göçmenlerin topluma uyumunu sağlayan en önemli faaliyetlerin başında gelen projeler hem sosyal sorumluluk hem de sosyo-ekonomik anlamda göçmenlerin hayatlarını kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

"Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde ailesiyle birlikte mağazaya giden 2 yaşındaki Suriyeli çocuğun elindeki keki cansız mankene yedirmeye çalışması, yürekleri ısıtan görüntüler ortaya çıkarttı." (17 Ocak 2021)

Kaynak: Yeni Şafak gazetesi, cansız mankene kek yedirmeye çalışan çocuk.

"Geçtiğimiz hafta Suriyelilerin evlerinin taşlanması ve yaralı çocukların görüntüsü hepimizi derinden üzdü. Fatih'te yaşayan Suriyeli mültecilerle buluştuk. Türkiye'ye sığınan mülteciler Türk halkına duydukları vefayı dile getirirken, Türkiye'ye karşı kendilerini borçlu hissettiklerini belirtiyorlar." (15 Ağustos 2021)

Türk toplumu açısından büyük öneme sahip ve kutsal görülen değerlerin bir Suriyeli tarafından da aynı hassasiyetle kıymet görmesi toplumda sempatiyi toplayacak en önemli unsurların başında yer almaktadır. Bununla birlikte yine bir cansız mankenle yiyeceğini paylaşan çocuk haberi çoğu kişi açısından "merhamet" duygusunu oluşturmaya yönelik bir içeriğe sahip görülmektedir.

5.6.6. Kin ve Düşmanlığa Sevk

Toplumda mülteci düşmanlığını söylemler ve uygulamalar aracılığıyla körükleyen söylemler ve haberler "kin ve düşmanlığa sevk edici" temasında incelenmiştir.

"İYİ Parti kurucuları arasında yer alan, Fatih Belediye Başkan adayıyken 'Fatih'i Suriyelilere teslim etmeyeceğim' pankartı astırıp ırkçı söylemlerde bulunan İlay Aksoy, Suriyeli olduğunu öne sürdüğü bir esnafın dükkanının fotoğrafını paylaşıp hedef gösterdi." (24 Ağustos 2021)

"İYİ Parti Grup Başkanvekili Lütfü Türkkan, Suriyeli mültecileri hedef aldı. Türkkan, 'İlk seçimde Suriyeliler kendi ülkesine dönecek. Şimdiden hazırlık yapmalarını tavsiye ediyoruz. Ya kendi ülkelerine dönecekler ya da Avrupalılar misafir edecek. İşgalciden farksız olan Suriyelilerin kalmasına müsaade etmeyeceğiz' dedi." (8 Nisan 2021)

"Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan'ın şehirdeki yabancılara suyun metreküpünü 2,5 dolardan satma ve nikah için 100 bin lira alma teklifi CHP ve İyi Partili meclis üyelerinin oylarıyla kabul edildi. Ancak bu ırkçı uygulamaya ne CHP ne de İyi Parti'den yaptırım geldi. CHP'liler cılız eleştiride bulunsa da henüz inceleme ve disiplin mekanizması çalışmadı." (27 Kasım 2021)

"Irkçı eylem ve söylemleri ile gündemden düşmeyen CHP'li Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan tepki çeken açıklamalarına bir yenisini ekledi. Yabancılardan su ücretlerinin dolar kuru üzerinden alınması ve nikah ücretlerinin 100 bin TL olmasının kabul edilmesiyle ilgili konuşan Özcan, "Yabancı sığınmacı kardeşlerimiz bundan rahatsız oldular mı? Eğer oldularsa Şam'da su daha ucuz. Buyursunlar. Nikah ücretleri de Şam'da ucuz" ifadelerini kullandı." (23 Kasım 2021)

"CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun "Suriyelileri ülkelerine göndereceğiz" açıklamasından sonra CHP'li Bolu Belediyesi harekete geçti. Yerel seçimler öncesi "Bolu'da Suriyeli görmek istemiyoruz" diyen, belediye başkanlığını kazandıktan sonra ilk ırkçı 'hizmeti'ni Suriyelilere verilen yemeği keserek yapan CHP'li Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan, şimdi de kentte yaşayan yabancı uyruklu kişilerin su faturası ve katı atık vergisi ücretlerine 10 kat zam yapılacağını açıkladı. Özcan, bu kararını "Arkadaş, yardımı kesiyorsun gitmiyorlar. 'İş yeri ruhsatı vermiyorum' diyorsun gitmiyorlar. Biz yeni önlemler almaya karar verdik" diyerek savundu." (26 Temmuz 2021)

"CHP'li belediyeler 'mülteci düşmanlığı'nda birbirleriyle yarışıyor. Hatay Büyükşehir Belediyesi, Yayladağı'nda Suriyeli mültecilere vefat eden yakınlarını defnedecek mezar yeri bile vermedi. Koronavirüs yoğunluğunu bahane eden belediye, cenazelerin 90 km uzaklıktaki Reyhanlı'ya götürülmelerini istedi." (10 Ocak 2021)

"Mültecilerin şehri terk etmesi için kentteki yabancı uyrukluların su faturasına 10 kat zam yapan CHP'li Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun mültecileri evine gönderme vaadini eleştirdi. Partisinin politikası olmadığını söyleyen Özcan, "Bizim genel başkan da çıkıyor '2 yıl içinde geri göndereceğiz' diyor. Nasıl göndereceksin altını doldurdun mu? ifadelerini kullandı." (5 Ağustos 2021)

"Eski CHP Milletvekili Binnaz Toprak, CHP'li siyasetçilerin ve belediye başkanlarının mültecileri hedef alan nefret söylemlerini eleştirdi. Sosyal medya hesabından paylaşımda bulunan Toprak, 'CHP'nin Suriyeli mültecilere yönelik tutumu sosyal demokrat olduğunu iddia eden bir partiye yakışmıyor' dedi." (17 Mart 2021)

"CHP'li Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan'ın ardından şimdi de İYİ Partili Sungurlu Belediye Başkanı Abdülkadir Şahiner, sığınmacılara yönelik ırkçı ifadeler kullandı. Sungurlu'da tek bir tane bile Afgan ve Suriyeli bırakmayacağını söyleyen Şahiner, 'Nerede asalak, işe yaramaz adam varsa Türkiye'de. Vatanı olmayanın namusu da olmaz. Suriyelileri çok sevenler alıp evinde baksın. Bunların yanına eşantiyon olarak 1 Afganlıyı da belediye olarak biz vereceğiz' dedi." (8 Ağustos 2021)

"Suriyeli sığınmacılarla ilgili son dönemdeki tartışmalara Densa Holding Yönetim Kurulu Başkanı Ömer Sabancı'nın eşi Arzu Sabancı da katıldı. Sabancı, Instagram'ın hikâye bölümünden, 'Ülkede mülteci istemiyorum.' sloganının yazılı olduğu bir logo paylaştı." (27 Temmuz 2021)

Haber içerikleri incelendiğinde neredeyse hepsinde İYİ parti ve CHP üyelerinin söylemleri yer almaktadır. Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan'ın şehirde yaşayan yabancılar için suyun fiyatını ve nikah için verilen ücretlerin yerli halka oranla çok daha fazla aldığı, Suriyelilere verilen yemeğin kesilmesi gibi uygulamalar sıkça haberlere konu olmuştur. Bu ve bunun gibi uygulamalar ve söylemlerin "ırkçı" bir tutum olduğu ve "mülteci düşmanlığını" körüklediğinin haber söylemlerinde yer aldığını görmekteyiz.

Bununla birlikte İYİ Partili Sungurlu Belediye Başkanı Abdülkadir Şahiner'in ülkedeki Suriyeli ve Afganlar için "asalak", "işe yaramaz" gibi hakaret içerikli söylemlerin halkı kin ve nefrete sevk edecek unsurlar taşıdığı aşikardır. Yine bu tutumlar Yeni Şafak gazetesinde ırkçı söylem olarak nitelendirilmiş ve bu uygulama ve tutumlar ciddi şekilde eleştirilmiştir.

Siyasilerin ve sosyal medya üzerinde geniş kitlelere hitap eden insanların bu tür paylaşım ve söylemleri Yeni Şafak gazetesinin yankı çemberi içerişinde büyük ölçüde yer tutmuşken, Sözcü gazetesinin yankı çemberinde bu haberlerin hiç görülmediği saptanmıştır.

5.6.7. Provokasyon

Provokasyon temasına dahil edilen söz konusu haberlerde Suriyeli göçmenler adına farklı kişiler tarafından yapılan yanlış haberler, eylemler ya da bir Suriyeli tarafından halkı kine ve nefrete sürükleyici haberlerin yer aldığını gözlemlemekteyiz.

Yeni Şafak gazetesinin yankı çemberinde geniş yer tutan provokatif temasında yer alan haberlerin Sözcü gazetesinde hiç yer almadığını gözlemlemekteyiz.

> *"Sosyal medya üzerinden sokak röportajı sırasında bir kişinin 'Ben muz yiyemiyorum, siz kilolarca muz alıyorsunuz' söylemi üzerine, bazı yabancı uyruklu kişilerin sosyal medyadan muz yeme görüntüsünü paylaşmasının ardından Suriye uyruklu 11 kişi gözaltına alınmıştı. Bugün İzmir'de düzenlenen operasyonda 8 Suriyeli daha yakalandı. Yabancı uyruklu şahıslar, sınır dışı edilmek üzere İstanbul İl Göç İdaresi'ne teslim edildi." (30 Ekim 2021)*

> *"CHP İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal, 'muz yeme' videoları çekerek sosyal medya üzerinden provokasyon yapan Suriye vatandaşlarının sınır dışı edilmelerine karşı çıktı. Muz yeme videolarının suç teşkil etmediğini yetkililere anlattıklarını belirten Tanal, 'CHP iktidarında tüm Suriyeliler kardeşçe ülkelerine gönderilecek.' dedi." (10 Kasım 2021)*

> *"Sosyal medyadaki yalan terörüne bir yenisi eklendi. 2019 yılına ait bir görsel üzerinde oynama yapılarak oluşturulan sahte afişle, Suriyelilerin İstanbul Saraçhane'de 'Gitmiyoruz mitingi' düzenleyeceği yalanı paylaşıldı. Haber platformları ve çok sayıda sosyal medya kullanıcısı, bunu gerçek sanarak paylaştı."(27 Temmuz 2021)*

Kaynak: Yeni Şafak gazetesi, sosyal medyada yayınlanan sahte afiş.

"Sosyal medyada, mülteci karşıtlığı ve ırkçı söylemlerle toplumsal tepki oluşturmaya yönelik asılsız paylaşımlar yapılmaya devam ediliyor. Aykırı isimli haber sitesi, akli dengesinin yerinde olmadığı belirlenen bir Türk vatandaşının Şırnak'ta ambulansı kaçırmasını 'Suriyeli şahıs Devlet Hastanesi'nden ambulansı kaçırarak halkın üstüne sürdü' şeklinde servis etti." (14 Ağustos 2021)

"Sosyal medyadan yayınladığı videoda Suriyeli olduğunu söyleyen ve provokasyon yapan, M.M. isimli şahıs tutuklandı. M.M., 'Ben Suriyeliyim' diyerek başladığı videoda Türkiye'ye küfür etmişti." (15 Ağustos 2021)

"Dün sosyal medyanın gündemine düşen ve Suriyeli olduğu iddia edilen kişilerce çekilip dolaşıma sokulan aynı formattaki provokatif videolar hakkında Uluslararası Mülteci Hakları Derneği harekete geçti. Twitter hesabından açıklamada bulunan dernek, videoların halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği gerekçesiyle suç duyurusunda bulunduğunu, ayrıca söz konusu paylaşımlara erişimin engellenmesi için de talepte bulunduklarını belirtti." (27 Ekim 2021)

"CHP yandaşı Halkın Sesi TV isimli YouTube kanalının, sokak röportajında bir kişiyi hem Suriyeli hem de Türk vatandaşı olarak konuşturduğu provokasyonu, sosyal medyada yeniden dolaşıma sokuldu. Bazı muhalif hesaplar, 2019 yılında çekilen bu görüntüleri, "Suriyeli sığınmacı 'Bize para geliyor, Arapça tabela istiyoruz' dedi" şeklinde paylaşarak algı operasyonuna kalkıştı." (7 Temmuz 2021)

Gerçekliği olmayan haberlerin son yıllarda daha çok konuşulur hale gelmesinin nedenlerinden biri internet ve özellikle de sosyal medyanın hayatımızda büyük yer kaplamasıyla birlikte enformasyon dolaşımının hız kazanmış olmasıdır. Artık dolaşımda olan enformasyonun sayısı da yayılış hızı bireyleri gerçek haberlere uzaklaştırmakta ve daha ilgi çekici içeriğe sahip olan yalan/ sahte haberlerin yaygınlaşmasını arttırmaktadır. 2018 yılında yapılmış bir araştırmaya göre sosyal medya kullanıcılarının yalan haberleri paylaşma ihtimali günümüzde %70'ten fazla ve yalan haber gerçek haberden 6 kat daha hızlı yayılmaktadır (Kocabay Şener, 2018).

Doğru olmayan haberlerin 6 kat daha fazla önümüze düştüğü sosyal medya ve haberlerde buna inanma oranımız da aynı oranda artabilmektedir. Suriyelilerle ilgili yapılan haberlerin de bir kısmı doğru olmamakla birlikte haberlerin doğrusunun ortaya çıkana dek hızla yayıldığını bazen ise hiç yayınlanmadığı da yaşanan bir olgudur. Eskiden çekilmiş görüntülerin kullanılarak, sahte afişler hazırlanması ve Suriyeli göçmenlerin dilinden "gitmiyoruz!" minvalinde haberler halkı kışkırtabilmekte ve aynı zamanda "mülteci karşıtlığı" tetiklenebilmektedir. Yine aynı şekilde Türkiye'de yaşanan ekonomik sorunların çok fazla gündeme gelmesi ve Türk birinin "muz yiyemiyoruz" tarzı söylemine yanıt olarak bazı Suriyelilerin muz yerken bazı platformlarda paylaşımlar yapması halk nezdinde yine bir nefrete ve kine sevk edici rol üstlenmiştir. Bir başka örnekte ise Suriyeli olduğunu belirterek Türkiye için hakaretler ve küfür içerikli söylemleri olan kişinin halkı kin ve düşmanlığa sevk ettiğinden dolayı cezaevine girdiği haberi yapılmıştır.

Bu ve bu gibi halkın önyargılarını ve kalıp düşüncelerinin pekiştirip üzerine mülteci düşmanlığına sebebiyet veren provokatif söylem ve eylemler, yanlış haberler hem sosyal medya hem de yazılı basında geniş yer tutmaktadır. Yeni Şafak gazetesinin yankı çemberinde provokasyon haberlerinin sayıca fazla olduğu görülmektedir. Bu haberlerin yanlış olduğunu ya da provokatif olduğunu okuyucularına duyurmak ve farkındalığı artırarak mülteci düşmanlığının önüne geçebilmek amacı taşıdığını gözlemlemekteyiz.

5.7. Tartışma

İki gazetede de ortak başlıkların ve temaların görüldüğü aşikâr bir durum olmakla birlikte temaların içeriklerini oluşturan haberlerin, söylemlerin ortak ve benzer olduğunu söyleyemeyiz. Haberleri ayrı ayrı incelemenin yanında karşılaştırarak analizlerde bulunmak bu araştırma için önemli görülmektedir.

Öncelikle iki gazetenin de en çok haber yaptığı tema yol gösterici olacaktır. Sözcü gazetesinde, Suriyeliler ile ilgili yapılan haberlerin içeriğine bakıldığında en fazla haberin "suç" kategorisine ait olduğu gözlemlenmiştir. Bu kategoride yer alan haberlerin "failinin" "suçlu" tarafın büyük oranda Suriyeliler olduğunu görmekteyiz. Sözcü gazetesinde bir Suriyelinin "mağdur" ya da "masum" olduğu haberlere rastlamak pek mümkün görünmemektedir. Suç kategorisi altında işlenen dolandırıcılık, dilencilik, uyuşturucu satıcılığı, aile içi şiddet, gibi konuların yanında kaçak sağlık operasyonları, büyü çetesi operasyonları gibi haberlerin de yer aldığını görmekteyiz. Büyücülükle uğraşan çetelerin muska yazma, dua okuma gibi vaatlerle insanlardan para aldığını okuduğumuz haberlerde bu kişilerin önceden belediye yardımlarından faydalanan kişiler olması, şimdi ise lüks bir yaşama sahip kişiler olması dikkat çekmektedir. Bunun yanında Suriyelilerin bir kısmının "kaçak klinikler" açtığı haberlerde; kürtaj, diş çekimi, botoks gibi birtakım müdahalelerin yapıldığı yerlerin mevcut olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu durum yankı çemberi kuramı açısından değerlendirildiğinde sadece Sözcü gazetesi ve buna benzer haberlerle muhatap olan kişilerin/kesimin Suriyelilerle ilgili haberlerin çoğunlukla suçla ilgili olması sebebiyle "suça meyilli" kişiler olduğunu düşündürebilmektedir. Bunun yanı sıra suç oranlarının da normalden çok daha fazla olduğu yanılgısına insanların düşebilme ihtimalleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Yeni Şafak gazetesinde suç kategorisinin haberlerine bakıldığında sayı olarak Sözcü gazetesi kadar yer almadığını görüyoruz. Haberlere konu olan suçu işleyen kişilerin de sadece Suriyeli olmadığı hemen göze çarpmaktadır. Çünkü hem Suriyelilerin mağdur konumda olduğunu, şiddete kurban gittiğini; hem suçu işleyen, aile içi şiddete sebep olan, terör örgütüne üye olma gibi suçlardan dolayı fail konumunda olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte Sözcü gazetesinde gördüğümüz dolandırıcılık ve büyücülük haberlerinin Yeni Şafak gazetesinde çok fazla yer almadığını da söyleyebiliriz.

Yeni Şafak gazetesinin Suriyelilerle ilgili en çok haber yaptığı kategorinin ise "toplumsal kabul ve farkındalık" olduğunu görmekteyiz. Geniş yer tutan bu haberlerde konular çok çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin haberlerin bir kısmı Suriye'de işkenceden kaçıp gelenlerin Türkiye'de yaşam mücadeleleri, ekonomik zorluklara rağmen burada olmalarına sevinmeleri üzerine kurulurken diğer yandan Türkiye'de meydana gelen deprem, orman yangınları, pandeminin getirdiği zorlu koşullar karşısında Suriyelilerin destekleri, yangın ve depremlerde sahada bulunup aktif olarak yardımlarda bulunmaları, pandemide doktorların çalışmak istediklerini belirtmeleri gibi durumlar yer almaktadır. Sadece Türkiye'deki Suriyelilerden değil bunun yanında Suriye'de yaşayan belli bir kesimi de haber olarak paylaşıp geçmiş olsun dilekleri haberlerde sıklıkla yer bulmuştur. Bununla birlikte Suriyelilerle olan "tarihsel bir bağ" ve "akrabalık ilişkisi" üzerinde durularak haberler yapıldığı, bazı Suriyeli ailelerle röportaj yapıldığı, vatanlarını savunmaktan aciz, korkak gibi halk arasında konuşulan ithamları yalanlamak ya da bu durumun herkes için aynı olmadığını vurgulamak niyeti taşıyarak *"kim vatanını terk eder?", "Suriye'ye geri döneceğiz.", "Türkiye'ye borcumuz var."* minvalindeki açıklamalarla durumu kendi perspektiflerinde meşru bir zemine dayandırmışlardır. Toplumda Suriyelilere karşı nefretin artmasından açıkça rahatsız olan Yeni Şafak gazetesinde hem ülkede hem de uluslararası anlamda tanınırlığı olan kişilerin Suriyelilerle ilgili yapmış olduğu açıklamalar, yardımlarla toplumsal kabule yönelik çabalar olarak yorumlanabilir. Bu doğrultuda yapılmış çokça haberin bulunması, toplumda Suriyelilere karşı geliştirilen tutumların değişmesine yönelik olmakla birlikte, Suriyelilerle yapılan röportajlar da toplumda bir empati uyandırmayı amaçlamaktadır.

Yeni Şafak gazetesinde gördüğümüz bu tutum "provokasyon", "yanlış haber" gibi temalarla da kendini göstermektedir. Sözcü gazetesine kıyasla bu alanda yine çok fazla habere yer veren Yeni Şafak gazetesi medyada yayınlanan, toplumda nefreti ve kini körükleyecek hemen her haberde haberin yanlış ya da amaçlı şekilde insanları kışkırtmak amacıyla yayınlandığını açıklama gereği duymuştur. Yeni Şafak gazetesinde yanlış haber ve provoke edici haberlerin duyurulması ve doğrusunun açıklanması için uğraşı "kin ve düşmanlığa sevk edici" başlığı altında yapılan haberler için de söyleyebiliriz. Burada yer alan haberlerde genel olarak bazı siyasi kimlik taşıyan kişilerin yapmış oldukları

açıklamalara yer verilmiştir. Bu açıklamaların yer aldığı haberlerde genellikle "ırkçı söylem", "ırkçı uygulama", "ırkçı eylem", "mülteci düşmanlığı" gibi ifadelerle açıklamalar ve uygulamalar eleştirilmiştir. Bununla birlikte Sözcü gazetesinde bu haberleri daha az görmekle birlikte ırkçı söylem ya da tutum olarak nitelendirilip yer almamıştır.

Ekonomi ile ilgili haberlerde Sözcü gazetesinde genellikle daha sert bir tutumun varlığını görmekteyiz. Suriyelilerin yaşadığı yerlerde enflasyon oranlarının arttığı, kayıtsız çalışan Suriyelilerin Türklerin işlerini elinden aldığı haberleri yapılmıştır. Bu durumun oldukça rahatsız edici bir durum olduğu açıkça eleştirilmiştir. Hatta bir haberde "… *ama şu anda Suriyeliler, Afganlar kadar değerimiz yok bizim bu ülkede"* minvalinde söylemler desteklenir şekilde haberlerde karşımıza çıkmaktadır. Kullanılan dilin Suriyeliler açısından "ekonomik külfet" ya da "işsizliğin sebebi" olduğu görülmektedir. Bunlara karşılık Yeni Şafak gazetesinde ekonomi kategorisinde çok fazla haber olmaması dikkat çekmektedir. Ama en büyük farklılık ise haberin içeriğinden kaynaklanmaktadır. Sözcü gazetesinde görmüş haber dili, söylemler ve konu Yeni Şafak gazetesinde taban tabana zıtlık oluşturuyor. Yeni Şafak gazetesinde yer alan haberlerde genellikle Suriyeli ailelerin yaşamış olduğu ekonomik zorluklar, yerli halktan çok daha az ücret alınması gibi içerikler göze çarpmaktadır. Örneğin, Suriye'de savaş sebebiyle bacağının birini kaybetmiş olan bir babanın hikayesi yer almaktadır. Haber girişi ise şu şekildedir: *"Ordu'da yaşayan Suriyeli baba ekmeğini bağlamadan çıkarıyor".* Bu haberde de aslında toplumda bir empati ve farkındalık oluşturma gayretinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Hem iç savaşın getirdiği sakatlıklar, yaşanan zorluklar anlatılarak zorunlu göçün sebepleri göz önüne serilmeye çalışılmıştır hem de bir aile geçindirmek zorunda kalan babanın farklı farklı şehirlerde hayata tutunma çabaları ve bunu da sanat yoluyla icra etmesi gibi durumlar toplumsal kabulü kolaylaştıracak çabalar olarak gözlemlenmektedir. Ekonomi ile ilgili diğer haberler ise Avrupa Birliği'nin Suriyeliler için göndereceği fonlarla ilgili olmakla birlikte bazı Suriyelilerin Kalkınma Ajansları aracılığıyla start-up desteği alacağı gibi müjdelerden oluşmaktadır.

Vatandaşlık konusunda yapılmış haberlerin ise tümü Sözcü gazetesine ait görülmektedir. Bu konuyla ilgili Yeni Şafak gazetesinde haber yer almamıştır. Durumu Sözcü gazetesinin ele aldığı şekilde yorumlayacak olursak, ülkemizde yer alan Suriyelilerin kaçının vatandaş olduğu ile ilgili bilgilere ulaşmanın zorluğu ve sadece bakan ve cumhurbaşkanından duyabileceğimiz bir mevzu olması eleştirilen bir konudur. Kaç kişiye vatandaşlık verildiğine dair bakan ve cumhurbaşkanının açıklamaları da belli periyotlarda

gerçekleşmemekte, bazen gazetecilerin ve halkın bu konuda ısrarları ile gündeme geliyor olması hem halk hem de gazeteciler açısından merak konusu olmuştur. Konuyla alakalı daha şeffaf olunması ve halkı daha doğru bilgilerden belli aralıklarla bilgilendirmesi gerektiği konusunda tekrar tekrar gündeme gelmektedir.

Bir diğer önemli ayrım da eğitim konusuyla ilgili haberlerde karşımıza çıkmaktadır. İncelenen haberler doğrultusunda iki gazetenin ele aldığı haberler birbirinden oldukça farklı olduğu hemen fark edilmektedir. Sözcü gazetesinde Suriyeli göçmenlerin okullaşma oranları, kayıt süreçleri ele alınırken, Yeni Şafak gazetesinde ele alınan konu Dlyar Safo isimli öğrencinin LGS'de birinci olması üzerine kurulmuştur. Hatta aynı haberden birkaç kez yapıldığını da görmekteyiz. Burada öğrencinin hayallerinin, ileride mühendis olmak istemesinin, öğretmenlerinin desteğini aldığını belirtirken kardeşinin de LGS'de derece yapan öğrencilerden olduğunun üzeri çizilmiştir. İki gazetenin de konuyla ilgili yapmış olduğu haber seçimleri bize birçok konuda fikir verebilir, çünkü Yeni Şafak gazetesinde sadece Suriyeli bir öğrencinin başarısı konu oluyorsa burada topluma göstermek istenen, sadece başarısız ve dilenci olarak değersizleştirilen bir Suriyeli gençlik yerine başarılarıyla ön plana çıkabilecek öğrencilerin toplumumuzda ve okullarımızda yer aldığını göstermek isteyen tutumdan söz edebiliriz. Bu durumda da yine toplumda bir mülteci karşıtlığının önüne geçebilmek gibi bir hedef olduğunu tespit etmek çok da yanlış olmayacaktır.

Suriyelilerin geri dönüşleri ise iki gazete açısından da haber yapılma sıklıklarına bakıldığında büyük öneme sahip bir konudur. Bu konuda yapılan haberler genel anlamda birbirine benzer şekilde karşımıza çıkıyor, genel anlamda politikacıların ve siyasi parti liderlerinin Suriyelilerin geri dönüşlerinin nasıl olması gerektiğiyle ve bayramda ülkelerine dönen Suriyelilerin gitmeleri ve gelmeleri konusu en fazla işlenen konular arasında görülmüştür. Burada bir parantez açmak gerekir ki bayram için gidiş ve dönüş yapan Suriyeliler hakkında yapılan haberler iki gazete de için de nicelik olarak benzerlik gösterse de üslupta önemli farklılıkların olduğunu söylemek gerekir. Sözcü gazetesinde Suriyelilerden "mağdur edebiyatı yapan", "bumerang gibi geri dönen" bir kesim olarak bahsedilmesi dikkat çeken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni Şafak gazetesinde ise "güvenli koridor", "ülkelerle işbirliği" çerçevesinde şekillenen bir geri dönüşten bahsedildiğini söyleyebiliriz.

Son olarak hukuk ve kin ve düşmanlığa sevk edici başlıklarıyla ilgili konuşmak gerekirse; Yeni Şafak gazetesi açısından bakıldığında Suriyelilerin hukuk kategorisine

koyulacak bir haberin olmadığını görmekteyiz. Sözcü gazetesinde ise bu konuda yapılan haberlerde Türkiye- Suriye arasındaki hukuki farklılıklardan bahsedilmiştir. Küçük yaşta doğum yapan çocukların, Türk hakimleri tarafından kendi ülkelerinde suç olarak görülmemesi ve bir yaptırımın olmaması, Türk kanunlarının geçerli olmaması eleştirilmiştir. Bunları dile getiren CHP Milletvekili Alpay Antmen'in söylemleri aktarılmıştır. Kin ve düşmanlığa sevk edici başlığında ise Yeni Şafak gazetesinde yer alan haberlerin yaklaşık yarısından daha az sayıda haberin Sözcü gazetesinde yankılandığını görmekteyiz. Söz konusu haberler genellikle Yeni Şafak gazetesinde, İYİ Parti kurucularının ve Grup Başkanvekilinin, Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan'ın söylem ve uygulamaları yer almıştır. Bu haberlerde kullanılan dil genel olarak eleştirici olmakla birlikte uygulamalar ve söylemler ırkçı olarak addedilmiştir. Hatta bir haberde şu cümle yer almaktadır: *"CHP'li belediyeler 'mülteci düşmanlığı'nda birbirleriyle yarışıyor."* Sözcü gazetesinde yer alan haberlerde ise uygulama ve söylemler az da olsa yer alsa da ırkçı ya da mülteci düşmanlığına gerekçe olarak gösterilmemiştir.

Genel çerçevede bakıldığında iki gazetenin de farklı ideoloji ve siyasi bakış açıları olduğu bilinmekle birlikte bu görüş farklılığının ülkemizde yer alan Suriyeli göçmenlere bakış açısını da etkilediği görülmektedir. Yapmış olduğum çalışmada Sözcü gazetesinin Suriyeliler hakkındaki yapmış olduğu haberlerde %31 oranında mülteci/göçmen olarak bahsederken %27 oranında ise suçlu/ huzur bozucu olarak temsil edilmiştir. Yeni Şafak gazetesinde ise %27 oranında göçmen/mülteci %27 oranında ise mağdur şekilde temsil edilmiştir. Bakış açılarının farklılığı ve açıkça görüldüğü üzere Yeni Şafak gazetesi Suriyeli göçmenleri ele alırken toplumda daha iyimser bir etki yaratacak, sempati kazandıracak, merhamet duygusunun artmasını sağlayacak haberlere sıkça yer verildiği görülmektedir.

"Niğde'de çöpe atılan sopalı küçük Türk bayrakları, kağıt toplayıcısı Suriyeli 2 çocuk tarafından alındı."

"Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde ailesiyle birlikte mağazaya giden 2 yaşındaki Suriyeli çocuğun elindeki keki cansız mankene yedirmeye çalışması, yürekleri ısıtan görüntüler ortaya çıkarttı."

Bu tavır ve tutum hemen her haberde yansımasını görebilmek mümkün görülmektedir. Irkçı söylem ve uygulamalar da olumsuz bir dil kullanılarak haberlerde yer almıştır. Yankı çemberi kuramı açısından bakarsak Yeni Şafak gazetesinin okuyucularının toplumsal kabule yönelik iyimser bakış açısına sahip haber dili ve tutumlarından dolayı yankı çemberlerinde genellikle bu tarz haberlerin yankılandığını düşündüğümüzde, Suriyeli göçmenler hakkında genellikle olumlu ve iyimser bakış açısına sahip olmaları, ırkçılığa karşı bir duruşa sahip olmaları öngörülebilir.

Pandır ve arkadaşlarının (2015) yapmış olduğu araştırmaya göre de Türkiye'de bulunan anaakım medya göçmenlere veya özellikle Suriyeli göçmenlere ilişkin yapmış olduğu haberlerde -göçmenlere ilişkin olgusal gerçekleri içeren; yaşadıkları zorlukların dile getirildiği; ülkeye ekonomik ve kültürel olarak katkıların aktarıldığı; onlarla ortak kültür ve inanca vurgu yapılan; Suriyeli göçmenlere yönelik negatif tutum ve söylemleri, temsilleri kınayan ve haklarını savunan görüşleri aktaran; göçmenlerin görüşlerine doğrudan yer veren görece az da olsa olumlu haberlere, köşe yazılarına, röportajlara rağmen; medyada genel olarak göçmenleri "günah keçisi", "tehdit" veya özellikle ekonomik anlamda "yük" olarak gösteren söylemlerin, temsillerin yeniden üretildiği söylenebilir.

Sözcü gazetesi açısından bakacak olursak genellikle olumsuza yakın bazen de göçmen karşıtı bir tutumun da olduğunu görebiliriz. Haberlerde genel olarak istenmeyen, Türklerin işsizliğinin sebebi ve işgalci/istilacı olarak görüldüğünü söyleyebiliriz.

"Suriyeli işçiler tekstili de vurdu."

"Suriyeliler bazı ilçelerimizde belediye başkanlığına aday olsalar kazanırlar."

Yine yankı çemberi kuramı açısından durumu değerlendirecek olursak Sözcü gazetesi okuyucularının genelde Suriyelilerle ilgili suç haberlerine daha fazla maruz kalacağı ve olumsuz bakış açısıyla yazılmış haberleri okuyup işgalci/istilacı olarak temsil edileceği sebebiyle okuyucularda olumsuz ve mülteci karşıtı bakış açısının yer edineceği de öngörülebilir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Göçmenler gittikleri ülkelerde genellikle bir anlamda ani şekilde "sağır ve dilsiz"e dönüşürler. Gittiği ülkenin medyasında kendini anlatma imkânına sahip olmayı bırakın, gündelik yaşamında dahi yeterli düzeyde kendini ifade etme becerilerinden yoksundurlar. Suriyeli göçmenler açısından bakıldığında da aynı şekilde toplumsal, siyasal, ekonomik, bazen de kültürel güçlerle donanmış "otoriteler" onların adına medyalarda konuşur. (Kurt,2018)

Bununla birlikte kendi toplumunu terk edip farklı bir ülkeye göç eden ya da etmek zorunda kalan kişi/gruplar genellikle toplum tarafından bir "günah keçisi" ya da "sorun" olarak görülme eğilimi taşımaktadırlar. Bu tarz olumsuz temsilleri bazen oluşturan bazen de pekiştiren niteliği ile medya çok önemli bir araç konumundadır. Medyanın mülteciye bakışı ve söylemleri, ön plana çıkardıkları görseller, en fazla yankı bulan temalar toplum açısından zamanla bir egemen söyleme dönüşme potansiyeli taşır.

Türkiye açısından bakıldığında iki karşıt ideolojiye sahip gazetenin incelemesini yaptığım çalışmada bir taraftan Suriyelileri bariz şekilde "olumsuz", "istilacı" , "yayılmacı", "sorun" gibi temsiller üzerinden anlatan, suç teşkil eden özelliklerini daha çok ortaya çıkarmaya ve halka göstermeye çalışan Sözcü gazetesi, bir diğer taraftan ise "kültürel ve tarihi bağlara" dayandırılan, "akraba topluluklar" olduğu üzerinde durulan "yardıma muhtaç" tasvirleri üzerinden toplumda kabul görülmelerini sağlayacak örnekler önümüze sunan Yeni Şafak gazetesi. Bu iki gazete arasındaki bu tarz temsil farklarının olması elbette birden fazla sebeple açıklanabilir fakat en net nedenin siyasal ve ideolojik zeminlerinin farklı olması olarak yorumlanabilir. Çağlar ve Özkır'ın (2014) yapmış olduğu çalışmada da medya sektörünün hiçbir zaman ekonomi-politik ilişkilerden azade olmadığını kabul ederek Türkiye medyasının siyasi görünümüne mültecilerle alakalı köşe yazılarının söylemsel analizi ile mercek tuttuğumuzda karşımıza çıkan aşırı siyasallaşmış bir görüntünün mevcut olduğu ortaya çıkmıştır (Çağlar ve Özkır,2014).

Sözcü gazetesi açısından bakacak olursak; suç haberlerinin diğer haberlere oranla büyük oranda yer alması toplumda "korkulacak kimse", "suça meyilli kişiler" gibi toplumda ötekileştirici ve olumsuz ifadelere sevk edebilecek niteliktedir. Ekonomik açıdan bakıldığında genel olarak "işsizliğin sebebi", "ucuz işgücü", "bazı sektörleri ele geçiren kimseler", "ekonomik kötü gidişatın sebebi" gibi nitelemelere maruz kalabilmektedirler. Toplumdaki sayısal olarak artışına dikkat çeken haberler ise "ülkeyi istila edecekler", "yayılmacı ve işgalciler", "yakında Türklerden daha fazla sayıda olacaklar" benzeri tedirginlikleri ve kaygıları artırabilecek niteliktedir.

Yeni Şafak gazetesi açısından bakacak olursak da olumsuz temsillerin de haberlerde yer aldığını görmekle birlikte çoğunlukla "mağdur" ve "ihtiyaç sahibi kimseler" üzerinden ilerleyen tanımlamalara ulaşabilmekteyiz. Suriyelilerin toplumumuzdaki gidişatı hakkında olumlu bir perspektife sahip olan gazetede geri dönüşün olacağını ve umutvarî bir havanın mevcut olmasını isteyen bir söylem olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte ülkemizdeki Suriyelilerin gerek yangın gerek de pandemi dönemindeki yardımlarının sıklıkla gösterilmesi ve eğitim gibi konularda başarılı Suriyeli öğrencilerin haberlerinin yer alması toplumda "endişelenmeye gerek duyulmaması gereken olumlu imaja sahip Suriyeli" temsilinin oluşmasını sağlamaya yönelik görünmektedir.

Göçmen karşıtı olmayan söylemlerin en olumlu örneklerinde bile söylemin göçmenlerin içerisinde bulunduğu kötü şartlara referansla kurulduğu gözükmektedir. Bu açıdan haberlerin köşe yazılarında sıklıkla geçen "zorunlu misafir" veya "ülkelerine geri dönmeyecekler" gibi vurgular dikkat çekmektedir (Çağlar ve Özkır,2014).

Her iki gazete açısından da Suriyelilerin "öteki" konumuna sürüklendiği ve olumlu bir temsil ile farklı örneklerle yumuşatılmaya çalışılan birtakım çabalara rağmen yine de zaman zaman "terörizm", "hırsızlık" ve "suç" ile bağlantılı haberlerin gündemde yer aldığını görmekteyiz. Bununla birlikte medyayı elinde tutan egemen güçlerin siyasetçiler üzerinden söylemleri onaylar şekilde ya da eleştirel şekilde haberlere yer vermeleri Suriyelilerin bir şekilde "siyasal bir nesne" haline gelmesini sağlayan bir araç konumuna taşınmasını sağlamaktadır.

Ana akım medyada yer alan mültecilerle ilgili yayın ve haber anlayışı ile bu haberlerin inşa sürecinde kullanılan söylemler egemen bir söyleme dönüştürülerek toplum tarafından yaygın bir şekilde algılanan temsil pratiklerine dönüşmektedir. Bu açıdan medyanın egemen okuma ve algılama biçimlerini yaygınlaştırdığı, yeniden ürettiği ve inşa ettiği görülmektedir. Bu sebeple medyatik söylem ve temsil biçimleri sıklıkla toplumsal bir gerçekliğe dönüşen konuların başında gelmektedir. (Keskin ve Göker, 2015)

Toplumda insanların çoğu zaman gündelik hayatta bir araya gelemedikleri Suriyeli göçmenler hakkındaki bilgilere medyadan ve haberlerden ulaşabilmektedirler. Dolayısıyla da bu bilgilerin doğru olması ve toplumda nefret uyandıracak, ırkçı tutumları artıracak şekilde olmaması gerekmektedir. Toplumumuzdaki en hassas noktalarından biri olan göç konusunda medyada kullanılan dil ve söylemlerin denetimine özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir. Göç konusunda sosyal medyada yayılan haberlerin de doğruluğu hep tartışılagelen bir mevzu olmuştur. Bu alanda hem haberlerin doğruluğunun tespit edilebildiği, hem ülkemizdeki göçmenlerle ilgili tüm haberlere doğru kanaldan ulaşılabileceğimiz bir kuruluş ya da mekanizmanın oluşturulması zorunlu bir durum haline gelmiştir.

7. KAYNAKÇA

Akbaş, E. (2019). Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacı Çocuklar. Çocuk ve Medeniyet Dergisi, ss 159-171.

Akın, M. H. ve Bozbaş, G. (2020). Suriye'den Türkiye'ye Göçün Sosyolojik Sonuçları: Suriyeli Göçmenler Üzerine Uygulamalı Bir Saha Araştırması. Liberal Düşünce Dergisi, Sayı 97, ss. 47-65.

Alemdar, K. ve Erdoğan, İ. (1990). *İletişim ve Toplum*, Ankara, Bilgi Yayınları.

Ata, F. (2015). *Yeni Medyada Gerçeğin Yeni İnşacıları: Okurlar*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Ata, F., Tamer, M. (2018) Yeni Medyada Yer Alan Göç Haberleri Üzerine Bir Analiz. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:11, Sayı 6.

Aygül, E. (2010). Facebook'ta Nefret Söyleminin Üretimi ve Dolaşıma Sokulması, Yeni Medyada Nefret Söylemi, İstanbul: Kalkedon

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?.Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.

Barkın, E. (2014) 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. Ankara Barosu Dergisi, ss. 333-360

Barker, C.& Galasinski, D. (2001). Cultural studies and discourse analysis: a dialogue on lnaguage and identity. London: Sage

Büyükşener, E. (2009). Türkiye'de Sosyal Ağların Yeri ve Sosyal Medyaya Bakış. inet-tr'09 - XIV. Türkiye'de İnternet Konferansı Bildirileri (s. 19-23). İstanbul: Bilgi Üniversitesi .

Binark, M. (2017) Algoritmaların Yarattığı Yankı Odaları ve Siyasal Katılım Olanağı veya Olanaksızlığı. Varlık Dergisi, 19-23.

Boyd, D. M. and Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, *13*(1), 210-230.

Cangöz, İ. (1999) Kitle İletişim Kuramlarında Etki Sorunsalı ve Bir İzleyici Araştırması (Doktora tezi). Erişim adresi https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Curran, J., Gurevitch, M., Bennet, T., Woollacott J., (1982*). Culture, Society and the Media.* London and New York: Routledge.

Colleoni E, Rozza, A ve Arvidsson A (2014) Echo Chamber or Public Sphere? Predicting Political Orientation and Measuring Political Homophily in Twitter Using Big Data, Journal of Communication, 64, 317–332.

Çağlar,İ., Özkır Y. (2014) Suriyeli Mültecilerin Türkiye Basınında Temsili, Ortadoğu Yıllığı, 487-501.

Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014). Parameters of content analysis. Education and Science, 39(174), 33-38.

Çaycı, A. E. (2021). Sosyal medya platformlarının kamusal tartışmalardaki rolü: filtre balonu ve yankı odası, Asead 7. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Kemer – Antalya, *Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*.

Çelik, H. & Ekşi, H. (2013). SÖYLEM ANALİZİ . Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi , 27 (27) , 99-117 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaebd/issue/365/2517

Çelikel, A. (2017) *Yabancılar Hukuku,*İstanbul, Beta Yayınları.

Demirel, S., Akbaş, E. (2022) Suriyeli Göçmen Çocuklara Yönelik Eğitim Çalışmaları Kapsamında Şartlı Eğitim Yardımı Programı. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi,* 6:3, 1056-1073.

Dursun, Ç. (2003). Haber ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek. Alankuş, S. (Der.), *Gazetecilik ve Habercilik* içinde (ss.63-85). İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Doğanay, Ü ve Çoban Keneş, H. (2016). Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası. Mülkiye Dergisi, 40 (1), 143-184.

Erdoğan, İ. (2014) *Medya Teori ve Araştırmaları,* Ankara, Erk Yayınları.

Erkul, E. R. (2009). Sosyal Medya Araçlarının (Web 2.0) Kamu Hizmetleri ve Uygulamalarında Kullanılabilirliği. *Türkiye Bilişim Derneği Dergisi, 116*(1), 96-101.

Filiz,S. (2018). Türk Yazılı Basınında Suriyeli Mültecilerin Temsili, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Friedman, D.E. ve Klein, R. (2008). Reluctant Refugee, The Story of Asylum in Britain, The British Library: London.

Gencer, T. E. (2017) Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocuklrın Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10:54.

Gölcü. A., Dağlı, A. Haber Söyleminde Öteki'yi Aramak: Suriyeli Mülteciler Örneği, Akdeniz İletişim Dergisi. 11-38.

Göç İdaresi Başkanlığı (2023), Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler. Erişim Tarihi: 10.01.2023, https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638

Güçdemir, Y. (2012). *Sanal Ortamda İletişim: Bir Halkla İlişkiler Perspektifi*. İstanbul:
Derin Yayınları.

Gül, M. (2021). Göç Sürecinde Erken Yaşta Evlilikleri Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Çocuklar Özelinde Düşünmek, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 49, ss.573-588.

Gülnar, M. (2017) Gündem Belirlemede Yeni Alanlar ve Yaklaşımlar, *1. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı*.

Gürcan, H. İ. ve Bekiroğlu, O. (2007). Türkiye'de İnternet Gazeteciliği Açısından Yerel Basının Genel Görünümü ve Bölgeler Arası Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 5(1), 22-29.

Hackett, S. (2005). Is there a democratic deficit in US and UK journalism?, Journalism: Critical Issues, New York: Open University Press. 85-97.

Hall, S. (2001). Encoding and Decoding, Media and Cultural Studies, London: Blackwell. 166-177.

Işık, M. (2012). Kitle İletişim Teorilerine Giriş. Konya: Eğitim.

İnceoğlu Y. ve Çoban S. (2014). *Azınlıklar, Ötekiler ve Medya, "Ötekileştirme Sürecinde Medyanın Yeri"*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kara, T. (2013). Sosyal Medya Endüstrisi: İnsan, Toplum, Ekonomi. İstanbul : Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Kavas, Ç ve Develi, A. (2020) Türkiye'de Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancıların Kayıt Dışı İstihdam Üzerindeki Etkisi. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (11), 4-23.

Keskin, S. ve Göker, G. (2015) Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergi. ss. 230-256

Kılıç,S. (2020) Gündem Belirleme Kuramı Bağlamında Twitter ve İnternet Gazetelerinin Karşılaştırılması: Hürriyet ve Milliyet Gazeteleri Örneği, *Selçuk İletişim*, 13 (1): 91-129

Kızmaz, Z. (2018). Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç. BEÜ SBE Derg.,7(2), 392431.

Kocabay Şener, N. (2018) Doğruluk Kontrol Merkezi" ve "Yalan Haber" Kavramlarına İlişkin İçeriklerin Medyada Yansımasının Araştırılması. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL) Kasım (30) s. 355-373

Kolukırık S (2009). Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politiği Üzerine Bir Değerlendirme. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (http://sbe.gantep.edu.tr), 8(1), 1-20.

Kurt,H. (2018). Göçmenlerin Medyadaki Temsillerine İlişkin Değerlendirme. Toplum ve Hekim Dergisi., 33 (4).

Kümbetoğlu, B. (2019). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.

Köktener, A. (2013). Spor Gazeteciliği Örneğinde İnternet Gazeteciliğinin Geleneksel Gazeteciliğe Etkisi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 8(1). 233-250.

Macatrozzo, V. (2012). Burst the Filter Bubble: Using Semantic Web to Enable Serendipity içinde P. Cudr´e-Mauroux (ed.) ISWC 2012, Part II,ss. 394-398

Maigret, E. (2011) Medya ve İletişim Sosyolojisi, İstanbul, İletişim Yayınları.

Mayfield, A. (2008). *What is Social Media*. E-book, Erişim Tarihi: 02.06.2021, http://www.icrossing.co.uk/Fileadmin/Uploads/Ebooks/
What_İs_Social_Media_İcrossing _Ebook.Pdf.

McCombs, M., LIamas, J. P., Lopez-Escobar, E. & Rey, F. (1997). Candidate Images in Spanish Elections: Second Level Agenda Setting Effects. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 74 (4), 703–717.

Memiş, H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 52, ss.100-114.

Nalçaoğlu, N. (2010) Kitle İletişim Kuramları, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Narin, B. (2018) Kişiselleştirilmiş Çevrimiçi Haber Akışının Yankı Odası Etkisi, Filtre Balonu ve Siberbalkanizasyon Kavramları Çerçevesinde İncelenmesi, Selçuk İletişim Dergisi, 11 (2): 232-251.

Oğuz, T. (2018) Platon'un Mağarası'ndan Sosyal Medyaya Gerçekliğin Görünümü: Filtre Balonu. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, 26(2): 1-10.

Özer, Ö. (2006) Medyaya Yönelik Kuramsal Tanımlamalarla İlgili Muhabirlerle Yapılan Saha Araştırması, *Selçuk Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi*,4:41-51.

Pariser, E. (2011). The Filter Bubble: What the Internet is Hiding from You. New York: Penguin.

Pazarbaş, M. (2013). Kitle İletişiminde Temel Kavramlar "Co-oryantasyon Modeli" . Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi , (19) , 127-140 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/akil/issue/48076/607849

Pandır, M., Efe, İ., Paksoy, A. F. (2015) Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi, Marmara İletişim Dergisi, 24:1-26.

Polat, V. (2010) Kitle İletişim Kuramları, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Sağlam, T., Yaşar, M. (2017) Teoride, Pratikte ve Araştırmalarda Öteki ve Ötekileştirme, International Periodical fort he Languages, Litetatureof Turkish or Turkic, 12:3, 135-154

Sağıroğlu, A. Z., Ünsal, R. ve Özenci, F. (2022). Türkiye Göç ve İnsan Hareketlilikleri Yıllık Raporu-2021. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AYBÜ-GPM).

Sarıhan, H. N. (2018) Türkiye-Suriye Perspektifinde Evlilik Hukukuna Dair İnceleme. Erişim tarihi: 14.10.22 Erişim adresi https://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Turkiye%20Suriye%20Perspektifinde%20Evlilik%20Hukukuna%20Dair%20Inceleme%20(H.N.Sarihan).pdf

Sever, N. (1998) Kitle İletişim Araştırmalarında İki Yaklaşım: Liberal ve Eleştirel Kuramlar Farklılıklar ve Yakınlaşmalar, *Kurgu Dergisi*,15, 44-53.

Sözen, E. (1999) Söylem, İstanbul: Paradigma.

Sunstein, C. (2004) Democracy and Filtering, December 2014, Vol. 47, No.12, 57-59.

Sunstein, C. (2001). Harvard Journal of Law&Technology, Princeton University Press, 14 (2): 753-766.

Topal, A. H., (2015) Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 05-22

Torun, A. (2015) "Öteki" ile "Biz" İlişkisinde Yeni Medya, Sosyal ve Beşeri Bilimlere ve Küresel Yaklaşımlar: Kuram ve Uygulamalar Uluslararası Sempozyumu

Tuchman, G. (1978). Making News: A Study in the Construction of Reality, New York: The Free Press.

Uzman, N., ve Tösten, R. (2016). Suriyeli Akademisyenlerin Bakış Açısından Türkiye Suriye İlişkileri ve Sığınmacıların Meselesi. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Dergisi, Sayı: 24, ss. 251-272.

Ültay, E., Akyurt, H., Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, (10), 188201.

Ünlü, A. (2020) Habermasçı Kamusal Alanın İmkanı: Sosyal Medya Üzerine bir İnceleme (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/64208/yokAcikBilim_10324751.pdf?sequence=-1

van Dijk, T. (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım, Söylem ve İdeoloji, İstanbul: Su Yayınları. 13-112.

Yaşın, C. Aksel, S. Cengiz, C. (2018) Medyalar Arası Gündem Belirleme Araştırmalarında Yöntem ve Kuram, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi,*47.

Yaylagül, L. (2006) *Kitle İletişim Kuramları,* Ankara, Dipnot Yayınları.

Yüksel, E. (2001) Medyanın Gündem Belirleme Gücü, Çizgi Kitabevi, Konya.

Yüksel, E ve Gürcan, İH. (2005). *Haber Toplama ve Yazma*, Konya, Tablet Kitabevi.